

ΧΨΨ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών Σπουδών Τμήμα Ιστορίας Πολιτικής και
Διεθνών Σπουδών

Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ ΣΥΡΜΩ

Ιανουάριος 2025

Στα παιδιά μου Αντώνη και Παναγιώτα,
Στους γονείς μου Νικόλαο και Μαρία και στο συζυγό μου Βασίλη.

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ.Φλώρο Φλούρο για την
καθοδήγηση, τη γνώση και την έμπνευση.

**Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών
Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών**

**Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ**

....

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς
απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην
Ευρωπαϊκή Πολιτική και Διακυβέρνηση Πανεπιστήμιο
Νεάπολις Πάφος**

**ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ ΣΥΡΜΩ
Ιανουαριός 2025**

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright ©, έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας:

Αρβανιτάκη Σύρμω

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας:

Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ
ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Δρ Φλώρος
Φλούρος,.....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο,
βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο/Η Αρβανιτάκη Σύρμω γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία με θέμα την μετεξέλιξη του γεωπολιτικού σκηνικού της Ανατολικής Μεσογείου υπο την επίδραση του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων.

Έμπνευση της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η περιοχή της Μεσογείου ή όπως ονομάστηκε -θάλασσα εν μέσω γαιών-δηλαδή μέσω ηπείρων. Η Μεσόγειος θάλασσα ένα μέρος με ξεχωριστή γεωπολιτική σημασία αποτελεί τη μεγάλη αρτηρία μεταξύ της Ευρώπης, της Εγγύς Ανατολής και της Ασίας. Πιο συγκεκριμένα η περιοχή της Αν. Μεσογείου η οποία κατά τους πρόσφατους χρόνους αποτέλεσε επίκεντρο σημαντικών εξελίξεων και προσέλκυσε το ενδιαφέρον και την παρουσία Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή η παρουσία των οποίων χρονολογείται περίπου από το 1945 έως και σήμερα με την αμερικανική ισχύ να έχει θριαμβεύσει μέχρι τώρα. Από το 1946 οι ΗΠΑ εγκαθίστανται και κυριαρχούν στρατιωτικά στην περιοχή ενώ η παρουσία της πρώην ΕΣΣΔ υπολογίζεται μετά το 1956 κάνοντας μια προσπάθεια προσέγγισης των λεγόμενων προοδευτικών χωρών. Έκτοτε η περιοχή της Μεσογείου έγινε από τους πιο αμφισβητούμενους χώρους ανάμεσα στο Ανατολικό μπλόκ και τη φιλελεύθερη Δύση. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης η Ρωσία αποδυναμώθηκε και έχασε ένα σημαντικό μέρος του τίτλου της ως «Μεγάλη Δύναμη» δίνοντας έτσι στις ΗΠΑ την ευκαιρία να διεισδύσουν στην περιοχή και να ρυθμίσουν τις σχέσεις προς οφελός τους. Η άνοδος του Β.Πούτιν στην εξουσία έμελλε να διαδραματίσει μεγάλο ρόλο στην αλλαγή της στάσης της Ρωσίας και στην αποκατάσταση της φήμης της ως «υπερδύναμη». Ο ανταγωνισμός και η σύγκρουση αποτελούν βασικά στοιχεία των Διεθνών Σχέσεων και η περιοχή της Αν.Μεσογείου αποτέλεσε ένα σημαντικό πεδίο ανταγωνισμών μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Συμμαχίες, συγκρούσεις, ανάδυση νέων Μεγάλων Δυνάμεων, ενεργειακά και οικονομικά συμφέροντα, ενεργειακή εξάρτηση, αστάθεια, τρομοκρατία, εμπόριο, έλεγχος θαλάσσιων οδών, αγοραπωλησίες όπλων, αγώνας για ισχύ και εχθρικότητα είναι μερικά από τα στοιχεία που συνθέτουν το «παζλ» του πιο πολυτάραχου και «εύφλεκτου» μέρους του πλανήτη. Στο σύγχρονο γεωπολιτικό σκηνικό της Αν.Μεσογείου το οποίο θυμίζει κάπως σκηνικό Ψυχρού πολέμου ο ανταγωνισμός των Μ.Δυνάμεων δεν οδηγεί σε ευθείες αναμετρήσεις μεταξύ τους αφού κάτι τέτοιο

θα μπορούσε να αποβεί μοιραίο αλλά οδηγεί συχνά σε ένοπλες συγκρούσεις κυρίως μέσω των συμμάχων. Προχωρώντας σε μεγαλύτερο βάθος της ερευνά μας γίνεται διεξοδικότερη ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών της Αν.Μεσογείου. Όλα τα κράτη και οι περιφερειακές δυνάμεις που δρουν και ανταγωνίζονται μεταξύ τους στην προσπάθεια τους να διεκδικήσουν τον έλεγχο του συγκεκριμένου υποσυστήματος αλλά και τα φορτία ισχύος που αυτό διαθέτει. Τέλος, ολοκληρώνεται η έρευνα με συμπεράσματα και προτάσεις για το μέλλον.

Λέξεις κλειδιά: Ανατολική Μεσόγειος, ανταγωνισμός, Μεγάλες Δυνάμεις, Περιφερειακές δυνάμεις, συγκρούσεις, συμφέροντα.

ABSTRACT

This research is a postgraduate diploma thesis on the evolution of the geopolitical scene of the Eastern Mediterranean under the influence of the competition of the great powers. The inspiration for this research was the Mediterranean region or as it was called the sea in the middle of the lands (continents). The Mediterranean Sea a place of special geopolitical importance as it is the great artery between Europe, the Near East and Asia. More specifically the area of Eastern Mediterranean which in recent times has been the focus of important developments and attracted the interest of the Great Powers in the region. The presence of which dates from approximately 1945 until today with the American power having triumphed until now. Since then the Mediterranean region has become one of the most contested spaces between the Eastern bloc and the liberal West. After the fall of the Soviet Union Russia weakened and lost a significant part of its title as a "Great Power" thus giving the US the opportunity to penetrate the region and regulate relations to its advantage. The rise of Vladimir Putin to power was supposed to play a major role in the changing of Russia's attitude and restoring the reputation as a "superpower". Competition and conflict are key elements of international relations and the region Eastern Mediterranean is an important field of competition between the great and the regional powers. Alliances, conflicts, emergence of new Great powers, energy and financial interests, energy dependence, instability, terrorism, trade, control of sea lanes, arms sales, power struggle and hostility are some of the elements that make up the "puzzle" of the most turbulent and "flammable" part of the world. In the modern geopolitical setting of Eastern Mediterranean where the competition is somewhat reminiscent of a Cold War scene the competition of the Great Powers does not lead to direct confrontations between them since such a thing could turn out to be dangerous but often leads to armed conflicts mainly through the allies. Going deeper into our research a more thorough analysis of the stakeholder's of Eastern Mediterranean. All the states and regional powers that act and compete with each other in their effort to claim control of the specific subsystem as well as the loads of power it has. Finally the research is completed with conclusions and suggestions for the future.

Keywords: Eastern Mediterranean, competition, Great Powers, Regional Powers, conflicts, interests

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.....	12
1.1 Γενικά	12
1.2 Στόχος Διατριβής	14
1.3 Ερευνητικό ερώτημα.....	14
1.4 Επισκόπηση Μεθοδολογίας.....	15
1.5 Δομή Διατριβής.....	16
1.6 Σπουδαιότητα Διατριβής	17
2. Θεωρητικό Πλαίσιο.....	19
2.1 Γενικά	19
2.2 Θεωρία Διεθνών Σχέσεων.....	19
2.3 Θεωρία περί Ηγεμονίας	25
2.4 Θεωρία Περιφερειακών Δυνάμεων	30
2.4.1 Η διαμόρφωση της Νέας Μέσης Ανατολής	31
2.4.2 Η Ανατολική Μεσόγειος.....	33
3. Ερευνητικά Ερωτήματα.....	19
3.1 Γενικά	38
3.2 Μεθοδολογία.....	40
4. Ανάλυση	42
4.1 Γενικά Stakeholder's analysis	42
4.2.1 ΡΩΣΙΑ	45
4.3.1 Τουρκία	49
4.3.2 Ισραήλ	52
4.4 Κύπρος	55
4.4.1 Ελλάδα, Σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας	55
4.4.2 ΗΠΑ.....	58
4.4.3 ΙΝΔΟ-ΚΙΝΑ.....	60
5 Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	68
5.1 Ανασκόπηση.....	62
5.2 Συμπέρασμα.....	71
5.3 Προτάσεις	73
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	83

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η σπουδαιότητα της περιοχής της Αν.Μεσογείου βρίσκεται στην ξεχωριστή γεωπολιτική της σημασία. Πέραν των ενεργειακών αποθεμάτων που διαθέτει σημαντικά για την επιβίωση των πληθυσμών και για την βιομηχανία, είναι και ένα σημαντικό κομβικό σημείο ελέγχου των κυριότερων διόδων του διεθνούς εμπορίου. Η κοντινή της θέση με την Ινδοκίνα και την Ρωσία παρέχει τη συντομότερη θαλάσσια διαδρομή μεταξύ Ευρωπαϊκών και Ασιατικών αγορών χάρη στη διώρυγα του Σουέζ που συνδέει τον Ινδικό Ωκεανό με τη Μεσόγειο Θάλασσα. Επιπλέον χρησιμεύει η περιοχή ως σημαντική διαδρομή μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου από τον Περσικό Κόλπο στις Ευρωπαϊκές αγορές (περίπου το 70% των ενεργειακών απαιτήσεων της Ευρώπης μεταφέρονται μέσω της Μεσογείου ετησίως). Είναι ακόμη η περιοχή πατρίδα περιφερειακών κατόχων ισχύος όπως η Τουρκία, το Ισραήλ, η Αίγυπτος ενώ η γεωπολιτική και γεωοικονομική της σημασία έχει προσελκύσει και μη περιφερειακές μεγάλες δυνάμεις στην περιοχή. Οι ΗΠΑ μαζί με τους συμμάχους του ΝΑΤΟ, η Ρωσία που έχει αυξήσει την επιρροή της μετά τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία και πρόσφατα η Κίνα η οποία άρχισε να οικοδομεί θεμέλια στα τέλη του 2013 όταν ξεκίνησε η πρωτοβουλία «Μία ζώνη ένας δρόμος στην Τουρκία». Επιπλέον οι θρησκευτικές διαφορές στην περιοχή (αποτελεί κοιτίδα του Ισλαμικού κόσμου) αποτελούν σημαντικό εμπόδιο ενώ τα οικονομικά συμφέροντα δημιουργούν μεγάλο ανταγωνισμό για τον έλεγχο και την εκμετάλλευσή της περιοχής καθιστώντας την έτσι ίσως το πιο «εύφλεκτο» μέρος του πλανήτη.

1.1 ΣΚΟΠΟΣ

Ο βασικός σκοπός της έρευνας όπως προκύπτει και απο το κύριο ερευνητικό ερώτημα είναι το «Πως ο ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων διαμόρφωσε το σύγχρονο γεωπολιτικό σκηνικό της Ανατολικής Μεσογείου». Χρονικά τοποθετείται η έρευνα μετά τη μεταψυχροπολεμική εποχή φθάνοντας έως και σήμερα. Έχοντας ως αφετηρία το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής ένωσης η παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή ως ηγεμονική δύναμη έμελλε να αλλάξει το γεωπολιτικό σκηνικό για πολλά έτη. Σήμερα τόσο η απομάκρυνση των ΗΠΑ απο την Μέση Ανατολή όσο και η παρουσία της αναδιορθωμένης πλεόν Ρωσίας του Β. Πούτιν και της Κίνας ως αναδυόμενη μεγάλη οικονομική δύναμη αλλά και η άνοδος περιφερειακών δυνάμεων όπως η Τουρκία στη διεθνή σκηνή φανερώνουν πως στις διεθνείς σχέσεις τα κράτη εξελίσσονται και μαζί τους και η διεθνής πολιτική. Συγκρούσεις, συμμαχίες ανταγωνισμός, ενεργειακά και οικονομικά συμφέροντα συνθέτουν μια εικόνα της Αν.Μεσογείου του σήμερα. Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα τα οποία εξετάζονται παράλληλα αφορούν κυρίως:

- Ποιές είναι οι Μεγάλες Δυνάμεις που επέδρασαν στην περιοχή κατα την εξεταζόμενη περίοδο;
- Πως η παρουσία της καθεμίας απο αυτές συνέβαλλε στη σταθερότητα ή στην αστάθεια της περιοχής;
- Επιπλέον εξετάζεται το πως η εμπλοκή τους εξυπηρετεί τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή;
- Θα μπορούσε η σημερινή κατάσταση στην Αν.Μεσόγειο να συγκριθεί με την εποχή κατα τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και μετά όπου οι συγκρούσεις και οι διενέξεις των Μεγάλων Δυνάμεων μετατοπιζόταν κάθε φορά σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη;

Η έρευνα κλείνει με συμπεράσματα και προβλέψεις για το μέλλον.

1.2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Κάνοντας μία επισκόπηση της μεθοδολογίας που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί στην παρούσα μελέτη κατέληξα στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για μια μεικτή ερευνητική προσέγγιση η οποία δομείται επάνω σε ένα κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αλλά και σε άλλα επιμέρους. Ακολουθεί η συλλογή δεδομένων και μαζί με αυτή και η αναζήτηση της κατάλληλης θεωρητικής προσέγγισης η οποία θα διαμορφώσει την έρευνα στο σύνολό της. Στην προκειμένη περίπτωση ο ρεαλισμός είναι το ρεύμα εκείνο που καθορίζει τα κράτη ως κυρίαρχους δρώντες μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα και οι οποίοι βρίσκονται πάντα σε ανταγωνισμό, διαμάχη και σύγκρουση μεταξύ τους πρωτίστως για την επιβίωση τους και ακολούθως για την αύξηση της ισχύος τους. Ακολουθεί η ανάλυση των δεδομένων μέσα από τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholder's analysis) όπου αναλύεται κάθε κράτος/δύναμη ξεχωριστά και προσδιορίζεται ο ρόλος του μέσα ανταγωνιστικό πεδίο της Ανατολικής Μεσογείου. Τέλος, ολοκληρώνεται η έρευνα με διεξαγωγή συμπερασμάτων και πιθανά αποτελέσματα για το μέλλον.

Το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων είναι ένα επιστημονικό πεδίο το οποίο εξελίσσεται διαρκώς και μαζί με αυτό εξελίσσεται και η έρευνα και η βιβλιογραφία.

Για την εκπόνηση της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διατριβής χρησιμοποιήθηκε ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Θεωρίες διεθνούς πολιτικής πάνω στις οποίες στερεώθηκαν κρατικές οντότητες, Ιστορία και Διπλωματία, βιβλία, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και άρθρα ενημερωτικά, διάφορες ηλεκτρονικές πηγές καθώς επίσης και ερευνητικές μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές προηγούμενων συναδέλφων φοιτητών και καθηγητών που συνέβαλλαν με το επιστημονικό έργο τους στην εξέλιξη της γνώσης γενικά αλλά και στη «μετεξέλιξη» της δικής μου έρευνας πιο ειδικά. Θα ήθελα εδώ να ευχαριστήσω κάθε μέλος της μεγάλης ακαδημαϊκής κοινότητας ξεχωριστά.

1.1 Δομή Διατριβής

Στο 1^ο κεφάλαιο γίνεται μια γενική αναφορά στη σημασία της περιοχής της Αν.Μεσογείου αφού αποτελεί το πεδίο ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων αλλά και στο βασικό σκοπό, ο οποίος αποτελεί το κυρίως ερευνητικό ερώτημα της έρευνας καθώς επίσης και μια αναφορά στα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα.Στο ίδιο κεφάλαιο θα γίνει επισκόπηση της μεθοδολογίας που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα μελέτη με αναφορά στο βασικό θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο θα στηριχθεί όπως επίσης και τα ερευνητικά εργαλεία τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση αργότερα.Τέλος θα γίνει βιβλιογραφική αναφορά.

Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η συγκεκριμένη ερευνητική εργασία. Πιο συγκεκριμένα μέσα απο τη θεωρητική προσέγγιση του Ρεαλισμού τόσο του κλασικού όσο και του δομικού και του επιθετικού αργότερα και όπως αυτή εκφράστηκε μέσα απο λόγιους, στοχαστές και άλλους θεωρητικούς της αρχαιότητας και πιο σύγχρονους.Η «αναρχία», ο ανταγωνισμός των κρατών ,ο αγώνας για επιβίωση και για ισχύ αποτελούν σημαντικά θέματα των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς πολιτικής που απασχόλησαν τους μελετητές κάθε εποχής.

Στο ίδιο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση θεωριών περι ηγεμονικών και περιφερειακών δυνάμεων.Επιπλέον θα γίνει ανάλυση του ευρύτερου πεδίου δράσης των Μεγάλων δυνάμεων δηλαδή η Μέση Ανατολή και πως αυτό διαμορφώθηκε απο τη μεταψυχροπολεμική εποχή εως και σήμερα καθώς επίσης και για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου σαν το κυριότερο πεδίο δράσης του ανταγωνισμού των Μεγάλων δυνάμεων.

Στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται αναλυτικότερη μελέτη του κύριου και των επιμέρους ερευνητικών ερωτημάτων τα οποία θα χρησιμοποιηθούν σαν πυξίδα που θα μας κατευθύνει προς την ανάλυση.Επιπλέον, θα γίνει αναφορά στη μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί στην έρευνα αυτή.

Στο 4^ο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση των ερευνητικών ερωτημάτων ξεχωριστά.Κύριο μεθοδολογικό εργαλείο είναι η θεωρία των ενδιαφερομένων (stakeholder's analysis) μέσα απο την οποία ερμηνεύεται και αναλύεται ο κάθε ενδιαφερόμενος παράγοντας ξεχωριστά, πως επιτυγχάνεται η εμπλοκή του στο συγκεκριμένο υποσύστημα,εάν εξυπηρετούνται τα συμφεροντά του εκεί και πως συμβάλλει στη σταθερότητα ή στην αστάθεια της περιοχής.

Στο 5^ο κεφάλαιο ακολουθεί μια σύντομη ανασκόπηση του προηγούμενου κεφαλαίου και στη συνέχεια γίνεται η διεξαγωγή των συμπερασμάτων με γνώμονα το κύριο ερευνητικό ερώτημα της διατριβής.Ακολουθούν προτάσεις και προβλέψεις για μελλοντική σκέψη.Τέλος, ολοκληρώνεται η έρευνα με παράθεση σχετικής βιβλιογραφίας.

1.3 Σπουδαιότητα της Διατριβής

Στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο των διεθνών σχέσεων και της παγκόσμιας πολιτικής, αποτελεί η παρούσα μεταπτυχιακή ερευνητική εργασία μια μικρή συνεισφορά στην προώθηση και στην εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης. Η σημασία της και η σπουδαιότητά της βρίσκεται στο γεγονός ότι μας παρουσιάζει με έναν άρτιο και μοναδικό τρόπο σε μια σχετικά μικρή έκταση την μετά-εξέλιξη ενός τόσο μεγάλου υποσυστήματος όπως είναι αυτό της Ανατολική Μεσόγειου. Συγκρούσεις, διαμάχες, συμφέροντα, ενεργειακοί πόλεμοι και ότι άλλο μπορεί να επιφέρει ο ανταγωνισμός για έλεγχο θαλάσσιων διαδρόμων και για εκμετάλλευση σημαντικής ενεργειακής σημασίας θαλάσσιων ζωνών τα οποία οδηγούν σε έναν συνεχή αγώνα για επιβίωση και για ισχύ μεταξύ των κρατών της περιοχής αλλά και μεταξύ των Μεγάλων δυνάμεων του διεθνούς συστήματος. Το θέμα το οποίο πραγματεύεται η παρούσα εργασία εντάσσεται στα πολύ επίκαιρα και φλέγοντα ζητήματα που απασχόλησαν και απασχολούν ακαδημαϊκούς και μη στα πεδία των

διεθνών σχέσεων και της παγκόσμιας πολιτικής. Η έρευνα βασίστηκε σε βιβλία, άρθρα ξενόγλωσσα και μη, μεταπτυχιακές και διδακτορικές εργασίες, αλλά και σε άλλες ηλεκτρονικές πηγές.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Βρετανός καθηγητής Andrew Heywood «Κανείς δεν βλέπει τον κόσμο όπως είναι...» , όλοι μας βλέπουμε τον κόσμο μέσα απο ένα πέπλο θεωριών, παραδοχών και υποθέσεων (Heywood,2013,113). Γι'αυτό απαραίτητα εργαλεία στην προσπάθειά μας γίνονται η παρατήρηση και η ερμηνεία προκειμένου να κατανοήσουμε και να εξετάσουμε τον περίπλοκο αυτόν κόσμο των Διεθνών Σχέσεων. Η σημασία άλλωστε της θεωρίας βρίσκεται στο γεγονός ότι μπορεί να διαμορφώσει και να σχηματοποιήσει μια περίπλοκη και σύνθετη πραγματικότητα. Στο περίπλοκο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων και έτσι όπως αυτό διαμορφώθηκε στον απόηχο του Α Παγκοσμίου Πολέμου και μετά, οι μεγάλες θεωρητικές προσεγγίσεις που επικράτησαν στο χώρο αυτό,ήταν αυτές του Ρεαλισμού και του Φιλελευθερισμού .Η καθεμιά ξεχωριστά προσέφερε μια διαφορετική αποτίμηση των σχέσεων της σύγκρουσης και της συνεργασίας στις παγκόσμιες υποθέσεις. Απο τη δεκαετία του '80 και ως το τέλος του Ψυχρου Πολέμου ο σημαντικός αριθμός νέων προσεγγίσεων που ήρθε να προστεθεί (κοινωνικός κονστρουκτιβισμός,μεταδομισμός κ.α) πρόσφερε μια νέα κριτική οπτική στην Παγκόσμια πολιτική. Η αισιοδοξία που κυριάρχησε στο διεθνή χώρο κυρίως μετα το τέλος του Ψυχρού πολέμου ,δημιούργησε την εντύπωση ότι το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων θα περνούσε σε μια νέα εποχή παύσης των γεωπολιτικών ανταγωνισμών και συγκρούσεων και κυριαρχίας της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής αλληλεξάρτησης οι οποίες θα οδηγούσαν με τη σειρά τους σε ενα κόσμο σταθερότητας και συνεργασίας (Πλατιάς,591).Ωστόσο τα γεγονότα του σήμερα και οι παγκόσμιες εξελίξεις μαρτυρούν ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει πραγματικά στο διεθνές σύστημα σε σχέση με παλαιότερα.Η λογική εξακολουθεί να είναι ακριβώς η ίδια και οι διεθνείς σχέσεις ήταν και παραμένουν ανταγωνιστικές και συγκρουσιακές.Συμβαίνει ωστόσο και κατα καιρούς να αλλάζει «η γραμματική του παιχνιδιού» και οι όροι διεξαγωγής του ανταγωνισμού αυτών,όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καθ. Αθανάσιος Πλατιάς. Ανταγωνισμός μέσω των όπλων ή οικονομικός ανταγωνισμός αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος..(Πλατιάς)

2.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Στο πρώτο μέρος της έρευνας αυτής θα εξεταστούν οι κυριότερες παραδόσεις των Διεθνών Σχέσεων με ιδιαίτερη έμφαση σε αυτή του Ρεαλισμού καθώς επίσης και στη συμβολή των πιο σημαντικών εκπροσώπων αυτού στο χώρο των διεθνών σχέσεων. Θα εξετασθούν βασικά ζητήματα της παράδοσης του Ρεαλισμού που αφορούν τη συμπεριφορά των δρώντων (κρατών) στη διεθνή σκηνή και στις σχέσεις με τους άλλους δρώντες. Ο ανταγωνισμός των Μ. Δυνάμεων, ο αγώνας για ισχύ και για ηγεμονία καθώς επίσης και οι συγκρούσεις μεταξύ αυτών θα αποτελέσουν επίσης μέρος της έρευνας μας. Ήδη από τις απαρχές της Ρεαλιστικής Προσέγγισης η εγωιστική και ανταγωνιστική ανθρώπινη φύση αποτέλεσαν την αφετηρία και την έμπνευση για τη μελέτη και την ανάλυση θεωριών πολιτικής κυρίως ισχύος και η απουσία μιας ανώτερης εξουσίας μέσα στο διακρατικό διεθνές σύστημα, διαμόρφωσε τη βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε η Ρεαλιστική θεωρία μεταγενέστερα (Heywood 2013, 115). Έξαιτίας της απουσίας αυτής οι σχέσεις των κρατών μεταξύ τους είναι ανταγωνιστικές και πολλές φορές συγκρουσιακές (Waltz 2011, 11). Οι συγκρούσεις κατά των Morgenthau είναι το βασικό στοιχείο της διεθνούς ζωής και προέρχεται από την ανθρώπινη τάση για εξουσία και υπεροχή ενώ η διεθνής πολιτική είναι η αρένα των εθνικών συμφερόντων των κρατών που οδηγούν σε σύγκρουση. Στον Άγγλο πολιτικό και φιλόσοφο Thomas Hobbes στο έργο του Λεβιάθαν, παρουσιάζεται η διεθνής ζωή σαν μια κατάσταση πολέμου η οποία πηγάζει από την αναρχία. Ακόμη παρομοιάζεται με μια κατάσταση μεταξύ των ανθρώπων όμοια της προπολιτειακής φάσης και πολύ πριν τη δημιουργία οργανωμένων κοινωνιών. Κατά τον Hobbes, η ανθρώπινη φύση είναι επιθετική και οι άνθρωποι «λύκοι» προς τους συνανθρώπους τους (Ηρακλείδης 2015, 11). Η απαισιόδοξη αυτή θεώρηση για την ανθρώπινη φύση χαρακτηρίζει την παραδοσιακή ρεαλιστική θεώρηση ήδη από τους σοφιστές έως το Machiavelli και τον Morgenthau. Έτσι φαινόμενα όπως ο ανταγωνισμός, ο επεκτατισμός και ο πόλεμος εξηγούνται και οφείλονται στην ανθρώπινη κυρίως φύση η οποία οδηγεί τους ανθρώπους σε έναν συνεχή αγώνα για την αύξηση της ισχύος (*animus dominandi*) (Waltz 2011, 29). Κατά τον Spinoza τα κράτη είναι φυσικοί εχθροί μεταξύ τους και οι συμφωνίες που κατά καιρούς επισυνάπτονται, περιορίζουν απλά την μεταξύ τους αντιπαλότητα. Ενώ κατά τον Αμερικανό Θεολόγο και Φιλόσοφο Reinhold Niebuhr η εγωιστική ανθρώπινη φύση μεταφράζεται σε επίπεδο κρατών και

διεθνούς πολιτικής ως «εθνικό συμφέρον» και εκδηλώνεται συνήθως κατα τρόπο βίαιο και καταστροφικό (Ηρακλείδης 2015,23-24).

Ένας σπουδαίος εκπρόσωπος του Κλασικού Ρεαλισμού, Πατέρας της επιστημονικής θεωρίας και της κλασικής γεωπολιτικής ήταν και ο Έλληνας Ιστορικός Θουκυδίδης ,τα συγγράμματα του οποίου προέβλεψαν πολλές φορές αυτά που επρόκειτο να συμβούν στο μέλλον. Η διαχρονικότητα και η επικαιρότητα που χαρακτήρισαν την Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου συνέβαλλαν στο να θεωρηθεί ο Έλληνας αυτός Ιστορικός όπως χαρακτηριστικά παρατήρησε ο Louis J.Halle,οχι μόνο ο συγγραφέας του Πελοποννησιακού πολέμου αλλά και της ιστορίας των Ναπολεόντειων πολέμων,του Α Παγκοσμίου,του Β Παγκοσμίου και του Ψυχρού Πολέμου (Πλατιάς 2006). Το ζήτημα του πολέμου το οποίο αποτελεί ένα θεμελιώδες ζήτημα στις διεθνείς σχέσεις ,συσχετίστηκε απο τον ίδιο τον ιστορικό με την αλλαγή στο συσχετισμό ισχύος (balance power),μια ανάλυση ιδιαίτερα χρήσιμη σε ηγεμονικούς πολέμους και στην άνοδο και πτώση Μεγάλων Δυνάμεων.Ωστόσο αυτο που ξεχώρισε η παρούσα έρευνα απο τον περίφημο αυτό ιστορικό ήταν η γνωστή φραση «Η Παγίδα του Θουκυδίδη» μια φράση η οποία σχετίστηκε με την τότε άνοδο της Αθήνας και με τον φόβο της Σπάρτης γιάυτη την άνοδο και η οποία με τη σειρά της οδήγησε αναπόφευκτα σε πόλεμο.Ο πιο γενικός ορισμός πανω στο ζήτημα αυτό δόθηκε απο τον Καθ.Graham Allison όπου σύμφωνα με τον οποίο «Όταν μια ανερχόμενη δύναμη απειλεί να εκτοπίσει μια ήδη υπάρχουσα υπερδύναμη αυτός ο ανταγωνισμός και η πίεση μπορεί να οδηγήσει αναπόφευκτα σε πόλεμο..» Σε μεταγενέστερους θεωρητικούς όπως ο N.Machiavelli τελικός στόχος ενός κράτους είναι η επιβιώσή του και η απομάκρυνση απειλών. Η ηθική δεν έχει θέση στη συμπεριφορά των κρατών και στη διεθνή Πολιτική γιατί εκεί ισχύουν άλλοι κανόνες και άλλες αξίες.Ο ηγεμόνας γίνεται δίκαιος και σωστός ηγέτης οταν τηρεί τους νόμους και την ηθική στο εσωτερικό πεδίο της πολιτικής (Ηρακλείδης 2015).

Σύμφωνα με τον μεταγενέστερο δομικό ρεαλιστή K.Waltz δεν είναι η ανθρώπινη επιθετικότητα η πηγή του αγώνα για ισχύ αλλά η δομή του διεθνούς συστήματος.Το βασικό στοιχείο της δομής του συστήματος αυτού είναι η κατανομή της ισχύος ανάμεσα στα κράτη.Μπορεί σύμφωνα με την αρχή της κυρίαρχης ισότητας να φαίνονται κυρίαρχα και νομικά ίσα , ωστόσο υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως

προς την επιρροή και την ισχύ που αυτά διαθέτουν. Έτσι οι Μεγάλες Δυνάμεις είναι αυτές που διαμορφώνουν την ισορροπία μέσα στο διεθνές σύστημα και στόχος τους δεν είναι η μεγιστοποίηση της ισχύος, αφού κάτι τέτοιο μπορεί να αποβεί δυσλειτουργικό και να οδηγήσει σε ένοπλη σύγκρουση αλλά η μεγιστοποίηση της ασφάλειας τους. Στην αναρχία του συστήματος η ασφάλεια είναι ο υπέρτατος σκοπός γιατί μόνο όταν εξασφαλιστεί η επιβίωση, μπορεί ένα κράτος να θέσει παραπέρα στόχους όπως το κέρδος, η ισχύς και η ειρήνη. (Waltz 2011, 16). Η ισχύς σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλιστή Mearsheimer βρίσκεται στην καρδιά της διεθνούς πολιτικής και σχετίζεται με όλες εκείνες τις υλικές ικανότητες που ένα κράτος διαθέτει. Διακρίνεται σε στρατιωτική και λανθάνουσα (Mearsheimer 2007, 127). Έτσι τα πυρηνικά όπλα και οι τεθωρακισμένες μεραρχίες αποτελούν την στρατιωτική ισχύ μιας Μ. Δύναμης η οποία ταυτίζεται και με την ισορροπία ισχύος. Ωστόσο σύμφωνα με τον Mearsheimer, παρά το μέγεθος των πυρηνικών όπλων, οι στρατοί ξηράς αποτελούν πάντα το κύριο συστατικό της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους (Mearsheimer, 2007). Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ και η Σοβιετική ένωση αποτελούσαν τα ισχυρότερα κράτη παγκοσμίως και οι ένοπλες δυνάμεις τους επισκίαζαν όλων των υπολοίπων κρατών. Στις μέρες μας η Ρωσία διαθέτει το μεγαλύτερο πυρηνικό οπλοστάσιο παγκοσμίως ενώ οι ΗΠΑ παραμένουν με αρκετά μεγάλη διαφορά η μεγαλύτερη και η ακριβότερη στρατιωτική δύναμη παγκοσμίως (Fortune Greece, 2017). Επιπροσθέτως, η παρούσα στρατιωτική υστέρηση της Κίνας οδηγεί σε ολοένα και μεγαλύτερο ανταγωνισμό με τις ΗΠΑ κυρίως στον οικονομικό τομέα, καθιστώντας τη σταδιακά μια σημαντική οικονομική υπερδύναμη και ένα σημαντικό εμπορικό εταίρο για τα περισσότερα κράτη παγκοσμίως (Ζανίδης 2019). Επιπλέον, ορίζεται η ισχύς ενός κράτους σύμφωνα με τον Waltz, ως ο έλεγχος επί των πόρων (control resources). Οι φυσικοί πόροι είναι που ασκούν σημαντική επιρροή στην ισχύ ενός κράτους και κατά τον Morgenthau (1948) τα κράτη με υψηλά ενεργειακά αποθέματα είναι συνήθως πιο ορθολογικά από τα άλλα ενώ η διεξαγωγή ενεργειακών πολέμων συμβάλλει κυρίως στη μεγιστοποίηση των φορτίων ισχύος των κρατών. Έτσι από τη μια εξασφαλίζεται η επιβίωση ενός κράτους ενώ από την άλλη στοχεύεται η ηγεμόνευση (Αντωνιάδης 2020). Η συνεχής εξάντληση των ενεργειακών πόρων εξαιτίας της ενεργειακής κατάχρησης, οδηγεί συχνά τα κράτη σε αρπαγή τόσο φυσικών πόρων όσο και σημαντικών για τη βιομηχανία μετάλλων. Στον ενεργειακό

ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών τα ιδεολογικά και ηθικοκανονιστικά διλήμματα δεν έχουν καμία θέση ενώ αντίθετα ο κυριότερος παράγων είναι εδώ η ισχύς και αποτελεί συνήθως μέρος της κανονικότητας των Διεθνών Σχέσεων η αρπαγή των πόρων γενικότερα ή η χρήση πειθαναγκασμού και απειλής σε περιπτώσεις ενεργειακής εξάρτησης μεταξύ των κρατών (resource dependence) .Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η στάση της Ρωσίας προς την Ουκρανία το 2014, (Αντωνιάδης 2020) όταν με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας, μιας περιοχής σημαντικού ορυκτού πλούτου και φυσικού αερίου αλλά και μεγάλης γεωστρατηγικής σημασίας για τη Ρωσία αφού επιτυγχάνει κατ'αυτο τον τρόπο τον απόλυτο έλεγχο της Μαύρης θάλασσας, (Ιωάννου, 2016,38-39) κατάφερε να αναβαθμίσει σημαντικά τη θέση της στο διεθνές σύστημα και να κάνει μια δυναμική επιστροφή στην Ανατολική Μεσόγειο μέσω της εξισορρόπησης ισχύος και δημιουργώντας ταυτόχρονα διλήμματα ασφαλείας σε μικρότερα κράτη της Ευρώπης (Λάσπα Χ. 2024). Η ερμηνεία που δίνεται για τις επεκτατικές πολιτικές των κρατών γίνεται κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο απο τα ρεύματα των διεθνών σχέσεων.Έτσι σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλιστή J.Mearsheimer, η ανάμειξη των ΗΠΑ και των συμμάχων του NATO όπως επίσης και η ανάμειξη της Ε.Ε στα πολιτικά ζητήματα της Ουκρανίας -Κριμαία επηρέασαν σημαντικά την επεκτατική και επιθετική πολιτική της Ρωσίας τις τελευταίες δεκαετίες (Σταβάρας 2023,19).Όπως αναφέρει και ο ιδρυτής της Γερμανικής σχολής της γεωπολιτικής F.Ratzel «Τα επιτυχημένα κράτη τα οποία διαθέτουν υψηλό πολιτισμό διακρίνονται για τις συνεχείς επεκτάσεις σε βάρος άλλων χωρών,τις οποίες καταλαμβάνουν και θέτουν πάνω τους τη βαριά πολιτισμική σφραγίδα τους..Η μη επέκταση πιθανότατα να οδηγήσει σε μαρασμό, αποδυνάμωση και ίσως εξαφάνιση» .(Ηρακλείδης 2015,219) .Συμφωνα με το Γερμανό γεωγράφο το κύριο στοιχείο ενός μεγάλου κράτους είναι η ισχύς .Με βάση αυτήν καθε ισχυρό κράτος επιτυγχάνει να κυριαρχεί στην περιοχή του, έτσι μεγάλα κράτη όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Κίνα έχουν ανάγκη απο όλο και ευρύτερο ζωτικό χώρο προκειμένου να θρέψουν τον αυξανόμενο πληθυσμό τους και να αναπτύξουν τον πολιτισμό τους.Αυτό επιτυγχάνεται συνήθως με επέκταση των συνόρων τους, δημιουργία αποικιών και εγκατάσταση εποίκων,ύπαρξη ικανού και καλά εξοπλισμένου στρατού όπως επίσης και ισχυρού εμπορικού και πολεμικού ναυτικού.

Στη μεταψυχροπολεμική εποχή αρχίζει να εμφανίζεται μια νέα διεθνής τάξη πραγμάτων η οποία αποτελείται από τη μια από μια δημοκρατική Δύση και από την άλλη επικρατεί η αναρχία. Η γεωπολιτική αρχίζει σιγά σιγά να αντικαθίσταται από την «γεωοικονομία» με τον ανταγωνισμό και τη σύγκρουση να μεταφέρονται πλέον στο οικονομικό πεδίο. Ο H. Kissinger κάνει λόγο για την ύπαρξη 4 διαφορετικών κόσμων ο κόσμος της Δύσης ένας κόσμος ευημερίας και ειρήνης, ο κόσμος του ανταγωνισμού μεταξύ Ρωσίας, Κίνας κ.α ο κόσμος της Μ. Ανατολής με τις ανυπέρβλητες ιδεολογικές και πολιτικές συγκρούσεις και τέλος ο κόσμος της Αφρικής των εμφυλίων συγκρούσεων και της φτώχειας. Ο Samuel Huntington έκανε λόγο για μια νέα παγκόσμια σύγκρουση η οποία χαρακτηρίστηκε ως «πολιτισμικό ρήγμα» ανάμεσα στη Δύση και σε 8 άλλους πολιτισμούς (clash of civilization). Η σύγκρουση αυτή των πολιτισμών των οποίων βασικό κριτήριο αποτέλεσε η θρησκεία δεν είναι πολιτισμικά «ώριμοι» να υιοθετήσουν τις δυτικές αρχές της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ανοχής και της εκκοσμίκευσης. Έτσι η Δύση δεν έχει παρά να επιλέξει ανάμεσα στη σύγκρουση ή την απομόνωση από τους άλλους κόσμους. (Ηρακλείδης 2015, 228)

2.3 ΠΕΡΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Ο Όρος «ηγεμονία» προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «ηγεμονία» και εκφράζει την κυριαρχία και την καταπίεση που μπορεί να ασκεί ένα στοιχείο πάνω σε άλλα. Σύμφωνα με τον Αντόνιο Γκράμσι η εξουσία δεν εξαρτάται μόνο από τη δύναμη αλλά και τη «συναίνεση». Επιπλέον για τον ίδιο, η ηγεμονία συνεπάγεται «συνεργασία που εξασφαλίζεται με τη βία» που συνδιάζει την κοινωνική και πολιτική εποπτεία, τη δύναμη και τη συναίνεση (Yilmaz 2010). Σύμφωνα με τον Cox θεωρίες όπως ο ρεαλισμός και ο Νεορεαλισμός επινοήθηκαν για να διατηρήσουν το status quo εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των πλούσιων των κυρίαρχων δυτικών χωρών και της ελίτ (Cox, 1981:16-155). Στόχος τους ήταν να κάνουν τη διεθνή τάξη να φαίνεται φυσική και αμετάβλητη. Ηγεμονία είναι να παράγονται κοινωνικά και πολιτικά συστήματα τα οποία εφαρμόζονται στα έθνη που στοχεύονται (Yilmaz 2010). Ο

Watson (2006:42) υποστηρίζει ότι η ηγεμονία νοείται σαν μια κατάσταση στην οποία ένα ισχυρό κράτος ή μια συμμαχία κρατών προσδιορίζει σε ορισμένο βαθμό την εξωτερική πολιτική άλλων μικρότερων σε ισχύ κρατών. Ο Μακιαβέλι υποστηρίζει ότι μια Μεγαλη/Ηγεμονική δύναμη δεν αρκεί να βασίζεται μόνο στην κυριαρχία και τη σκληρή δύναμη αλλά προϋποθέτει και το «σεβασμό» ως πηγή υπακοής ενώ ο Nye πιστεύει ότι μια ανώτερη δύναμη γίνεται ηγεμονική όταν πειθεί τους άλλους να συνεργαστούν. Η πειθώ εξασφαλίζεται με τη χρήση ήπιας δύναμης και κάνει τις άλλες χώρες να πιστεύουν στα κοινά συμφέροντα. Ο Alfred Mahan της Αγγλοσαξωνικής Σχολής θεωρεί ότι μια Μεγάλη Δύναμη θα πρέπει να είναι πρωτίστως μια θαλάσσια δύναμη ικανή να κατέχει τον έλεγχο των θαλασσών, να διαθέτει μεγάλο εμπορικό στόλο και κυρίως ένα πολύ ισχυρό πολεμικό ναυτικό με συνεχή παρουσία σε όλη την υδρόγειο και σε όλα τα κομβικά θαλάσσια σημεία παγκοσμίως προτρέποντας με αυτό τον τρόπο της ΗΠΑ να εγκαταλείψουν τον απομονωτισμό και να επεκταθούν παγκοσμίως επεκτείνοντας τις αποικίες και δημιουργώντας ένα πανίσχυρο ναυτικό (Ηρακλείδης 2015,223). Τέλος και σύμφωνα με τον Keohane (1984:11) και τη θεωρία περί ηγεμονικής σταθερότητας, οι Μεγάλες δυνάμεις επιτυγχάνουν τη θέση τους μονομερώς αναπτύσσοντας σκληρή δύναμη διατηρώντας όμως τη συναίνεση και την πεποίθηση (Yilmaz). Τα βασικά χαρακτηριστικά της ηγεμονικής εξουσίας προσδιορίζονται σύμφωνα με τον Uzgel (2003:31) ως εξής: Πρώτον απαιτείται μια αποτελεσματική νομισματική μονάδα στη διεθνή σκηνή, μεγάλη στρατιωτική στάση με συμμαχίες και βάσεις σε κάθε μέρος του κόσμου, ηγεσία σε περιφερειακές κρίσεις - συγκρούσεις, η διατήρηση πυρηνικών όπλων, σημαντική ικανότητα πειθούς έναντι των άλλων, διάδοση πολιτιστικών αξιών και επιπέδου ζωής σε όλο τον κόσμο και νομιμοποίηση καθεστώτων. Κατά τον Brezinski, η τρόικα ενός ηγεμόνα περιλαμβάνει το χρήμα, την παραγωγική ικανότητα και τη στρατιωτική ισχύ (Brezinski, 2004 :87). Στα μέσα του 20^{ου} αιώνα οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση απέκτησαν η καθεμιά ξεχωριστά καθεστώς ανώτερης ισχύος τόσο εξαιτίας της ακαταμάχητης στρατιωτικής ικανότητας - πυρηνικά όπλα όσο και εξαιτίας της βιομηχανικής ανωτερότητας και του ιδεολογικού πλαισίου τους.

Ένα σημαντικό κριτήριο σωστής εκτίμησης της διεθνούς πολιτικής σύμφωνα με τον Καθ. Παναγιώτη Ήφαιστο είναι η απουσία ενός παγκόσμιου ηγεμόνα, όπως άλλωστε αναφέρεται και στον Mearsheimer «Εξαιτίας του ότι κανένα κράτος δεν είναι

πιθανό να επιτύχει παγκόσμια ηγεμονία,είναι ο κόσμος καταδικασμένος να βρίσκεται σε ένα διαρκή ανταγωνισμό μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων (Mearsheimer 2007).Αυτός ο ανταγωνισμός μεταξύ τους αποβλέπει περισσότερο στην εξισορρόπηση ισχύος και λιγότερο στη στρατιωτική συντριβή των αντιπάλων (Ήφαιστος). Βασικός στρατηγικός σκοπός κάθε ηγεμονικής δύναμης αναφέρει ο Mearsheimer είναι η παρεμπόδιση άλλων Μεγάλων Δυνάμεων απο την κατάκτηση θέσης ηγεμονίας.Ο φόβος για τη δική τους επιβίωση είναι η βασική αιτία των εκατέρωθεν εν διαρκεία εξισορροπήσεων. Οι ενέργειες στις οποίες προβαίνουν συχνά τα ισχυρότερα κράτη αποσκοπούν κυρίως στην αποδυνάμωση της επιρροής που ασκούν άλλες δυνάμεις έτσι ώστε να αυξομοιώνεται ο ρόλος,η θέση και η ισχύς των περιφερειακών κρατών και να κατανέμεται η ισχύς με τέτοιο τρόπο ώστε να αποβλέπει προς το συμφέρον του εξισορροπητή ηγεμόνα.Η δημιουργία μιας περιφερειακής ηγεμονίας απο μια μεγάλη δύναμη αποβλέπει και προετοιμάζει το «έδαφος»για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας ηγεμονίας,έτσι μέριμνα των ηγεμονικών δυνάμεων γίνεται η παρεμπόδιση άλλων μεγάλων δυνάμεων απο το να καταστούν περιφερειακές ηγεμονίες .Η δημιουργία μιας ευνοικής κατανομής ισχύος και η μεγιστοποίηση του μεριδίου κατοχής του παγκόσμιου πλούτου αποτελούν βασικά κίνητρα διαρκούς πάλης μεταξύ των ηγεμονικών δυνάμεων και η «διαχείριση»των λιγότερο ισχυρών κρατών αποτελεί επίσης μέρος της στρατηγικής ελέγχου αυτών.Άλλωστε στο χώρο της πολιτικής δεν υπάρχουν σχέσεις φιλίας και εχθρότητας αλλά μόνο σχέσεις κόστους-οφέλους μεταξύ των κρατών.Έτσι για τα μικρότερα κράτη προϋπόθεση επιβίωσης αποτελεί η κρατική ισχύς και οι διπλωματικές προσεγγίσεις κόστους -οφέλους με τα πιο μεγάλα κράτη ενω για τις ηγεμονικές δυνάμεις τα μικρά κράτη είναι απλά συνομιλητές κόστους-οφέλους στην εφαρμογή των εναλλασσόμενων στρατηγικών τους σχεδίων. (Ήφαιστος Π)

Μια Μεγάλη Δύναμη σύμφωνα με τον Thomas Lynch διαθέτει τα 3 παρακάτω χαρακτηριστικά : Ικανότητες, συμπεριφορά και απόδοση κατάστασης απο άλλα κράτη στο διεθνές σύστημα.Οι ασυνήθιστες δυνατότητες που διαθέτει σε σύγκριση με άλλες πολιτείες χρησιμοποιούνται κυρίως για την επιδίωξη ευρύτερων συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής περα απο τη γειτονιά της.Μια τετοια δύναμη γίνεται εύκολα αντιληπτή απο τα άλλα κράτη ως ισχυρή και με επιρροή με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται ανάλογα. Στο φώς της νέας εποχής ανταγωνισμού των Μ.Δυνάμεων

η περιγραφή αυτή φαίνεται να ταιριάζει απόλυτα με το «τρίπτυχο» ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα.Ο ανταγωνισμός τους δεν είναι πλέον συνώνυμος με τη σύγκρουση αλλά υπάρχει σε μια συνέχεια αλληλεπιδράσεων μεταξύ τους. Έτσι απο τη μία βρίσκεται η ένοπλη σύγκρουση όταν οι κύριοι γεωπολιτικοί στόχοι αποκλίνουν και απο την άλλη η συνεργασία όταν οι γεωπολιτικοί τους στόχοι ευθυγραμμίζονται. Στη νέα εποχή ανταγωνισμού οι Μεγάλες δυνάμεις ανταγωνίζονται για να αποκτήσουν σχετικά πλεονεκτήματα στους στόχους της εξουσίας, της ευημερίας, της θέσης και της επιρροής. Οι πέντε διακριτές κατηγορίες αλληλεπίδρασης στις οποίες οι Μ.Δυνάμεις διεκδικούν τα σχετικά αυτά πλεονεκτήματα είναι η πολιτική και η διπλωματική, η ιδεολογική, η πληροφοριακή, η στρατιωτική και η οικονομική. Η ισχύς ορίζεται εδώ σε δύο μεγάλες διαστάσεις: Η πρώτη αφορά τη σκληρή ισχύ η οποία εκδηλώνεται ως καταναγκαστική χρήση στρατιωτικής ισχύος ή μόχλευση οικονομικής δύναμης ως ανταμοιβή και η ήπια μορφή ισχύος η οποία περιλαμβάνει συνεργασίες και αλληλεπιδράσεις συνεργασιών, διπλωματική οξυδέρκεια κ.α. Επιπλέον υπάρχει και η έξυπνη μορφή ισχύος η οποία συνδιάζει αποτελεσματικά την καταναγκαστική ισχύ με ορισμένα χαρακτηριστικά της ήπιας μορφής.(Lynch 2020)

2.4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Η κατάρρευση του διπολικού συστήματος, το οποίο αποτέλεσε το βασικό συστατικό του διεθνούς συστήματος κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου επέφερε σοβαρές μετατροπές σε εξωτερικές παραμέτρους που είχαν σχέση κυρίως με την οικονομία, την πολιτική και την ασφάλεια. Τα κράτη ανάλογα με τη θέση τους στο διεθνές σύστημα, χωρίστηκαν σε 4 κατηγορίες ανάλογα με την τακτική και τη στρατηγική τους ικανότητα. Έτσι διαμορφώθηκαν ως εξής: Οι υπερδυνάμεις, οι Μεγάλες δυνάμεις, οι περιφερειακές δυνάμεις και τα μικρά κράτη.

Μια υπερδύναμη σύμφωνα με τον Α.Νταβούτογλου και οι παράμετροι αυτής είναι συνήθως σε θέση να περιορίσουν τους στρατηγικούς σχεδιασμούς και τις τακτικές αντανάκλασης των Μεγάλων Δυνάμεων ενώ αντίστοιχα οι Μεγάλες δυνάμεις δύναται να παρακολουθούν τους στρατηγικούς σχεδιασμούς και τις κινήσεις των υπερδυνάμεων. Ενώ συμβαίνει στις περιφερειακές δυνάμεις η διαμόρφωση των πολιτικών τους να συνοδεύεται αφού ληφθούν υπόψη οι παράμετροι των

υπεδυνάμεων και των Μεγάλων Δυνάμεων με αποτέλεσμα να μειώνεται η δυνατότητα καθορισμών στους στρατηγικούς σχεδιασμούς όπως και η ικανότητα ευελιξίας στις τακτικές κινήσεις. Έτσι δύναται στα μικρότερα κράτη και στις περιφερειακές δυνάμεις η τακτική ευελιξίας αυτών να μπορεί να προκύψει σε περιορισμένους χώρους εκεί όπου συγκρούονται οι στρατηγικοί σχεδιασμοί των μεγάλων δυνάμεων και των υπερδυνάμεων (Α.Νταβούτογλου, 2010, σελ 131). Τα κράτη και οι περιφερειακές δυνάμεις που μπορούν να αξιοποιήσουν αυτούς τους χώρους σύγκρουσης μέσω μιας δυναμικής διπλωματίας, μπορούν από τη μία να αποκτήσουν τη δυνατότητα διεύρυνσης του πεδίου τακτικής ευελιξίας και από την άλλη έχουν τη δυνατότητα αποτελέσουν στοιχεία της διπλωματίας των Μεγάλων δυνάμεων. Για τις περιφερειακές δυνάμεις οι οποίες θα θέσουν ένα τέτοιο στόχο δύναται να διαθέτουν εκτός από μια ευέλικτη και δυναμική διπλωματία και μια πλούσια και στέρεη ενδοχώρα. Έτσι όσο πιο πολύ προχωράμε προς τις κατώτερες βαθμίδες τόσο πιο πολύ μειώνεται η ικανότητα ευελιξίας στις τακτικές κινήσεις αλλά και η δυνατότητα καθορισμού στους στρατηγικούς σχεδιασμούς. Στην πράξη, κατά τον ΄Β Παγκόσμιο πόλεμο με την κυριαρχία του διπολισμού στις διεθνείς σχέσεις. Οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ ως υπερδυνάμεις χρησιμοποίησαν από τη μία τα πεδία τακτικής ευελιξίας για την εξουδετέρωση των στρατηγικών σχεδίων του αντιπάλου και από την άλλη επεδίωξαν τη διεύρυνση της ενδοχώρας τους. Μεγάλες Δυνάμεις όπως η Αγγλία, η Γαλλία κ.α αναγκάστηκαν να περιορίσουν την εξωτερική τους πολιτική γύρω από 3 παραμέτρους (διαφύλαξη ασφάλειας, ενίσχυση της θέσης με τη δημιουργία εσωτερικών συμμαχιών και απόκτηση μιας πλεονεκτικής θέσης κατά τη διάρκεια αλλαγών του διεθνούς συστήματος. Περιφερειακές δυνάμεις όπως η Τουρκία, το Ιράκ, η Αίγυπτος κ.α ήταν πλέον αναγκασμένες να εξαρτώνται ως προς το περιφερειακό πεδίο δράσης τους και την εξωτερική τους πολιτική από τις συγκυριακές πολιτικές των υπερδυνάμεων.

Με τη διάλυση ωστόσο της ΕΣΣΔ επήλθε μια τεράστια αλλαγή. Η πολιτική αστάθεια και η αβεβαιότητα που ακολούθησε με την κατάρρευση του συστήματος, προσέφερε ένα σημαντικό πεδίο δράσης για όλα εκείνα τα κράτη που επιθυμούσαν να ανέβουν βαθμίδα και να αποκτήσουν μια πιο ευνοϊκή θέση κατά τη δημιουργία του νέου συστήματος. Τα νέα κέντρα εξουσίας που προέκυψαν κλόνισαν συθέμελα τη διάκριση μεταξύ Μεγάλης Δύναμης και Υπερδύναμης όπως λειτουργούσε το διεθνές σύστημα κατά τον ΄Ψυχρό Πόλεμο. Με την οικονομική κατάρρευση της ΕΣΣΔ, νέα

κέντρα οικονομικής και πολιτικής ισχύος έκαναν την εμφανισή τους εκτοπίζοντας με αυτό τον τρόπο τον όρο υπερδύναμη απο το διεθνές σύστημα. Στη νέα κατάσταση όπως αυτή είχε αρχίσει να διαμορφώνεται μετα το τέλος του Ψυχρού πολέμου οι ισορροπίες άρχισαν να εξαλείφονται εξαιτίας της ασυνέπειας μεταξύ της ιεραρχίας του συστήματος και της νέας οικονομικής και πολιτικής ιεραρχίας που είχε αρχίσει να αναδύεται. Αυτή η νέα ασταθής κατάσταση συνέβαλλε στην επιτάχυνση του ανταγωνισμού μεταξύ των νέων δυνάμεων και στη δημιουργία μιας νέας δυναμικής ιεραρχίας (Α.Νταβουτογλου,2010). Η μετάβαση αυτή απο το διπολισμό σε ένα νέο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων συνοδεύτηκε απο έντονες συρράξεις και γεωπολιτικές εντάσεις οι οποίες έλαβαν μέρος σε γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ζώνες μεγάλης στρατηγικής αξίας. Οι ΗΠΑ ως η εναπομείνουσα υπερδύναμη πλέον, καλούνταν να αναλλάξει κατα τη μεταψυχροπολεμική περίοδο τον ρόλο του εγγυητή εξισορρόπησης στο εν εξελίξει νέο σύστημα. Έτσι καλλιεργήθηκε συστηματικά για τις ΗΠΑ η εικόνα ενός «καλοπροαίρετου» ηγεμόνα που δρα με μετριοπάθεια και σύνεση, ενός ηγεμόνα ο οποίος διέφερε απο τους προκατόχους του γιατί ήταν ισχυρός μεν αλλά ήταν και «ταπεινός» και μπορούσε να ανταγωνίζεται χωρίς να κατακτά (Π.Τασίος). Η άποψη για τις ΗΠΑ ήταν αρχικά πολυ θετική τουλάχιστον μεχρι το 2003... Έπειτα με την έλευση του νέου χρόνου η εφαρμογή του δόγματος του προληπτικού πολέμου στο Ιράκ, της χώρας με τα μεγαλύτερα κοιτάσματα πετρελαίου μετα τη Σαουδική Αραβία έμελλε να κλονίσει την εμπιστοσύνη ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας. Ο πόλεμος στο Ιράκ με αφορμή την εύρεση και καταστροφή των όπλων μαζικής καταστροφής του Σαντάμ Χουσείν επέφερε καταστροφικές συνέπειες για τις ΗΠΑ και καταρράκωσε τη διεθνή αξιοπιστία της. Η πολεμική μηχανή του Σ.Χουσείν αποδειχθηκε μύθος και η επιβολή της ειρήνης μετα το σύντομο και αναίμακτο πόλεμο ήταν δύσκολη και αιματηρή. (Πηγή: Bbc.co.uk). Ο πόλεμος αυτός αποτέλεσε την απαρχή μιας μακροχρόνιας διαδικασίας εκδημοκρατισμού της Μέσης Ανατολής, μιας περιοχής με τεράστια βαρύτητα για τα αμερικανικά γαιοστρατηγικά συμφέροντα. Η εισβολή στο Ιράκ απο τη «συμμαχία των προθύμων» αποτέλεσε μια επιβολή βίας κατα παράβαση του διεθνούς δικαίου και του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών όπως χαρακτηριστικά επισήμανε ο καθηγητής Κάι Άμπος. Δέκα χρόνια μετα την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και ενω οι ΗΠΑ βρίσκονταν στο απόγειο της δύναμης τους και δεν ήθελαν να δεσμεύονται απο περιορισμούς

όπως ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ. Ο καθηγητής Στίβεν Γουόλτ δήλωσε : « Ότι οι Αμερικανοί μπορεί να μιλούν πρόθυμα για τους κανόνες της διεθνής τάξης των πραγμάτων ωστόσο παραβιάζουν ευχαρίστως τους ίδιους αυτούς κανόνες όταν είναι δύσκολο να τους εφαρμόσουν.» Η κανονιστική δύναμη και η αυθεντία των ΗΠΑ είχε καταρρεύσει και με την αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο εισβολή τους, οι ΗΠΑ θα αποτελούσαν «ένα επικύνδυνο παράδειγμα για μελλοντικές υπερδυνάμεις» όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο Γερμανός Γ.Χάμπερμας .(Reporter.gr 2023)

2.4.1 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Η Μέση Ανατολή είναι ίσως η πιο σημαντική περιοχή σε αυτό που ονομάζεται «Παγκόσμια Βαλκάνια» και αποτελεί από μόνη της ένα άναρχο διεθνές υποσύστημα το οποίο βρίσκεται διαρκώς υπό διαμόρφωση και συνεπώς συνεχή εξέλιξη. Αποτελεί διαχρονικά μία ζωτικής σημασίας περιοχή για τα Αμερικανικά συμφέροντα αλλά και για άλλους παράγοντες σήμερα. Παρά το γεγονός ότι η θέση των ΗΠΑ σήμερα είναι κάπως απομακρυσμένη, εξακολουθούν ωστόσο να διατηρούν μεγάλη στρατιωτική παρουσία στην περιοχή. Η επιχείρηση «Ιρακινή ελευθερία» συνέβαλλε σημαντικά στην αποσταθεροποίηση ολόκληρης της περιοχής. Η περίπτωση του «διαλυμένου» κατά την περίοδο της Αμερικανικής κατοχής Ιράκ προσέλκυσε κάθε είδους ένοπλες ισλαμιστικές οργανώσεις με σκοπό την πρόκληση όσο το δυνατόν μεγαλύτερων απωλειών στις ΗΠΑ. Το κενό που δημιουργήθηκε μετά την αποχώρηση των συμμαχικών στρατευμάτων σε συνδιασμό με τον ήδη αποδιοργανωμένο ιρακινό στρατό, συνέβαλλε καθοριστικά στη δημιουργία και στην επέκταση του Ισλαμικού κράτους. Η τρομοκρατία εξαπλώθηκε και πήρε μια πρωτόγνωρη μορφή η οποία μετεξελίχθηκε στην Αλ Κάιντα. Επιπλέον οι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε χαρακτήρισαν τον πόλεμο ως μη δικαιολογημένο δημιουργώντας ταυτόχρονα την πεποίθηση ότι οι ΗΠΑ δεν έδρασαν για το κοινό καλό αντιθέτως αποτέλεσε μια προσπάθεια ελέγχου του πετρελαίου του Ιράκ. Τέλος το Ιράκ υπέστη μια πρωτοφανή ανθρωπιστική, κοινωνική, οικονομική και πολιτική κρίση. Οι ΗΠΑ έχασαν τον τίτλο του «καλοπροαίρετου ηγεμόνα» και γνήσιου διαμεσολαβητή στις διενέξεις που ταλάνιζαν

την Μ.Ανατολή γενικότερα και θεωρήθηκαν ως μια δύναμης κατοχής αποικιοκρατικού κυρίως χαρακτήρα (Π.Τάσιος,). Έφτασε η αμερικανική επίδραση από το ιστορικό ζενίθ του 2003 στο ναδίρ μετά το τέλος της προεδρικής θητείας το 2009. Οι ηγέτες της Μ.Ανατολής έπαψαν πια να βλέπουν τις ΗΠΑ ως ένα στενό σύμμαχο που θα λάμβαναν οδηγίες από αυτόν. Ακόμη αυξήθηκε σημαντικά η μνησικακία καθιστώντας τους ολοκληρωτικά ως ανεπιθύμητες επειδή η καταπολέμηση της τρομοκρατίας στόχευε αδιακρίτως σε Άραβες και Μουσουλμάνους. Τέλος δόθηκε ένα «παράθυρο ευκαιρίας» σε άλλες Μεγάλες Δυνάμεις πρωτίστως στη Ρωσία αλλά και στην Κίνα πιο μετά να αυξήσουν το αποτυπωμά τους στην περιοχή. Κατι το οποίο έγινε αισθητό με την Ρωσική ανάμειξη στον πόλεμο της Συρίας αργότερα και την πρόσφατη μεσολάβηση της Κίνας για την αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας. Την τελευταία δεκαετία έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη Μ.Ανατολή και στις αραβικές εξεγέρσεις καθώς επίσης και στα επακόλουθα αυτών. Ο ρόλος των ΗΠΑ είναι γνωστός στην περιοχή, ωστόσο κατά τους τελευταίους χρόνους η Ρωσία, η Κίνα και σε μικρότερο βαθμό η Ινδία και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν επιδιώξει μεγαλύτερη επιρροή στην περιοχή. Η Μέση Ανατολή αποτελεί ένα κεντρικό μέρος ανταγωνισμού μεταξύ των δυνάμεων. Η αναδιάταξη της γεωπολιτικής της περιοχής έχει αναδείξει αντιπαλότητες μεταξύ των διεκδικητικών κρατών για την ανάληψη της ηγεσίας. Η αναταραχή αυτή σε περιφερειακό επίπεδο προκύπτει ως αποτέλεσμα της φθοράς της Αμερικανικής δέσμευσης στη Μ.Ανατολή. Έτσι χώρες όπως η Τουρκία, το Ιράν, το Κατάρ, η Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ ανταγωνίζονται κυρίως για την απόκτηση της περιφερειακής ηγεσίας στην περιοχή (S.Cook, 2021). Πολιτικές συγκρούσεις, βία, εμφύλιοι κ.α αποτελούν μερικές από τις καταστροφικές επιπτώσεις του ανταγωνισμού αυτού μέσα στο πλαίσιο διαμόρφωσης της «Νέας Μέσης Ανατολής». Ο ρόλος των ΗΠΑ μετά το «αποτυχημένο έργο» στο Ιράκ φαίνεται πως είναι ιδιαίτερα αποστασιοποιημένος όπως φάνηκε και από τη στρατιωτική επέμβαση στη Συρία. Αν και οι ΗΠΑ παραμένουν ο πιο σημαντικός παράγοντας στην περιοχή της Αν. Μεσογείου και της Μ.Ανατολής γενικότερα, οι ηγέτες των ΗΠΑ και η κοινότητα της εξωτερικής πολιτικής συζητούν εάν οι ΗΠΑ πρέπει να παραμείνουν ο κύριος πάροχος ασφάλειας στην περιοχή. Έτσι τόσο η στάση αυτή των ηγετών της όσο και η πραγματική αποδέσμευση των ΗΠΑ σε ορισμένες περιοχές επέφεραν τρία σημαντικά αποτελέσματα: Πρώτον, οι περιφερειακές δυνάμεις πήραν την κατάσταση

στα χέρια τους, οι εξωτερικοί παράγοντες άρπαξαν ευκαιρίες για να ασκήσουν εξουσία και οι Μεγάλες δυνάμεις και οι συμμαχοί τους είτε αρνήθηκαν είτε απέτυχαν να υποχρεώσουν περιφερειακές δυνάμεις για την επίλυση των υφιστάμενων συγκρούσεων (S.Cook,2021). Σήμερα η γεωπολιτική της Μέσης Ανατολής συνεχίζει να εξελίσσεται με τις εξελίξεις να λαμβάνουν μέρος τόσο μακριά όπως είναι η Ευρώπη όσο και πιο κοντά όπως είναι η Ανατολική Μεσόγειος με τη Συρία και τη Λωρίδα της Γάζας. Δεδομένου του απρόβλεπτου και της αβεβαιότητας των γεγονότων ένα πράγμα είναι σίγουρο: Η στιγμή της περιφερειακής υπεροχής των ΗΠΑ- όταν κανένα κράτος και κανένας συνδιασμός κρατών δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η ισχύς και η επιρροή των ΗΠΑ στην περιοχή έχει τελειώσει. Το κενό εξουσίας που έχει δημιουργηθεί έχει κάνει την περιοχή λιγότερο ασφαλή και ο ανταγωνισμός των δυνάμεων έχει επηρεάσει την τροχιά των συγκρούσεων στην περιοχή. Η Μέση Ανατολή βρίσκεται τώρα προς τα έξω από μία ποικιλία περιφερειακών δυνάμεων και εξωτερικών περαγόντων συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ (S.Cook, 2021).

2.4.2 Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτέλεσε μια περιοχή με μακρά ιστορία συγκρούσεων και γεωπολιτικών αναταραχών. Κατά τους πρόσφατους χρόνους η ανακάλυψη σημαντικού αριθμού ενεργειακών αποθεμάτων πυροδότησε ουκ ολίγες φορές σφοδρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των κρατών της περιοχής αλλά και τη συμμετοχή των Μεγάλων Δυνάμεων. Από μια ανασκόπηση πίσω στο παρελθόν κατά τις δεκαετίες 1950-'70 η Ελλάδα και η Τουρκία φαίνεται πως διαφώνησαν σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Αυτού του είδους οι διαφωνίες-συγκρούσεις φαίνεται κάπως ότι ξεχάστηκαν μέχρι που η Τουρκία και η Λιβύη προχώρησαν το 2019 σε διαίρεση θαλάσσιων ζωνών επιρροής της Ελλάδας και της Κύπρου παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο κυριαρχικά δικαιώματα και των δύο χωρών. Με πρόσχημα την εξερεύνηση για την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων δεν έλειψε ωστόσο να οδηγήσει γρήγορα

σε κλιμάκωση των συγκρούσεων όταν τα ερευνητικά πλοία συνοδεύτηκαν απο πολεμικά. Η κατάσταση έμελλε να αλλάξει δραματικά λίγα χρόνια αργότερα και να μεταφερθεί στην Ουκρανία το Φεβρουάριο του 2022 με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία δείχνοντας με αυτό τον τρόπο ότι η χρήση στρατιωτικών μέσων δύναται να έλθει και στην Ευρώπη. Η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας η οποία είχε προηγηθεί των γεγονότων υπήρξε ο «προάγγελος της κατάστασης» που θα ακολουθούσε στη συνέχεια και θα αποκάλυπτε ότι το τέλος του Ψυχρού πολέμου είχε επέλθει για τη Ρωσία με τη Δύση να απαντάει στην επιθετικότητα ότι κάθε άλλο παρα αδύναμη ήταν αφού η διατλαντική συμμαχία βρισκόταν σε ετοιμότητα

(H.Jurgen Axt, 2022). Η ερμηνεία που δόθηκε για τον πόλεμο της Ρωσίας στην Ουκρανία είναι ότι ερχόταν ως συνέπεια της ώθησης του NATO προς τα Ανατολικά ενώ η Ρωσία απέκτησε το δικαίωμα άσκησης επιρροής σε βάρρος των πρώην κρατών της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Έτσι η Ουκρανία αποκτούσε το ρόλο του ρυθμιστή μεταξύ Δύσης και Ρωσίας και έπρεπε να καθορίσει τη δική της πορεία προς μια πιο δημοκρατική πολιτική ή απλά να γίνει ένας «δορυφόρος» της Ρωσίας.” (Mearsheimer 2014; Mearsheimer 2022). Στο ερώτημα ποια συμφέροντα επιδιώκονται απο τις Παγκόσμιες Δυνάμεις στην περιοχή της Αν. Μεσογείου η απάντηση είναι ότι κατά τους πρόσφατους χρόνους η διαμάχη για τους υποτιθέμενους πόρους έχει γίνει όλο και πιο αυξημένη ενώ οι παλιοί ανταγωνισμοί έχουν επανέλθει στην επιφάνεια και οι αντιπαλότητες μεταξύ των Μεσογειακών κρατών για ενεργειακά και οικονομικά συμφέροντα καθορίζουν τις συγκρούσεις στην περιοχή. Παράκτια κράτη όπως η Ελλάδα, η Τουρκία, η Συρία, η Κύπρος, η Λιβύη διαφωνούν συχνά για το ποια είναι τα θαλάσσια δικαιωμά τους κυρίως ως προς την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων (H.Jurgen Axt, 2022). Οι συγκρούσεις διακρίνονται σύμφωνα με μελέτες των διεθνών σχέσεων σε διάφορους τύπους: σε θρησκευτικές, ιδεολογικές, εθνοτικές, κυβερνητικές και οικονομικές (Axt, Schwarz and Wiegand 2008, 43-2). Έτσι για παράδειγμα η σύγκρουση μεταξύ Ισραήλ-Παλαιστίνης έχει έντονα στοιχεία εδαφικού τύπου ενώ οι συγκρούσεις στη Συρία, τη Λιβύη ή το Ιράκ θα μπορούσαν να θεωρηθούν κυβερνητικές. Η ενέργεια και η ύπαρξη ενεργειακών πόρων κατάσσονται στους οικονομικούς λόγους που αυξάνουν τη ζήτηση στην Αν. Μεσόγειο. Έτσι χώρες όπως η Τουρκία, η Ελλάδα, το Ισραήλ και η Κύπρος είναι καθαροί εισαγωγείς ενέργειας (Schenk et al 2010) ενώ η Αίγυπτος και η Λιβύη είναι εξαγωγείς ενέργειας αφού παράγουν περισσότερη ενέργεια

απ'οτι καταναλώνουν.Δεδομένης της υψηλής ενεργειακής εξάρτησης των χωρών της Αν.Μεσογείου, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα εμπλεκόμενα κράτη να δηλώνουν τις δικές τους θαλάσσιες ζώνες (ΑΟΖ) όπου έχουν κυριαρχικά δικαιώματα εξερεύνησης, εκμετάλλευσης αλλά και διαχείρισης φυσικών πόρων.

Οι αναταραχές που έλαβαν μέρος στην περιοχή είναι επι του παρόντος 3 ομάδων.Η πρώτη αφορά τη σύγκρουση που τροφοδοτήθηκε απο την Τουρκία με τη σύναψη συμφωνίας με τη Λιβύη το 2019 για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών και εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων (Axt, 2021).Το μνημόνιο αυτό μεταξύ των δύο χωρών τους παρείχε το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης πόρων της περιοχής η οποία ανεπίσημα τουλάχιστον ανήκει στην ΑΟΖ της Ελλάδας (Δωδεκάνησα και Κρήτη).Μία ενέργεια την οποία τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος κατήγγειλαν και η οποία ακυρώθηκε απο το Εφετείο της Λιβύης. Η δεύτερη ομάδα αφορά το ερώτημα εαν τα νησιά διαθέτουν το δικαίωμα να διεκδικούν ΑΟΖ σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Στην περίπτωση αυτή η οποία σχετίζεται με το Αιγαίο συμβαίνει πολλά ελληνικά νησιά να βρίσκονται κοντά στην Τουρκική ενδοχώρα. Έτσι ενώ η Ελλάδα ισχυρίζεται οτι ως νόμιμος κάτοχος των νήσων έχει κάθε δικαίωμα για εξερεύνηση και εκμετάλλευση, η Τουρκία αντιτίθεται υποστηρίζοντας ότι τα ελληνικά νησιά βασίζονται στην υφαλοκρηπίδα της ηπειρωτικής χώρας της Ανατολίας δίνοντας έτσι το δικαίωμα στην Τουρκία να εμπλακεί σε εξερεύνηση και εκμετάλλευση των πόρων της περιοχής παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας. Επιπλέον προβαίνει συχνά σε απειλές *casus belli* σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τις θαλάσσιες ζώνες της σε 12ν.μ. Τέλος η τρίτη ομάδα διαφωνιών και συγκρούσεων σχετίζεται με την Κύπρο, η διχοτόμηση του νησιού σε δύο τμήματα, την Κυπριακή Δημοκρατία απο τη μία να ανήκει στην Ελλάδα και το Τουρκικό τμήμα απο το 1974 να ανήκει στην Τουρκία. Εδω η διαφωνία που προέκυψε ήταν και πάλι μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε οτι αφορά την παράνομη εξερεύνηση περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας απο την Τουρκία η οποία σύναψε συμφωνία με τους Τουρκοκυπρίους για εξερεύνηση την οποία συνόδευαν τουρκικά πολεμικά πλοία (Axt, 2022).

Η περιοχή της Αν.Μεσογείου εξαρτάται απο τις παγκόσμιες δυνάμεις αλλά περιορίζεται απο δύο παράγοντες : ο πρώτος έχει να κάνει με το γεγονός ότι τα

συμφέροντα των παγκόσμιων δυνάμεων εξισορροπούν το ένα με το άλλο εμποδίζοντας με αυτό τον τρόπο τις μεμονωμένες παγκόσμιες δυνάμεις να ασκήσουν κυρίαρχη επιρροή και δεύτερον η περιοχή είναι σημαντική για τις παγκόσμιες δυνάμεις όχι όμως στο βαθμό που θα τολμούσαν να εμπλακούν συγκριτικά με άλλες παγκόσμιες δυνάμεις εκεί. Έτσι η Κίνα επεκτείνει την επιρροή της κάνοντας προσφορές που δύσκολα μπορούν να απορριφθούν. Η θέση της Ρωσίας είναι αυτή ενός προσεκτικού παρατηρητή που ενδιαφέρεται πάνω απ' όλα να κρατήσει υπο έλεγχο την επιρροή της Δύσης. Αν και οι ΗΠΑ αντιτίθενται στην ολοένα και αυξανόμενη επιρροή της Κίνας και της Ρωσίας δύσκολα βλέπουν την ανάγκη ή τη δυνατότητα να απορρίψουν αυτή την επιρροή στην Αν. Μεσόγειο. Για την Κίνα οι ΗΠΑ επικεντρώνουν την προσοχή τους στην περιοχή του Ειρηνικού ενώ όταν πρόκειται για τη Ρωσία οι ΗΠΑ βλέπουν πολλά άλλα πεδία συγκρούσεων όπως η Βαλτική, η Νοτιοανατολική Ευρώπη, η περιοχή της Μ. Θάλασσας κ.α. Έτσι η Αν. Μεσόγειος δεν βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα των ΗΠΑ για τον περιορισμό της Ρωσίας. Ωστόσο οι ΗΠΑ εργάζονται σκληρά για να αποτρέψουν τη Ρωσία και την Κίνα να ανατρέψουν την περιφερειακή ισορροπία στη Μεσόγειο υπέρ τους (H. Jurgen Axt, 2022). Στην Αν. Μεσόγειο ωστόσο έχει ξεκινήσει ήδη η απόσυρση των ΗΠΑ, αφήνοντας πίσω ένα κενό που θα επιτρέψει τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις να αποκτήσουν μεγαλύτερη επιρροή. Η Ρωσία παραμένει ένας παρατηρητής της κατάστασης ενώ η Κίνα επικεντρώνεται περισσότερο σε οικονομικούς στόχους σε ότι αφορά επενδύσεις και εμπόριο γενικότερα.

3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Στις διεθνείς σχέσεις τα κράτη που θεωρούνται «έθνη» εξού προκύπτει και ο όρος διεθνείς, αποτελούν το θεμέλιο λίθο της πολιτικής. Στην παγκόσμια πολιτική οι κυρίαρχες προσεγγίσεις είναι ο ρεαλισμός και ο φιλελευθερισμός. Και οι δύο προσεγγίσεις αυτές θεμελιώνονται επάνω στον θετικισμό μέσα από τον οποίο μπορεί να γίνει σύγκριση των θεωριών με τον «πραγματικό κόσμο». Στις ερευνητικές

προσεγγίσεις μεικτών μεθόδων η πραγματιστική κοσμοθεωρία προκύπτει από τις δράσεις, τις καταστάσεις και τις συνέπειες ενώ οι ερευνητές δίνουν εδώ έμφαση κυρίως στο ερευνητικό πρόβλημα και το ερευνητικό ερώτημα (J.W.Creswell, J.D Creswell 2019). Στην έρευνα μεικτών μεθόδων υπάρχει η ελευθερία άντλησης τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών παραδοχών και αυτό γιατί η πραγματιστική θεωρία δεν δεσμεύεται σε κανένα φιλοσοφικό σύστημα. Επιπλέον επιδιώκεται από τους Πραγματιστές η αναζήτηση του Τι και του Πως στην έρευνα η οποία συμβαίνει πάντα μέσα σε πολιτικά, ιστορικά ή άλλα πλαίσια. Τέλος μέσα από τον πραγματισμό οδηγείται ο ερευνητής σε διαφορετικές κοσμοθεωρίες, πολλαπλές μεθόδους και διαφορετικές μορφές συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα τα οποία έπονται του κύριου ερευνητικού ερωτήματος (Πως ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων διαμόρφωσε το σύγχρονο γεωπολιτικό σκηνικό της Αν.Μεσογείου;) προκύπτουν ως εξής: Ποιές είναι οι μεγάλες δυνάμεις που επέδρασαν στο γεωπολιτικό σκηνικό αυτό κατά την εξεταζόμενη περίοδο; Συνεχίζεται με το ερώτημα Πως η παρουσία της κάθε μεγάλης δύναμης συνέβαλλε στη δημιουργία σταθερότητας ή αστάθειας στην περιοχή; Και ολοκληρώνεται με το ερώτημα Πως η εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή εξυπηρετεί τα δικά της συμφέροντα;

3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής αλλά και τα επιμέρους άλλα ερωτήματα μελετώνται μέσα από τη θεωρητική προσέγγιση του ρεαλισμού, τόσο του δομικού όσο και του επιθετικού. Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί το κομβικό εκείνο σημείο όπου τα συμφέροντα των εθνών διασταυρώνονται και εξαιτίας της «αναρχίας» όπου επικρατεί ο ανταγωνισμός και ο αγώνας για ισχύ μεταξύ των κρατών της περιοχής αποτελούν συχνό φαινόμενο. Μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου έως και σήμερα πολλοί παράγοντες συνέβαλλαν σημαντικά στη

μετεξέλιξη του νέου αυτού γεωπολιτικού σκηνικού . Ο διπολισμός κατα την εποχή του Ψυχρού πολέμου αντικαταστάθηκε απο το μονοπολισμό ισχύος των ΗΠΑ. Σήμερα ο κόσμος τείνει να μην είναι ούτε μονοπολικός αλλά ούτε και πολυπολικός. Όσο η δύναμη των ΗΠΑ παραμένει ασύγκριτη ο κόσμος δεν μπορεί να γίνει πολυπολικός. Αλλά δεν θα μπορούσε να είναι και μονοπολικός αφού σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο ακόμη και η πιο μεγάλη δύναμη δεν είναι σε θέση να ορίσει τους κανόνες του «παιχνιδιού». Υπάρχει ωστόσο η ανάδυση κάποιων άλλων δυνάμεων οι οποίες φαίνεται να είναι σε θέση να βάλουν τέλος στο μονοπώλιο της ισχύος της Δύσης. Οπότε βρίσκεται στη διαδικασία του πολυπολισμού. Ενώ ταυτόχρονα ένας οικονομικός, στρατηγικός και πολιτικός ανταγωνισμός δημιουργείται στον οποίο η Δύση δεν φαίνεται να είναι ιστορικά συνηθισμένη. Στη συνέχεια χρήσιμα εργαλεία ανάλυσης προκύπτουν απο τη θεωρία περι ηγεμονίας, η οποία εστιάζει στο ρόλο των ΗΠΑ στην περιοχή. Η απομάκρυνση ωστόσο αυτών κατα τους τελευταίους χρόνους δημιούργησε ένα κενό το οποίο έσπευσαν να καλύψουν άλλες δυνάμεις. Μπορεί η σύγκρουση μεταξύ των ΗΠΑ και της ανερχόμενης Κίνας να θεωρηθεί αναπόφευκτη? Απαραίτητο εργαλείο για τη μελέτη αυτή αποτελεί και η θεωρία της «παγίδας του Θουκυδίδη» η οποία ξεχωρίζει για τη διαχρονικότητά της αλλά και απο το γεγονός ότι επαναλαμβάνεται συχνά μέσα στην ιστορία. Επιπλέον οι θεωρίες περι περιφερειακών δυνάμεων δείχνουν ποια είναι τα χαρακτηριστικά των δυνάμεων που φιλοδοξούν να αποκτήσουν μια ηγεμονική θέση στην περιοχή. Τέλος μέσα απο την ανάλυση η οποία πραγματοποιείται μέσα απο τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholder analysis) παρουσιάζεται ο ρόλος 7 σημαντικών κρατών στην περιοχή, τα οποία συνέβαλλαν μέσα απο τη δράση τους σημαντικά στη μετεξέλιξη αυτής της τόσο πολυτάραχης περιοχής . Ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για το μέλλον. Η παρούσα εργασία βασίστηκε σε δευτερογενή δεδομένα, βιβλία , άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά,σε εφημερίδες , σε μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές όπως επίσης και σε διαφορες ηλεκτρονικές πηγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4-ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί κατά τη διάρκεια της έρευνας με απώτερο σκοπό να απαντηθούν τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα. Η ανάλυση αυτή επιτυγχάνεται μέσα από τη θεωρία των ενδιαφερομένων μερών (Stakeholder's analysis) όπου παρουσιάζονται οι δυνάμεις εκείνες οι οποίες επέδρασαν στο γεωπολιτικό σκηνικό της Αν.Μεσογείου από τη μεταψυχροπολεμική εποχή έως και σήμερα. Μελετάται ακόμη πως η παρουσία τους συνέβαλλε στη σταθερότητα ή στην αστάθεια της περιοχής καθώς επίσης και πως η εμπλοκή τους

εξυπηρέτησε τα συμφεροντά τους εκεί. Η θεωρία των ενδιαφερομένων αποτελεί μια ανάλυση από τον τομέα των επιχειρήσεων και του management. Έτσι τα ενδιαφερόμενα μέρη αποτελούν το περιβάλλον εκείνο το οποίο βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με την ίδια την επιχείρηση και αποκτά το ενδιαφέρον από τις δραστηριότητές της.

4.1 ΓΕΝΙΚΑ STAKEHOLDER'S ANALYSIS

Σύμφωνα με τη θεωρία των ενδιαφερομένων, ως ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να θεωρηθούν οποιαδήποτε ομάδα που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την επίτευξη του σκοπού μιας χώρας. Από άποψη στρατηγικής τα ενδιαφερόμενα διαθέτουν μια επίσημη ταυτότητα και θεωρούνται κρίσιμοι παράγοντες για την επιτυχία. Από άποψη κανονιστική ως ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να θεωρηθούν οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν σημαντική ευθύνη (F. Flouros, 2023). Επιπλέον θεωρείται το stakeholder ως ένα είδος ιστοριών σε ότι αφορά το πώς θα μπορούσαμε να ζήσουμε δημιουργώντας επιχειρήματα ή αφήγηση τα οποία περιλαμβάνουν επιχειρήσεις και πώς διοικούνται οι εταιρείες καθώς και πώς πρέπει να ενεργούν οι διαχειριστές (F. Flouros, 2023, 4). Τα κράτη ή οι ενώσεις των κρατών αλλά και οι ανεξάρτητοι παίχτες ως παράγοντες στη διεθνή σκηνή μπορούν να θεωρηθούν ως ενδιαφερόμενα μέρη, τα οποία συνεργάζονται και ανταγωνίζονται ταυτόχρονα ενώ συνδέονται ακόμη και με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η περιοχή της Αν. Μεσογείου και οι σχετικά πρόσφατες ανακαλύψεις υδρογονανθράκων φαίνεται πως καταλύουν μια σειρά ζητημάτων γεωπολιτικής, ενεργειακής, οικονομικής και πολιτικής φύσεως, με αποτέλεσμα η εξέλιξη αυτή να προσελκύει το ενδιαφέρον τρίτων πέραν των εμπλεκόμενων της γεωγραφικής περιοχής (F. Flouros, 2023, 93). Στην προσπάθεια προκειμένου να επιτευχθεί προστασία της εθνικής ασφάλειας αλλά και αύξηση της ισχύος των κρατών στην

περιοχή δημιουργούνται συνθήκες αβεβαιότητας και αστάθειας και επηρεάζεται κάθε είδους συνεργασία στην ευρύτερη περιοχή. Κάτι το οποίο υποστηρίζεται από τη δημιουργία της νέας κατάστασης στην ηγεμονία της περιοχής αλλά και από την επιθυμία των ΗΠΑ για απεμπλοκή στην ευρύτερη περιοχή της Μ.Ανατολής.

4.2.1 ΡΩΣΙΑ

- Η παρουσία της Ρωσίας στην Αν.Μεσόγειο τοποθετείται χρονολογικά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 όπου ορίζεται ως στάδιο της υποχώρησης. Έπειτα και κατά τη δεκαετία του 2000 ακολουθεί η φάση της ανάκαμψης και τρίτον κατά τα έτη της παγκόσμιας αποσταθεροποίησης μετά το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης. Ήδη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η παρουσία των δύο μεγάλων αντίπαλων δυνάμεων των ΗΠΑ και της πρώην ΕΣΣΔ στην περιοχή της Αν.Μεσογείου σηματοδοτούσε την έναρξη ενός νέου κύκλου ανταγωνισμού δυνάμεων ισοδύναμων στρατιωτικά με σκοπό την απόκτηση συμμάχων στην περιοχή αυτή (Μ.Παπανικολάου,2018).Ωστόσο κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ο ανταγωνισμός μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων βρισκόταν σε ιδεολογικό επίπεδο και κατόπιν σε έλεγχο εδαφών σε αντίθεση με σήμερα όπου οι εντάσεις αφορούν κυρίως την προβολή κύρους και γοήτρου αλλά και τον έλεγχο διόδων ενέργειας στην περιοχή. Ήδη από το 2000 με την άνοδο του Β.Πούτιν στην εξουσία η στρατηγική στόχευση της χώρας άρχισε να βασίζεται στην επανάκτηση του ηγετικού της ρόλου στην Αν.Μεσόγειο. Η σημασία της Μεσογείου για τη Ρωσία βρίσκεται στο γεγονός ότι αποτελεί την μοναδική της έξοδο στον ανοιχτό ωκεανό και μέσω της παρουσία του στόλου της στη Μ.Θάλασσα επιτυγχάνει τον έλεγχο της στην περιοχή αυτή. Επιπλέον επιτυγχάνονται οικονομικές κυρίως σχέσεις της χώρας με πολλά περιφερειακά κράτη στην περιοχή όπως επίσης και αγοραπωλησίες όπλων με κάποια άλλα.Τέλος ιδιαίτερη σημασία έχει η περιοχή Ταρτούς της Συρίας καθώς αποτελεί τη μοναδική Ρωσική ναυτική βάση στη Μεσόγειο αλλά και ενεργειακό κόμβο. Η στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας στον πόλεμο της Συρίας υπήρξε καθοριστική γιατί αποσκοπούσε στην εξουδετέρωση του Ισλαμικού Κράτους και απέτρεπε ταυτόχρονα τη διάλυση ενός ακόμη κράτους της

Μ.Ανατολής (όπως Ιράκ, Λιβύη) εξαιτίας του κυνδίνου της αποσταθεροποίησης τόσο για την ίδια τη Ρωσία όσο και για την ευρύτερη περιοχή τόσο για την έκβαση του πολέμου όσο και την αλλαγή ισοροπιών στη Μ.Ανατολή γενικότερα. Η μετατροπή του εμφυλίου πολέμου στη Συρία σε πόλεμο δι'αντιπροσώπων έδειχνε ξεκάθαρα την εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή, ήταν άλλωστε η πρώτη φορά που μετά τη διάλυση της Σοβιετικής ένωσης, η Ρωσία θα επιχειρούσε μια τέτοια στρατιωτική επιχείρηση (Ν.Νικολάου, 2023).

Για τον πόλεμο στην Ουκρανία θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ήλθε σαν μια «καταιγίδα» στα Ανατολικά της Ευρώπης με τις συνέπειες του να γίνονται αισθητές στο Νότο. Η Αν.Μεσόγειος επηρεάστηκε με πολλούς τρόπους. Ήδη από την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία η Ρωσία με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας έκανε ένα δυναμικό “come back” στην Αν.Μεσόγειο. Έτσι, τόσο ο τρέχων πόλεμος στην Ουκρανία όσο και η προσάρτηση της Κριμαίας υποδήλωναν τις Ρωσικές βλέψεις προς τα Ανατολικά. Με την κυριαρχία της στη Μ.Θάλασσα η Ρωσία θα μπορούσε να επικρατήσει περαιτέρω ως ναυτική δύναμη στη Μεσόγειο. Επιπλέον με τις Ρωσικές επεμβάσεις σε Συρία και Λιβύη καθώς επίσης και την περιοχή του Σαχέλ (Βόρεια Αφρική) τόσο άμεσα όσο και έμμεσα κατέστη η Ρωσία ένας πολύ σημαντικός παράγοντας των τρεχουσών εξελίξεων γύρω από την Αν.Μεσόγειο και τα παράλια αυτής (Ian.O. Lesser, 2023). Την τελευταία δεκαετία η Ρωσία επιχειρεί να κάνει το στρατιωτικό της αποτύπωμα στην Αν.Μεσόγειο όλο και πιο αισθητό. Ήδη από το 2013 με την ίδρυση της Μεσογειακής Μοίρας (Squadron) κατόρθωσε να διατηρήσει μια μόνιμη ναυτική παρουσία στην περιοχή η οποία βασίζεται σε πλοία του στόλου της στη Μ.Θάλασσα και υποστηρίζεται από πλοία και υποβρύχια του Βόρειου και του Βαλτικού στόλου. Η στρατηγική που εφαρμόζει η Ρωσία σε ότι αφορά τη γεωγραφία της Μεσογείου αποβλέπει περισσότερο στην προστασία των Νότιων πλευρών της ενώ παράλληλα επιδιώκει να αμφισβητήσει τη ναυτική υπεροχή του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ στην περιοχή. Με τη διατήρηση και τη σταδιακή επέκταση της ναυτικής παρουσίας στη Μεσόγειο, διασφαλίζει πρόσβαση σε βάσεις και λιμάνια αποκτώντας με αυτό τον τρόπο δυνατότητα αμφισβήτησης της κυριαρχίας του

NATO στην περιοχή (Dimitri Gorenburg, 2019). Ωστόσο δεν είναι τόσο ικανή ακόμη ώστε να ασκήσει τόση στρατιωτική ισχύ και να απειλήσει σοβαρά το NATO στη Μεσόγειο αφού η επιρροή της Ρωσίας είναι περισσότερο πολιτική και επικοινωνιακή. Μετά τις ΗΠΑ η Ρωσία είναι ολοφάνερα η πιο μεγάλη δύναμη στη Μ. Ανατολή. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η επιρροή της Μόσχας στην περιοχή μειώθηκε σημαντικά, ωστόσο με την άνοδο του Β. Πούτιν στην εξουσία οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας παρέμβησαν στο Συριακό εμφύλιο πόλεμο το 2015 σταθεροποιώντας έτσι το πεδίο της μάχης και συμβάλλοντας στη διάσωση του Σύριου ηγέτη Μπ. Αλ. Άσαντ από την ήττα. Έκτοτε ο ρόλος της στην περιοχή ανανεώθηκε σημαντικά και η συμμαχία της με τις δυνάμεις του καθεστώτος συνέβαλλε στην απόκτηση μεγάλου μέρους των Συριακών εδαφών. Επιπλέον το Ρωσικό ναυτικό αναβάθμισε τη μακροχρόνια βάση του στο Tartus ενώ η Ρωσική αεροπορία εδραίωσε την παρουσία της στην αεροπορική βάση Khmeimim της Συρίας (S. Cook, 2021, 4). Εκείνο όμως που συνέβαλλε σημαντικά στη διεύρυνση των σχέσεων της Ρωσίας με τα υπόλοιπα κράτη του Αραβικού Κόλπου και την Αίγυπτο ήταν ο έντονος αντιαμερικανισμός που καλλιεργήθηκε κατά τη διάρκεια των Αραβικών εξεγέρσεων. Η ανάμειξη των Μεγάλων Δυνάμεων αποτέλεσε ένα από τα βασικά αίτια τα οποία οδήγησαν στο ξέσπασμα των Αραβικών Εξεγέρσεων. Οι ΗΠΑ ενώ στην αρχή εμφανίστηκαν ως υποστηρικτές του δημοκρατικού Ισλάμ γρήγορα χρηματοδότησαν όσους πρωτοστάτησαν στην ανατροπή του Αιγύπτιου Προέδρου Μόρσι (διαδόχου του Μουμπάρακ). Η Ρωσία και η Κίνα από την άλλη πλευρά φάνηκαν έντονοι υποστηρικτές του καθεστώτος Καντάφι στη Λιβύη καθώς διέθεταν μεγάλες επενδύσεις στην πλούσια σε πετρέλαιο χώρα αυτή (ΟΔΕΘ, 2020). Η άποψη της Μόσχας ότι οι Αραβικές εξεγέρσεις θα προκαλούσαν αστάθεια αντί για δημοκρατία σε συνδιασμό με την αποφασιστικότητα της να σώσει τον Άσαντ επηρέασε τους συμμάχους της Αμερικής στην περιοχή, έτσι οι Αιγύπτιοι ήδη απογοητευμένοι από τη στρατηγική σχέση τους με τις ΗΠΑ, προχώρησαν σε περαιτέρω στρατιωτικούς δεσμούς με την Μόσχα. Μία σχέση η οποία επισφραγίστηκε με Ρωσικές πωλήσεις όπλων στην Αίγυπτο αξίας 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων συμπεριλαμβανομένων πολεμικών ελικοπτέρων και αεροσκαφών (S. Cook,

2021). Η στρατηγική που ακολούθησε η Ρωσία στην περιοχή δεν ήταν μια προσπάθεια απομάκρυνσης της Αιγύπτου και τοποθέτησής της στην τροχιά της Μόσχας αλλά περισσότερο μια απόσπαση της Αιγύπτου μακριά από τις ΗΠΑ έτσι ώστε να περιπλεχθούν οι Αμερικανικές προσπάθειες στην περιοχή (S.Cook, 2021). Μια παρόμοια δυναμική εξέλιξη των δεσμών σημειώθηκε και με την Τουρκία όπου μεταξύ των γεωπολιτικών θεμάτων που υπονόμειυσαν τους δεσμούς των ΗΠΑ με την Τουρκία αφορούσε τη Συριακή σύγκρουση και την απροθυμία της κυβέρνησης Ομπάμα να κάνει αλλαγή καθεστώτος στη Συρία, το πρόβλημα του Φ.Γκιουλέν ο οποίος συνδέθηκε με το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 ενώ αντίστροφα για τις ΗΠΑ τόσο ο Τουρκικός ρόλος σε ότι αφορούσε τη βοήθεια στο Ιράν όσο και η περιφρόνηση του νόμου και της επιβολής του νόμου των ΗΠΑ αλλά και η αγορά των Ρωσικών S.400 από την Τουρκία είχε σαν αποτέλεσμα τον τερματισμό της συμμετοχής της Τουρκίας στο κοινό πρόγραμμα μαχητικών F 35 και τη διάβρωση της εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών.

Η επέμβαση της Ρωσίας στη Συρία εντυπωσίασε εκτός από την Αίγυπτο και τα κράτη του Αραβικού κόλπου. Έτσι οι τεταμένες από την εποχή του Ψυχρού πολέμου σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και των κρατών του Κόλπου άρχισαν σιγά σιγά να ανακάμπτουν και οι δεσμοί μεταξύ Σαουδαραβών, Εμιράτων και Ρώσων να ενισχύονται (S.Cook, 2021). Σε ότι αφορά τις σχέσεις με το Ισραήλ, του μεγαλύτερου συμμάχου των ΗΠΑ στην περιοχή οι σχέσεις έχουν εξελιχθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων 5 ετών. Όπως η Τουρκία έτσι και το Ισραήλ χρειάζεται τη Ρωσική συνεργασία για την προστασία των συμφερόντων στη Συρία ιδιαίτερα για να αποτρέψει το Ιράν να εγκαταστήσει μόνιμη στρατιωτική παρουσία εκεί και να προκαλέσει διακοπή της ροής προηγμένων όπλων από το Ιράν προς τη Χεζμπολάχ, κάτι για το οποίο απαιτείται συνεχής διπλωματικός διάλογος και στρατιωτικές επικοινωνίες. Επιπλέον Η Μόσχα είναι ένας κρίσιμος συνομιλητής σε θέματα ασφάλειας για την Ιερουσαλήμ κυρίως μετά τον ρόλο της Ρωσίας στη Συριακή σύγκρουση.

Παρά το γεγονός όμως ότι οι Ρώσοι εξασφάλισαν με τους Ισραηλινούς ότι δε θα συγκρουστούν στη Συρία, συνέβη το Σεπτέμβριο του 2019 η κατάρριψη ενός Ρωσικού αεροσκάφους για το οποίο λάθος κατηγορήθηκαν οι Ισραηλινοί.

Μπορεί εξαιτίας αυτού οι σχέσεις τους να “δοκιμάστηκαν” προσωρινά, επανήλθαν όμως και πάλι γρήγορα. Σε αυτό συνέβαλλε σημαντικά το κοινό συμφέρον τους να κρατήσουν το Ιράν εκτός ισορροπίας και να βρίσκονται σε άμυνα στη Συρία. Επιπλέον τόσο η Ρωσία όσο και το Ισραήλ συμμερίστηκαν την άποψη ότι κατά τη διάρκεια των Αραβικών εξεγέρσεων η Αμερικανική υποστήριξη προκάλεσε χάος στην περιοχή και ενδυνάμωσε τους Ισλαμιστές. Η Ρωσία επιδίωκε μια Συρία υπό τον Μπασάρ Αλ Άσαντ έτσι ώστε να μπορεί να ευθυγραμμίζει και αυτή τα Ρωσικά συμφέροντα στην περιοχή. Επιπλέον πέρα από τη συρροή συμφερόντων μεταξύ των δύο κρατών, η Ρωσία φαίνεται να προσπαθεί να προωθήσει το κυρίαρχο γεωστρατηγικό της συμφέρον να αποδυναμώσει τη Δυτική συμμαχία εκμεταλλευόμενη κυρίως τα λάθη των Αμερικανών (S.Cook, 2021).

Συμπερασματικά, η Ρωσία φαίνεται να έχει παρουσιάσει τον εαυτό της ως μία ικανή, μη ιδεολογική και συνεκτική εναλλακτική λύση έναντι των ΗΠΑ, την ίδια ακριβώς στιγμή που Οι ΗΠΑ με την προφανή επιθυμία τους για αποδέσμευση στη Μ.Ανατολή φαίνονται ακριβώς το αντίθετο μπροστά στους περιφερειακούς συμμάχους τους. Η Ρωσία εκμεταλλευόμενη το γεγονός αυτό προσπαθεί να “τραβήξει” την προσοχή και να ανακατευθύνει τους Αμερικανούς συμμάχους προς τη δική της μεριά. Συμβάλλοντας κατ’αυτόν τον τρόπο στην αποδυνάμωση του NATO (χαρ/κο παράδειγμα η περίπτωση της Τουρκίας) αλλά και στη διατάραξη ενός περιφερειακού συνασπισμού που αποτελεί “επιμήκυνση” του χεριού των ΗΠΑ στη Μ.Ανατολή με όσο το δυνατόν λιγότερο κόστος για τις ίδιες και για τα συμφέροντα τους στην περιοχή (S. Cook, 2021).

4.3.1 ΤΟΥΡΚΙΑ

Μπορεί ως Παγκόσμια δύναμη να ορίζεται ένα κράτος που έχει σημαντική επιρροή στις διεθνείς σχέσεις με βάση την προβολή στρατιωτικής ισχύος,

συμβαίνει όμως για μια περιφερειακή δύναμη να διαθέτει εκείνη την ικανότητα να προβάλλει ισχύ σε μία μόνο περιοχή (Regley & Wittkopf 2000, H. Jurgens, 2022).

Η Τουρκία είναι μια περιφερειακή δύναμη και ένας σημαντικός γεωπολιτικός παράγοντας στην Αν.Μεσόγειο ο οποίος συνδιάζει ταυτόχρονα πολιτική και οικονομική επιρροή όπως και δυναμική ασφάλειάς (Ι.Ραφτοπούλου, 2024). Η γεωστρατηγική της θέση ενώνει την Ανατολή με τη Δύση καθιστώντας την μ'αυτόν τον τρόπο ένα παίχτη με καίριο ρόλο στην προώθηση των γεωπολιτικών του συμφερόντων. Απο όλες τις περιφερειακές δυνάμεις της Μ.Ανατολής, η Τουρκία είναι αυτή με τα πιο δυναμικά συμφέροντα και γι'αυτό ανέκαθεν οι Τούρκοι ηγέτες επεδίωκαν μια πιο ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική απο τις ΗΠΑ και τον Οργανισμό Βορειοατλαντικής συμμαχίας (NATO) προκειμένου να καθιερωθεί η Τουρκία ως ηγέτης της Μ.Ανατολής (S.Cook). Έτσι διαδραμάτισε η Τουρκία ρόλο καθοριστικό σε περιφερειακές συγκρούσεις όπως αυτές σε Συρία και Λιβύη τόσο μέσω των συγκρούσεων όσο και μέσω της συνεργασίας με τις Μ.Δυνάμεις. Απο όλους τους περιφερειακούς διεκδικητές για την ηγεσία, η Τουρκία και το Κατάρ εμφανίζονται ως οι «αντιπρόσωποι» του αιτήματος για αλλαγή στη Μ.Ανατολή (S.Cook). Επιπλέον μέσα απο το πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, το οποίο συνδέθηκε στενά με τον Υπουργό Εξωτερικών Α.Νταβούτογλου η προσπάθεια που έγινε για εξασφάλιση των συμφερόντων της, της ευημερίας και της περιφερειακής ισχύος ορίστηκε ως μία προσέγγιση «μηδενικών προβλημάτων» με τους γείτονες. Κάτι το οποίο συνδέθηκε με μία προσπάθεια για την επίλυση διαφόρων διαφωνιών με τα πιο κοντινά έθνη. Χωρίς όμως να λαμβάνονται υπόψη η Ελλάδα και η Κύπρος μέσα σε αυτά. Ήδη απο τα τέλη της δεκαετίας του 2010, η Τουρκία μέσα απο το πολιτικό πλαίσιο με την στρατηγική της αυτονομίας επεδίωξε να αποκτήσει ένα πιο ανεξάρτητο ρόλο τόσο σε περιφερειακά όσο και σε παγκόσμια πολιτικά θέματα. Μια στρατηγική η οποία βασίστηκε στις αρχές της «αρνητικής» και της «θετικής» ελευθερίας και οι οποίες σχετίζονται με την απαλλαγή απο εξωτερικές πιέσεις και τη δυνατότητα δράσης βάσει των δικών της στόχων και συμφερόντων στην περιοχή (Ι.Ραφτοπούλου, 2024). Η δυναμικά έντονη εξωτερική πολιτική της Τουρκίας απεικονίζεται στην Αν.Μεσόγειο έχοντας ως αφετηρία το έτος 1967 όπου η ανακάλυψη σημαντικού αριθμού όγκου

φυσικού αερίου στην περιοχή θα σηματοδοτούσε την κρίση που επρόκειτο να ξεσπάσει αργότερα. Η σημασία των ανακαλυφθέντων και μη ενεργειακών πόρων στην περιοχή είναι τεράστια και για χώρες όπως η Τουρκία όπου αφ'ενός θα μπορούσε να ενισχυθεί σημαντικά σε ότι αφορά την ενεργειακή της ασφάλεια, αφ'ετέρου θα μπορούσε να προχωρήσει ένα βήμα παραπέρα και να μετατραπεί σε περιφερειακό ενεργειακό κόμβο (M.Bardakci, 2022). Σε ότι αφορά την πρώτη εκδοχή δεδομένου ότι η χώρα εισάγει το 75% της ενεργειάς της η πιθανή εκμετάλλευση της περιοχής θα βοηθούσε σημαντικά την Τουρκία να διαφοροποιήσει τους ενεργειακούς της πόρους και να αυξήσει τη μόχλευση έναντι των παραδοσιακών προμηθευτών της (Ιράν, Ρωσία). Κάτι το οποίο εύκολα θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν είχαν καθοριστεί τα κυριαρχικά θαλάσσια δικαιώματα και είχε επιλυθεί το μακροχρόνιο ζήτημα οριοθέτησης στο Αιγαίο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Πάνω σε αυτό λοιπόν το πρόβλημα, θεμελιώθηκε το ιδεώδες δόγμα της Τουρκίας «Περι Γαλάζιας Πατρίδας» το οποίο δημιουργήθηκε ως αντίδραση στον χάρτη της Σεβίλλης και αποτελεί μια στρατηγική της Τουρκίας με την οποία στοχεύει στην εξερεύνηση και στην εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην Αν. Μεσόγειο (Ι.Ραφτοπούλου, 2020). Βασική της επιδίωξη είναι η εξασφάλιση μιας θέσης στην αγορά της περιοχής και η ενίσχυση της επιρροής της στην περιοχή κυρίως μέσω της ενεργειακής διπλωματίας. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό η Τουρκία διεκδικεί το Ανατολικό μισό Αιγαίο και μία μεγαλύτερη ΑΟΖ από αυτή που όριζε ο χάρτης της Σεβίλλης ενώ παραχωρούσε χωρικά ύδατα έξι ναυτικών μιλίων. Από την άλλη πλευρά η Κυπριακή διαμάχη κατέχει εξίσου κεντρική θέση σε ότι αφορά την προσέγγιση της Τουρκίας στην Αν. Μεσόγειο ισχυριζόμενη ότι διαθέτει *Ipso facto* και *ab initio* δικαιώματα στο νησί της Κύπρου τα οποία δεν πρέπει να παραβιαστούν σε περίπτωση που χορηγηθεί παραχώρηση σε ενεργειακές εταιρείες να εξερευνήσουν και να εκμεταλλευτούν φυσικό αέριο σε ορισμένα συγκροτήματα. Έχει αναπτύξει μία τακτική, αυτή της «διπλωματίας των κανονιοφόρων» προκειμένου να διαφυλάξει τα συμφεροντά της στο νησί. Ακόμη έχει αναπτύξει μια επιθετική στάση προς την Κύπρο και στην ΑΟΖ αυτής ενώ επεδίωξε να επωφεληθεί στέλνοντας ερευνητικά γεωτρήματα παρά τις διαμαρτυρίες των Κυπρίων (Ι.Ραφτοπούλου, 2024). Η χρήση της διπλωματίας από πλευράς της εφαρμόζεται και στην αντιπαράθεση της Αν. Μεσογείου, όπου διαμαρτύρεται για όλες τις διμερείς εκείνες συμφωνίες οριοθέτησης αποκλειστικών ζωνών που έχουν

συναφθεί απο τα παράκτια κράτη ήδη απο τις αρχές της δεκαετίας του 2000 υποστηρίζοντας ότι η Μεσόγειος είναι μια ημίκλειστη θάλασσα και όλα τα παράκτια κράτη πρέπει να είναι συμβαλλόμενα σε συμφωνία που αφορούν οριοθέτηση. Η διεκδικητική πολιτική της Τουρκίας στην Αν.Μεσόγειο σχετίζεται με πολλούς παράγοντες τόσο με εσωτερικούς όσο και με εξωτερικούς (M.Bardacksi, 2022). Έτσι σε ότι αφορά τους εσωτερικούς σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι οικονομικές και στρατιωτικές δυνατότητες της Τουρκίας οι οποίες βελτιώθηκαν σημαντικά κατα τους τελευταίους χρόνους. Εδώ σημαντικό ρόλο έπαιξε και η άνοδος της νοοτροπίας της πολιορκίας μετά το πραξικόπημα του 2016, η διεύρυνση των εξουσιών του προέδρου στην εξωτερική πολιτική μετά το δημοψήφισμα του 2017 αλλά και τη σύμπραξη της κυβέρνησης του κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης με το κόμμα Εθνικιστικού κινήματος μετα το 2015. Στους εξωτερικούς παράγοντες συγκαταλέγονται η επιδείνωση των σχέσεων της Τουρκίας με την Ε.Ε και τις ΗΠΑ. Σε ότι αφορά τις σχέσεις της Ε.Ε με την Τουρκία, η επιδείνωσή των οποίων ξεκίνησε το 2006 αυτές σχετίζονται με το άλυτο Κυπριακό ζήτημα. Η παράνομη Τουρκική εισβολή στο νησί της Κύπρου το 1974 η οποία οδήγησε σε διχασμό του νησιού σε δύο μέρη καθιστώντας έκτοτε κάθε προσπάθεια για επανένωση μάταια. Επιπλέον έγινε το Κυπριακό ένα σημαντικό εμπόδιο για τη μεταφορά φυσικού αερίου μέσω αγωγών μέσω Τουρκίας ή του σχεδιαζόμενου έργου για τον αγωγό Eastmed Ανατολικής Μεσογείου απο το Ισραήλ στην Ιταλία το οποίο ήταν αποτέλεσμα δημιουργίας μιας πραγματικά αντιτουρκικής λέσχης στην οποία συμμετείχαν η Κυπριακή Δημοκρατία , η Αίγυπτος , το Ισραήλ, Η Παλαιστίνη, Η Ελλάδα κ.α. με τις ΗΠΑ να είναι μόνιμος υποστηρικτής (M.Bardacksi, 2022). Σε ότι αφορά τις σχέσεις Τουρκίας με τη Ρωσία αυτές χαρακτηρίζονται απο μία σχέση δούναι και λαβείν παρά μια σχέση συμμαχίας. Θα ήταν καλύτερο να ειπωθεί μια σχέση συνεργασίας .Η Τουρκία δέχτηκε την υποστήριξη της Ρωσίας για ένταξη της Τουρκίας στην ομάδα G7/G8 σαν μία απο τις χώρες με τη μικρότερη Δυτική επιρροή παγκοσμίως (Ι. Ραφτοπούλου , 2020). Επιπλέον στον οικονομικό τομέα οι σχέσεις των δύο χωρών φαίνεται πως είναι πολύ σημαντικές ιδίως στον τομέα της ενέργειας στον οποίο έχουν συνάψει συμφωνίες για την κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου TANAP αλλά και συμφωνίες αμοιβαίας οικονομικής συνεργασίας σε τομείς όπως η ενέργεια, ο τουρισμός και η κατασκευή (Ι.Ραφτοπούλου, 2024). Ένα σημαντικό έργο αποτελεί και ο αγωγός Turkish Stream

για τη μεταφορά φυσικού αερίου απο τη Ρωσία προς την Τουρκία και μετά στην Ευρώπη αλλά και εισαγωγή φυσικού αερίου και μέσω του αγωγού Blue Stream. Τέλος η Ρωσία έχει επιλέξει την Τουρκία ως συνεργάτη στην ανάπτυξη πυρηνικών εργοστασίων ενισχύοντας κατ'αυτόν τον τρόπο τις διμερείς σχέσεις των δύο κρατών ,την ενεργειακή ασφάλεια της Τουρκίας αλλά και την ικανότητα της να διαπραγματεύεται και να επηρεάζει στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Η Τουρκία αποτελεί μια σημαντική διαμετακομιστική χώρα μεταφοράς φυσικού αερίου και απο άλλες όπως το Αζερμπαϊτζάν και το Ιράν , κάτι το οποίο ενισχύει περισσότερο την ενεργειακή της ασφάλεια. Συνεργασία μεταξύ της Τουρκίας και της Ρωσίας υπήρξε και στον τομέα της άμυνας. Η Τουρκία αγόρασε απο τη Ρωσία ένα S-400, κίνηση η οποία θεωρήθηκε ιδιαίτερος προκλητική απο τους συμμάχους στο NATO και αντιμετώπισε κυρώσεις απο τις ΗΠΑ. Ακόμη οι δύο χώρες συνεργάστηκαν σε αμυντικές ασκήσεις και ανέπτυξαν απο κοινού στρατηγική συνεργασίας στο πλαίσιο ειρηνευτικής διαδικασίας στη Συρία όπως επίσης και στην απο κοινού επιτήρηση ορισμένων περιοχών (Ι. Ραφτοπούλου). Στις σχέσεις της με την Κίνα η Τουρκία έχει αναπτύξει οικονομικούς δεσμούς σε πολλούς τομείς κυρίως ενέργειας αλλά και σε έργα υποδομής. Στον τομέα της τεχνολογίας και των τηλεπικοινωνιών η Κίνα έχει επενδύσει στην Τουρκική οικονομία. Με τις ΗΠΑ η Τουρκία έχει μια στενή στρατιωτική συνεργασία και οι δύο χώρες συνεργάζονται σε κοινά προγράμματα εκπαίδευσης και επιχειρήσεις. Σε διπλωματικό επίπεδο η Τουρκία αποτελεί ένα σημαντικό σύμμαχο στην περιοχή. Μέσα στο πλαίσιο του NATO η συνεργασία τους γίνεται σε θέματα ασφαλείας και κοινής αντιμετώπισης απειλών αλλά και περιφερειακών προκλήσεων. Σε αυτό τον τομέα οι δύο χώρες συνεργάζονται σε θέματα όπως η σταθερότητα στη Μ. Ανατολή και η επίλυση συγκρούσεων σε περιοχές όπως η Λιβύη, η Συρία και η Κύπρος. Διατηρούν ακόμη οικονομικούς δεσμούς μέσω του εμπορίου. Η Τουρκία είναι μια χώρα η οποία διαδραματίζει ένα πολυσύνθετο ρόλο στην Αν. Μεσόγειο μέσα απο πολλές πτυχές. Η πολιτική, η οικονομική και η στρατιωτική είναι αυτές που διαμορφώνουν τις δυναμικές στην περιοχή και επηρεάζουν τις σχέσεις των κρατών. Σε ότι αφορά το ρόλο της Τουρκίας στο Ρωσοουκρανικό πόλεμο αυτός είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της επιρροής της Άγκυρας και την ενίσχυση της μόχλευσης στις σχέσεις με τη Δύση. Η ριζική περικοπή του Ρωσικού φυσικού αερίου απο την Ε.Ε αλλά και η αναζήτηση εναλλακτικών ενεργειακών πόρων έκανε

την Τουρκία πιο ελκυστική στο θέμα της μεταφοράς φυσικού αερίου. Ο πόλεμος ανέδειξε τον ρεαλιστικό της ρόλο ως σημαντικό ενεργειακό κόμβο στην περιοχή. Ήδη από το 2020 η Τουρκία προμηθεύει με μη Ρωσικό φυσικό αέριο την Ευρώπη μέσω TANAP (M. Bardakci, 2022). Τέλος, σε ό,τι αφορά την θέση της Τουρκίας στη Συρία και ιδιαίτερα μετά τις πρόσφατες εξελίξεις και την πτώση της κυβέρνησης Άσαντ, η Τουρκία φαίνεται πως αποκτάει ένα ιδιαίτερα ενισχυμένο ρόλο. Μέσω του Συριακού εμφυλίου πολέμου αναδείχθηκαν σημαντικά οι μαξιμαλιστικές στοχεύσεις της εξωτερικής της πολιτικής καθώς επίσης και οι στόχοι τους οποίους είχε θέσει. Η πτώση του Άσαντ αποτελούσε ανέκαθεν επιθυμία της Τουρκίας και επιτεύχθηκε κυρίως μέσα από αποδυνάμωση των πιο σημαντικών συμμάχων του αλλά και από άλλες γεωστρατηγικές μετατοπίσεις. Η Ρωσία, μετά την εισβολή στην Ουκρανία υποβάθμισε κάπως το ρόλο της στη Συρία ενώ το Ισραήλ από την άλλη αποδυνάμωσε τη λιβανέζικη Χεζμπολάχ η οποία ήταν επίσης μαχητής πρώτης γραμμής υπέρ του Άσαντ για λογαριασμό του Ιράν (P. Μαινάρντους, 2024). Η στρατηγική της Τουρκίας στη νέα αυτή φάση φαίνεται πως είναι διττή, έτσι σε διπλωματικό επίπεδο φαίνεται να επιθυμεί τον συντονισμό με την Ρωσία όπου οι σχέσεις και των δύο χωρών στο Συριακό χαρακτηρίζονται από μια συνύπαρξη συνεργασίας και αντιπαράθεσης. Σε στρατιωτικό επίπεδο διοικεί το Συριακό Εθνικό Στρατό (SNA). Κατά την αρχική άλλωστε φάση του πολέμου είχε παρέμβει η ίδια στρατιωτικά και ανέπτυξε τα δικά της στρατεύματα στο Βόρειο τμήμα της Συρίας καθορίζοντας με αυτό τον τρόπο τις εξελίξεις στην περιοχή. Μια σημαντική εντολή που καλούνται να εκτελέσουν τα στρατεύματα της Τουρκίας στην περιοχή είναι να πλήξουν τις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (SDF) οι οποίες ελέγχονται από τους Κούρδους και αποτελούν τον πιο σημαντικό σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιοχή. Αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό με το Ισραήλ η χρήση στρατιωτικής ισχύος έστω και αν παραβιάζονται οι αρχές του Διεθνούς δικαίου. Η επιθυμία της Τουρκίας από το Συριακό εμφύλιο φαίνεται πως δεν είναι άλλη από το να κατορθώσει να αναγνωριστεί διεθνώς ως μια ειρηνοποιός και μεσολαβητική δύναμη (P. Μαινάρντους, 2024). Αποσκοπώντας με αυτό τον τρόπο να τραβήξουν την προσοχή και το ενδιαφέρον των ΗΠΑ.

4.3.2 ΙΣΡΑΗΛ

Η Ανατολική Μεσόγειος δεν αποτέλεσε ποτέ ουσιαστικό στρατηγικό πεδίο για το κράτος του Ισραήλ. Η έλλειψη ενδιαφέροντος για την περιοχή ήταν αποτέλεσμα της γενικότερης ισραηλινής αδιαφορίας για τις θάλασσες με αποτέλεσμα το κράτος του Ισραήλ να μην στηρίζει ποτέ την οικονομία του στο ναυτιλιακό τομέα και να μην αποκτήσει ποτέ ναυτική παράδοση (Dr.Ehud Eiran, 2021). Η κατάσταση έμελλε να αλλάξει κατά την τελευταία δεκαετία όταν η σχεδόν ξεχασμένη περιοχή αναδείχθηκε σε σημαντικό πεδίο για τη στρατηγική και τη δραστηριότητα του Ισραήλ. Η στροφή προς τη θάλασσα προέκυψε εξαιτίας δύο σημαντικών παραγόντων. Ο πρώτος αφορούσε την ανακάλυψη φυσικού αερίου στον βυθό της ΑΟΖ του στη Μεσόγειο, ιδίως το έτος 2010 με την ανακάλυψη του πεδίου Λεβιάθαν μετατρέποντας με αυτό τον τρόπο το άλλοτε ενεργειακά στερημένο έθνος σε ένα ενεργειακά ανεξάρτητο κράτος το οποίο εκτός του ότι μπορούσε να καλύψει τις ενεργειακές του ανάγκες κατά 64% από το φυσικό αέριο, μπορούσε επιπλέον να αφήσει και αρκετό για εξαγωγή (Dr. Ehud Eiran, 2021). Μέρος της στροφής προς τη θάλασσα περιελάμβανε και μια οιονεί συμμαχία με την Κύπρο και την Ελλάδα αλλά και τη συμμετοχή σε έναν εκκολαπτόμενο περιφερειακό οργανισμό, το Eastmed Gas forum το οποίο ιδρύθηκε από μια σειρά κρατών της Αν.Μεσογείου με έδρα το Κάιρο. Επιπλέον, η Ισραηλινο-Παλαιστινιακή σύγκρουση θα μεταφερόταν από την ενδοχώρα της Δυτικής Όχθης στη Λωρίδα της Γάζας ενώ η νέα εξάρτηση του Ισραήλ για αφαλατωμένο από τη Μεσόγειο νερό αλλά και η αύξηση των εντάσεων με το Ιράν επρόκειτο επίσης να διαχύθει στη θαλάσσια περιοχή. Λίγα χρόνια αργότερα η ασφάλεια και η σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής της Μ.Ανατολής έμελλε να κλονισθεί σημαντικά εξαιτίας των εντάσεων μεταξύ Ιράν και Ισραήλ. Το Ιράν αυξάνοντας τις επιθέσεις του και στοχεύοντας κυρίως μέσω πυραυλικών πληγμάτων ισραηλινές στρατιωτικές βάσεις αλλά και βασικές υποδομές ως αποτέλεσμα της επιδίωξης της Τεχεράνης για ισχυροποίηση της στην περιοχή

(Π.Λάζος, 2024). Η απάντηση του Ισραήλ στις επιθέσεις αυτές ήρθε μέσω χερσαίων επιχειρήσεων στα Νότια του Λιβάνου και είχε ως στόχο την μείωση της επιρροής της Χεζμπολάχ η οποία αποτελεί μια μεγάλη απειλή για τα Βόρεια σύνορα του Ισραήλ. Η επιρροή του Ιράν στη σύγκρουση μέσω της οργάνωσης της Χεζμπολάχ προσέδωσε μια περιφερειακή διάσταση στον πόλεμο κάτι το οποίο έφερε πολλές Αραβικές χώρες κοντά στο Ισραήλ αποδυναμώνοντας με αυτό τον τρόπο τη θέση του Ιράν το οποίο συνεχίζει ανοιχτά πλέον να «τροφοδοτεί» τη συγκεκριμένη οργάνωση παρέχοντας στρατιωτικό εξοπλισμό και διατηρώντας ταυτόχρονα την απειλή προς το Ισραήλ. Σε διπλωματικό επίπεδο η κατάσταση οδηγήθηκε σε αδιέξοδο μεγαλώνοντας έτσι το χάσμα μεταξύ των δύο πλευρών. Απο τη μία το Ισραήλ έχει ως στόχο την αντιμετώπιση κάθε Ιρανικής απειλής ενώ από την άλλη το Ιράν εξακολουθεί να ενισχύει τους συμμάχους στην περιοχή. Καθοριστικός υπήρξε και ο ρόλος της Ρωσίας και της Κίνας, οι οποίες συνέχισαν να στηρίζουν το Ιράν και να δυσκολεύουν τις προσπάθειες για μια διπλωματική λύση. Παρά τις εκκλήσεις των Ηνωμένων Εθνών, τις ΗΠΑ και της Ε.Ε για κατάπαυση του πυρός η ένταση στην περιοχή εξακολουθεί να παραμένει ψηλά. Η συνεχή οικονομική ενίσχυση της Τεχεράνης από τη Ρωσία και την Κίνα αλλά και οι ανησυχίες του Ισραήλ και της διεθνούς κοινότητας για την απόκτηση πυρηνικών όπλων από το Ιράν, αυξάνουν τον κίνδυνο και δημιουργούν την αίσθηση μιας υπαρξιακής απειλής αλλά και το ενδεχόμενο στρατιωτικών επιθέσεων (Π.Λάζος, 2024). Η πιθανή απόκτηση πυρηνικών όπλων από πλευράς του Ιράν αυξάνει σημαντικά τον κίνδυνο ξεσπάσματος ενός μεγαλύτερου πολέμου όπως άλλωστε συνέβη σύμφωνα με τον Έλληνα Ιστορικό Θουκυδίδη όταν ο φόβος της Αθήνας μπροστά στην άνοδο της Σπάρτης ήταν που οδήγησε στο ξέσπασμα του Πελοποννησιακού πολέμου. Η διάδοση της πυρηνικής τεχνολογίας αποτελεί έναν αγώνα δρόμου μεταξύ του Ισραήλ και των Αράβων γειτόνων, όταν πρόκειται για ενεργειακά και οικονομικά συμφέροντα η βλαπτική ικανότητα ορισμένων κρατών μπορεί να φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε να αποτελέσει απειλή για την Παγκόσμια Τάξη (J.Carpentier, F.Lebrun, 2009).

Το Ισραήλ κατά τις τελευταίες δεκαετίες βίωσε ένα ιδιαιτέρως περίπλοκο και ασταθές γεωπολιτικό περιβάλλον. Εκτός από τη διαμάχη του με την Παλαιστινιακή αρχή, Λίβανο, Συρία, η οποία οδήγησε πρόσφατα σε σφοδρή αντιπαράθεση, έχει να αντιμετωπίσει και τον υπόλοιπο Αραβικό Κόσμο σημαντικό παράγοντα στο

ενεργειακό δίκτυο της περιοχής . Μέσα στο πλαίσιο αυτό των προβληματικών σχέσεων, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζό Μπάιντεν λίγο πριν εγκαταλείψει την προεδρία του προσπάθησε να επιτύχει μια συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας με την προϋπόθεση να τερματιστούν οι Ισραηλινές επιχειρήσεις στη Λωρίδα της Γάζας και να υπάρξουν εγγυήσεις ως προς την κατεύθυνση για τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους. Οι προβληματικές σχέσεις του Ισραήλ και των Αραβικών κρατών αποτελούσαν ανέκαθεν ένα κρίσιμο εμπόδιο στη διερεύνηση περισσότερων επιλογών μέσα στο πλαίσιο της ενεργειακής ασφάλειας, κάτι το οποίο επηρέασε σημαντικά και την ολική συμμετοχή κατασκευαστών και άλλων παραγόντων στη σύναψη μιας πιθανής δημιουργίας συνεργασίας με το Ισραήλ (F.Flouros, 2023,145). Η ενεργειακή ανάπτυξη του σχετίστηκε πρωτίστως με την προσπάθειά που γίνεται να χρησιμοποιηθεί η διακοπή παροχής φυσικού αερίου προκειμένου να προωθηθούν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής ενισχύοντας έτσι την ιδέα της ενεργειακής πολιτικής ως μέσο πολιτικής κυριαρχίας .Η ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ κυρίως σε ότι αφορά τις εξαγωγές και την πρόοδο σε αυτό χαρακτηρίζεται απο ασυνέχεια και ατέλειες εξαιτίας κυρίως της περιφερειακής γεωπολιτικής πολυπλοκότητας της Αν.Μεσογείου. Αναμένεται σε περίπτωση επίλυσης των περιφερειακών συγκρούσεων η ανάπτυξη και η πρόοδος να αυξηθεί σημαντικά. Άλλωστε τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι περιφερειακές συμμαχίες ανέκαθεν διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο. Στην προσπάθεια του Ισραήλ να γίνει δυνάστης εξαγωγέας οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Κύπρου ήταν πρόθυμες να ενισχύσουν τις σχέσεις τους και να συνεργαστούν παραπέρα (F. Flouros, 2023). Πέραν όμως των κοινών συμφερόντων φυσικού αερίου με τις δύο χώρες η «οιονεί» συμμαχία όπως την αποκάλεσε ο Κύπριος μελετητής Ζ.Τζιάρρας είχε και μια κοινή «ανησυχία» σε ότι αφορά τη συμπεριφορά της Τουρκίας. Οι σχέσεις των Ισραηλινών με τους Τούρκους κατα τη δεκαετία του 1990 ήταν συμμαχικές με κοινές ανησυχίες ως προς τη Συρία ενώ αργότερα κατα τη δεκαετία του 2000 και επί εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Ερντογάν απομακρύνθηκαν σημαντικά (Ebud Eiran, 2021). Σήμερα και με αφορμή τον πόλεμο της Γάζας, οι σχέσεις των δύο χωρών επιδεινώθηκαν με την Τουρκία να τάσσεται πλήρως στο πλευρό της Χαμάς καταδικάζοντας έτσι το Ισραήλ. Εξαιτίας του πολέμου στη Γάζα επήλθε οριστικός τερματισμός των σχέσεών τους και σε διπλωματικό επίπεδο. Σε ότι αφορά τις σχέσεις με τις ΗΠΑ ,αυτή υπήρξε η πρώτη

χώρα η οποία αναγνώρισε την προσωρινή κυβέρνηση του κράτους του Ισραήλ το 1948 και έκτοτε δεσμεύτηκε στην ασφαλεία του κάτι το οποίο έγινε ορατό από τα κοινά συμφέροντα εξωτερικής πολιτικής και των δύο. Το Ισραήλ αποτέλεσε ένα βασικό σύμμαχο εκτός NATO ενώ οι ΗΠΑ το μεγαλύτερο πάροχο οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας στο Ισραήλ. Απέκτησε το Ισραήλ το λεγόμενο στρατιωτικό πλεονέκτημα εξαιτίας της πρόσβασης του στις πιο ανεπτυγμένες τεχνολογίες των ΗΠΑ έναντι των άλλων χωρών. Με την οικονομία του να ανήκει στις ισχυρότερες του κόσμου αλλά και με στρατό από τους πιο προηγμένους, το Ισραήλ μπορεί εύκολα να θεωρηθεί ένα κράτος ικανό να πάρει την τύχη της εθνικής ασφάλειας του στα χέρια του (Β.Κωστούλας, 2024). Ωστόσο οι σχέσεις των δύο κρατών χαρακτηρίζονται από ένα καθεστώς αμοιβαίας συνεργασίας σε ότι αφορά τον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας αλλά και τη συγκρότηση ενός στέρεου μετώπου απέναντι σε κοινές απειλές στη Μ.Ανατολή. Σήμερα και μετά τον πόλεμο στη Λωρίδα της Γάζας εξαιτίας της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την πλευρά του Ισραήλ, δεν επιτρέπεται τυπικά στις ΗΠΑ να παρέχουν στρατιωτική βοήθεια. Το τελευταίο διάστημα οι σχέσεις των ΗΠΑ και του Ισραήλ φαίνεται πως είναι κάπως πιο τεταμένες, ιδίως μετά τις επιχειρήσεις του Ισραήλ και τις δολοφονίες των ηγετικών ομάδων της Χεζμπολάχ και της Χαμάς, γεγονότα τα οποία προκάλεσαν δυσαρέσκεια στον Λευκό Οίκο λίγο πριν τις εκλογές του Νοεμβρίου την ώρα που η Ουάσιγκτον επεδίωκε την επίτευξη μιας συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός στη Γάζα και την απελευθέρωση ομήρων. Μετά από 9 μήνες συγκρούσεων αυτό που φαίνεται να απουσιάζει είναι η βούληση και η στρατηγική από το λεγόμενο «τέλος του παιχνιδιού» (Β.Κωστούλας, 2024). Η εκλογική νίκη του Ν. Τράμπ αναμένεται να φέρει νέες εξελίξεις στο φλέγον Παλαιστινιακό ζήτημα ενώ ο ίδιος ο Πρόεδρος των ΗΠΑ δήλωσε πως προτεραιότητά του είναι ο τερματισμός του πολέμου αυτού (Γ.Αίβαλιώτης, 2024).

4.4 ΚΥΠΡΟΣ

Τόσο το Ισραήλ όσο και η Κύπρος, δυο χώρες της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών των οποίων η ανάπτυξη και η εθνική ασφάλεια σχετίζεται πρωτίστως με θέματα ενεργειακής ασφάλειας. Η Κύπρος θεωρείται ένα συγκρίσιμο ως προς την έκταση της γής νησί της λεκάνης της Μεσογείου και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μια περιοχή πρωταρχικής σημασίας τόσο σε ενεργειακό όσο και σε γεωπολιτικό επίπεδο. Αποτελεί ακόμη ένα ανεξάρτητο κράτος του 20^{ου} αιώνα το οποίο προσπαθεί να εδραιώσει την επικρατεία του σε ένα εντελώς εχθρικό περιβάλλον (F.Flouros, 2022). Κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι η εθνική ασφάλεια της αποτελεί ένα ιδιαιτέρως ευαίσθητο θέμα . Για τη σημασία της Κύπρου εξαιτίας της γεωστρατηγικής της θέσης γίνεται αναφορά και από τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας Αχμέτ Νταβούτογλου, πιο συγκεκριμένα: «Η χώρα που δε λαμβάνει υπόψην της την Κύπρο στη γεωστρατηγική ανάλυση και στρατηγική δεν δύναται να παίξει ενεργό ρόλο στην περιφερειακή και παγκόσμια πολιτική (F.Flouros, 2022,161).» Το μεγάλο πρόβλημα με το Βόρειο τμήμα του νησιού μεταξύ Κυπρου και Τουρκίας εξακολουθεί να παραμένει άλυτο και να κυριαρχεί στις σχέσεις των δύο χωρών τα τελευταία σαράντα χρόνια .Για την Τουρκία το Βόρειο τμήμα της Κύπρου είναι γεωστρατηγικής σημασίας γιατί επηρεάζει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και γιατί έχει παγκόσμιο γεωπολιτικό ενδιαφέρον σαν τοποθεσία. Ένα τόσο μικρό νησί βρίσκεται σε μια περιοχή η οποία επηρεάζεται από τις στρατηγικές συνδέσεις Ασίας -Αφρικής και Ευρώπης. Ενεργειακά η Κύπρος θεωρείται από τις πιο ευάλωτες χώρες της Ε.Ε σε ότι αφορά την ενεργειακή εξάρτηση και ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Το συστημά της θεωρείται απομωνομένο αφού δεν έχει ενεργειακές διασυνδέσεις με καμία άλλη χώρα. Επιπλέον είναι μια χώρα μικρή και ιδιαίτερα ευάλωτη στο εξωτερικό της περιβάλλον και τις προκλήσεις στην περιοχή.Οι περιφερειακές συμμαχίες διαδραμάτισαν εδώ σημαντικό ρόλο αφού δεν τις έχει επιτραπεί να έχει τις δικές της στρατιωτικές δυνάμεις .Βασίζει πάντα σε άλλους την προστασία της από τις εξωτερικές απειλές, ιδίως την Τουρκία κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Οι πρόσφατες ανακαλύψεις φυσικού αερίου και πετρελαίου στην επικρατεία της φαίνεται πως έκαναν τους αντιπάλους της ακόμη πιο επιθετικούς,

εχθρικούς και απειλητικούς επιδεικνύοντας αρκετές φορές παραβατική συμπεριφορά. Η απουσία στρατιωτικής ισχύος στη χώρα σε συνδιασμό με την περιορισμένη ελευθερία στη λήψη αποφάσεων λόγω του ότι το νησί εποπτεύεται από τρίτα μέρη, φαίνεται πως δημιουργούν ένα περιβάλλον αστάθειας και ανασφάλειας. Η εξάρτηση της από άλλους για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της κάνουν τις έννοιες ενεργειακή ασφάλεια και εθνική ασφάλεια δύο έννοιες άγνωστες για την Κύπρο (F.Flouros, 2022). Κατα τα τελευταία έτη τόσο η Κύπρος όσο και άλλες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου (Ισραήλ, Αίγυπτος κ.α) δημιούργησαν μια εταιρική σχέση προκειμένου να δημιουργηθεί ένας σημαντικός ενεργειακός κόμβος για την παράδοση περισσότερου φυσικού αερίου στην Ευρώπη (D.K.Kumar,2019). Η περίπτωση της Κύπρου είναι ένα περίπλοκο ζήτημα εξαιτίας της διχοτόμησης του νησιού και της σύγκρουσης με την Τουρκία.

Ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός που λαμβάνει χώρα στην Αν.Μεσόγειο συμπεριλαμβάνει και την Κυπριακή Δημοκρατία, όχι σαν ένα μεγάλο και στρατηγικό παράγοντα στην περιοχή αλλά ως ένα άλλο «μήλον της έριδος» για το οποίο πολλοί είναι οι ενδιαφερόμενοι. Για τις ΗΠΑ η Κύπρος αποτελεί ένα μέσον στην προσπάθεια να ενισχύσουν το Ισραήλ ,εδραιώνοντας έτσι το δικό τους στρατηγικό έλεγχο στην περιοχή. Οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν πάντα αποστασιοποιημένες (Lapson 1991) .Αν και η Ουάσιγκτον και η Λευκωσία αισθάνονται δεσμευμένες στην ίδια οικογένεια αξιών, η Κύπρος πάντα ακολουθούσε το δικό της δρόμο στην πολιτική ασφαλείας και δεν εντάχθηκε στο NATO (Kadritake and Wagner 1976).Η Κύπρος δεν αισθάνθηκε επαρκή υποστήριξη από τις ΗΠΑ όταν επρόκειτο για «εθνικό ζήτημα» (H.Jurgen Axt, 2022). Η διχοτόμηση του νησιού και η απόρριψη των Τουρκικών αξιώσεων κατά των Ελληνοκυπρίων. Στις διαφωνίες για τους ενεργειακού πόρους στην Αν.Μεσόγειο η Κύπρος αναζητά υποστήριξη λιγότερο από τις ΗΠΑ παρά από τα Νότια παράκτια κράτη μεταξύ των οποίων το Ισραήλ, η Αίγυπτος και η Ελλάδα. Ενώ για την Τουρκία σαν μια αναδυόμενη περιφερειακή δύναμη η οποία επιδιώκει να ελέγξει πλήρως την Κύπρο ως ένα «μέσον» προς διευκόλυνση των επεκτατικών βλέψεων της στην ευρύτερη περιοχή. Το νησί αποτελεί ως μια μεγάλη στρατιωτική βάση η οποία μπορεί να λειτουργήσει σαν γέφυρα της κατοχικής δύναμης προς την Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή (Κ.Βενιζέλος,2024). Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι στη Βόρειο πλευρά η οποία βρίσκεται υπό Τουρκική κατοχή, οι

στρατιωτικές υποδομές αναβαθμίζονται και ενισχύονται με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα τόσο ως προς τη λειτουργία αεροπορικής βάσης όσο και ως προς τη λειτουργία ναυτικής βάσης, προσφέροντας μ'αυτόν τον τρόπο ένα στρατηγικό πλεονέκτημα στην Τουρκία. Σε ότι αφορά τις σχέσεις Κύπρου και Ρωσίας, αυτές βασίζονται τόσο σε ιστορικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών ήδη από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 ακολούθησε μια άμεση σύναψη των διπλωματικών δεσμών με την τότε ΕΣΣΔ. Οι διμερείς σχέσεις των δύο κρατών έχουν ένα φιλικό χαρακτήρα ενώ η Ρωσία προσφέρει διαρκώς μια συνεπή και πολύτιμη στήριξη στην Κύπρο στην προσπάθειά της για μια δίκαιη λύση σε ότι αφορά το Κυπριακό ζήτημα (mfa.gov.cy). Παρά τις καλές σχέσεις των δύο χωρών το Κυπριακό κοινοβούλιο καταδίκασε ομόφωνα τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία.

4.4.1 ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα αποτελεί ένα πυλώνα γεωπολιτικής σταθερότητας στην περιοχή της Αν.Μεσογείου αλλά και έναν εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα ασφάλειας για τα συμφέροντα της Δύσης στην ευρύτερη περιοχή (Γ.Κουτσομύτης, 2024). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και από τις ΗΠΑ: είναι ένας «αναντικατάστατος σύμμαχος». Επιπλέον πέρα από την οικονομική και πολιτική της σταθερότητα διαθέτει και μια εξωτερική πολιτική που χαρακτηρίζεται από συνέπεια. Παρόλο που οι σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ ψυχράνθηκαν στο παρελθόν, η Αθήνα αντιστάθηκε στον «πειρασμό» να εξασφαλίσει περισσότερη υποστήριξη από την Ουάσιγκτον, προσεγγίζοντας με αυτό τον τρόπο τη Ρωσία. Ο Ρωσικός πόλεμος κατά της Ουκρανίας εδραίωσε αυτή τη θέση. Στον τομέα της ασφάλειας η Ελλάδα εντείνει τη

συνεργασία της με τις ΗΠΑ ενώ για τον Μάιο του 2023 η Ελλάδα επικύρωσε μια νέα Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας με τις ΗΠΑ (MDCA) .Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης σε ότι αφορά τη διευκόλυνση των παραδόσεων όπλων των ΗΠΑ στην Ουκρανία.Τέλος, οι ΗΠΑ προμηθεύουν με σύγχρονα μαχητικά αεροσκάφη την Ελλάδα (Μιχαλόπουλος, 2022) (Αxt, 2022).

Σε ότι αφορά τη Συριακή διένεξη και ιδίως μετά τις πρόσφατες εξελίξεις και την πτώση του καθεστώτος Άσαντ, η πιθανότητα ανάδειξης της Τουρκίας σε οιονεί κατακτητή της φιλικής προς την Ελλάδα Συρίας, έρχεται να ταραξει και άλλο τα νερά της Ανατολικής Μεσογείου.Η πιθανή μετάβαση της Τουρκίας σε αποκλειστικό συνομιλητή της κατακερματισμένης περιοχής επιβεβαιώνει για μια ακόμη φορά ότι η Τουρκία είναι μια αναθεωρητική δύναμη η οποία δράττεται της κάθε συγκυρίας. Για την Ελλάδα αλλά και για την Κυπριακή Δημοκρατία το ενδεχόμενο συνυπογραφής ενός Τουρκο-συριακού μνημονίου κάτι ανάλογο με το Τουρκο-λιβυκό ενδεχομένως να κρύβει κινδύνους για μια πιθανή οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Συρίας αγνοώντας έτσι πλήρως τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας με τον ίδιο τρόπο που η Συμφωνία της Λιβύης παρέκαμπτε την ύπαρξη των Ελληνικών νήσων (Κ.Ράπτης, 2024). Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι τη δεδομένη χρονική περίοδο η κατάσταση στη Συρία βρίσκεται σε μια σε μια μεταβατική περίοδο οπότε μια τέτοια συμφωνία με την Τουρκία δεν θα ήταν σε θέση να νομιμοποιηθεί. Ωστόσο η αντίδραση της Αθήνα και της Λευκωσίας στο ζήτημα αυτό ήταν άμεση και το θέμα μεταφέρθηκε κατευθείαν στην Ε.Ε .Η απάντηση και η θέση των Μεγάλων Δυνάμεων στην προκειμένη περίπτωση αυτή των ΗΠΑ συνιστούσε μια πιθανή συνεκμετάλλευση της περιοχής. Σύμφωνα με την Αμερικανική θέση, η αξιοποίηση των πόρων της περιοχής θα πρέπει να προάγει τη συνεργασία αλλά και να παρέχει τα θεμέλια μιας διαρκής ενεργειακής ασφάλειας και οικονομικής ευημερίας για όλη την περιοχή (Κ.Ράπτης, 2024). Η θέση της Τουρκίας στο εν λόγω ζήτημα φαίνεται καθαρά απο τις φιλοδοξίες της οι οποίες αντικατοπτρίζονται στα λεγόμενα των εκάστοτε αντιπροσώπων της.Έτσι σύμφωνα με τα οποία, οποιαδήποτε συμφωνία με την Τουρκία οδηγεί σε κέρδος και ένα πιθανό Τουρκοσυριακό μνημόνιο μπορεί να δώσει στη Συρία αύξηση στο μεγεθός κατά 20% μεγαλύτερη έκταση και η Τουρκία μπορεί να αποκτήσει 7.660 τ.χλμ ενώ η Κυπριακή Δημοκρατία θα χάσει περίπου 10.000 τ.χλμ βάζοντας έτσι τέλος στα όνειρα των Ελλήνων και των Κυπρίων για

εξελληνισμό της Αν.Μεσογείου. Τέλος υπάρχει η πιθανότητα μια τέτοια συμφωνία περί θαλάσσιας δικαιοδοσίας μεταξύ Συρίας και Τουρκίας να επηρεάσει τις ισορροπίες στην περιοχή και να δρομολογήσει με τη σειρά της νέες συμφωνίες με άλλες χώρες όπως η Αίγυπτος κ.ο.κ. Εν όψει των εξελίξεων αυτών δικαιολογημένα η Ελλάδα φαίνεται πως βρίσκεται σε «ανησυχία» καθώς ζητήματα όπως η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και η ΑΟΖ στο Αιγαίο δεν έχουν επιλυθεί επιπλέον παραμένει το Κυπριακό ένα ακόμη φλέγον ζήτημα κάνοντας έτσι οποιαδήποτε «εκπληξη» του Τουρκοκυριακού μνημονίου δυσβάστακτο φορτίο (Κ.Ράπτης).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, αυτές φαίνεται πως έφτασαν στο απωγείο τους μετά το 1999 κατά τη διαδικασία της Τουρκίας για την Ε.Ε ενώ έφτασαν στο χειροτερό τους κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Αν. Μεσόγειο. Η διεκδικητική θέση της Τουρκίας στην Αν.Μεσόγειο συνοδεύτηκε από την επισήμανση ότι το μήκος των παράκτιων περιοχών της ήταν πάνω από 1.700 κμ ενώ της Ελλάδας ήταν λιγότερο από 200 κ.μ. κάτι το οποίο καθιστούσε την Ελλάδα μια περιθωριακή χώρα στην περιοχή. Επιπλέον ο ισχυρισμός της Τουρκίας ότι δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας, επηρέασε επίσης τις σχέσεις των δύο χωρών. Αυτό έφερε σαν αποτέλεσμα την ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων της Αθήνας αλλά και την αγορά όπλων όπως επίσης και την είσοδο της σε διεθνείς και περιφερειακές συμμαχίες για τον περιορισμό της Τουρκίας στην περιοχή, κάτι το οποίο φυσικά ώθησε τη δεύτερη να σκληρύνει περισσότερο τη στάση της. Η συμφωνία της Ελλάδας και της Αιγύπτου για τα θαλάσσια σύνορα το 2000 οδήγησε την Τουρκία στον απομονωτισμό θεωρώντας τις ενέργειες της Ελλάδας περισσότερο προκλητικές ενώ απαίτησε ταυτόχρονα να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα στο Αιγαίο. Η Ελλάδα προσπάθησε να αποσπάσει την υποστήριξη των κρατών μελών της Ε.Ε προκειμένου να υποβληθούν αυστηρότερες κυρώσεις στην Τουρκία, με τα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής να είναι ανάμεικτα (Μ.Βardakci, 2022). Η ένταση των δύο χωρών συνεχίστηκε και το 2019 εν μέσω Τουρκο-λιβυκού μνημονίου για τη δημιουργία μιας ΑΟΖ στη Μεσόγειο θάλασσα όπου θα καθιστούσε δυνατή την εξερεύνηση υδρογονανθράκων στα χωρικά ύδατα και

το έδαφος της Λιβύης. Μια συμφωνία η οποία απορρίφθηκε απο την πλειονότητα των χωρών καθώς και απο την ίδια την Ε.Ε αφού παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα χωρών μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα (Η ναυτεμπορική, 2024).

4.4.2 ΗΠΑ

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής γενικότερα είναι μια περιοχή που ελκύει το ενδιαφέρον κάθε δύναμης, πρωτίστως ηγεμονικής. Πριν απο το τέλος του ΈΒ Παγκοσμίου Πολέμου ο ρόλος τους ήταν περισσότερο περιφερειακός ενώ την Πρωτοκαθεδρία στην περιοχή κατείχε τότε η Μεγάλη Βρετανία. Το κενό που δημιουργήθηκε μετά την αδυναμία της Μέγας Βρετανίας να διατηρήσει τον ηγεμονικό ρόλο, έσπευσαν να καλύψουν οι ΗΠΑ..και κάπου εκεί ξεκίνησαν όλα...εν έτει 1946 μετά την ανακοίνωση του Ναυτικού προγράμματος των ΗΠΑ για τη Μεσόγειο (Δ.Ψαρούλης, 2017).

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου οι ΗΠΑ κυριάρχησαν στην περιοχή της Ανατολική Μεσογείου με την παρουσία φυσικά της Σοβιετικής Ένωσης. Ωστόσο μετά την κατάρρευση της δεύτερης, ο ρόλος των ΗΠΑ στην περιοχή αναβαθμίστηκε σημαντικά. Ως η μόνη υπερδύναμη πλέον εστίασε τα συμφεροντά της κυρίως στον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων στην περιοχή, στην προστασία του Ισραήλ το οποίο αποτελούσε προέκταση του χεριού των ΗΠΑ στην περιοχή αλλά και σε οποιοδήποτε άλλο τρόπο θα μπορούσε να ασκεί επιρροή (Δ.Ψαρούλης, 2017).

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ κινήθηκε μεταξύ δύο μεγάλων σχολών σκέψης ,αυτής του προστατευτισμού και του παρεμβατισμού και αυτής του απομονωτισμού εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης ενώ ταλαντεύεται μεταξύ του

πραγματοποίηση σε ότι αφορά τις εξωτερικές υποθέσεις και του ιδεαλισμού σε ότι αφορά την προώθηση της ηθικής. Με την σχολή σκέψης του προστατευτισμού- παρεμβατισμού προωθείται η διάδοση των Αμερικανικών αξιών ενώ με την δεύτερη και με την αποχή της από το διεθνές σύστημα προωθεί καλύτερα τα συμφεροντά της. Το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ βασίζεται κυρίως στη δημοκρατία, στο διεθνές δίκαιο και στην οικονομία της αγοράς. Ήδη από το τέλος του ΄Β ΠΠ οι ηγέτες των ΗΠΑ θέλησαν να βάλουν τον κόσμο στο Αμερικανικό καλούπι ενώ κατά την μεταψυχροπολεμική εποχή οι ΗΠΑ ήταν η μόνη υπερδύναμη που είχε την ικανότητα να παρεμβαίνει σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου το διεθνές περιβάλλον είχε αρχίσει να αναπλάθεται κατ'εικόνα και καθ'ομοίωση της Αμερικής (H.Kisinger, 1995,897)

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η απουσία μιας στρατηγικής απειλής ή βασικής ιδεολογίας άφηνε τα κράτη ελεύθερα να ασκήσουν την εξωτερική τους πολιτική σε ένα σύστημα ολοένα και πιο πολύ στα εθνικά συμφεροντά τους. Σε αυτό το διεθνές σύστημα που δημιουργείτο και αποτελούνταν από πέντε-έξι μεγάλες δυνάμεις και μικρότερα κράτη η νέα τάξη πραγμάτων αναδύοταν από την εξισορρόπηση ανταγωνιζόμενων συμφερόντων και από το συμβιβασμό (H.Kisinger, 1995). Η προώθηση των εθνικών συμφερόντων ήταν αυτό που ωθούσε τα κράτη και τους ηγεμόνες αυτών να χαράξουν τη στρατηγική τους πλέον. Έτσι με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την επικράτηση των ΗΠΑ έναντι της ΕΣΣΔ, ήρθαν οι ΗΠΑ αντιμέτωπες με ένα κόσμο όπου το εθνικό συμφέρον επικρατούσε έναντι του Διεθνούς Δικαίου και οι ΗΠΑ έπαιρναν μια μεγάλη ευκαιρία να διαμορφώσουν το νέο διεθνές σύστημα βάσει των δικών τους αξιών, συμφερόντων και προτεραιοτήτων. Παγκοσμιοποίηση και κατακερματισμός των κρατών ήταν τα χαρακτηριστικά του μεταψυχροπολεμικού συστήματος. Αναμφισβήτητα ο 20^{ος} αιώνας θα μπορούσε να θεωρηθεί ο αιώνας των ΗΠΑ με ένα σταθερό πολιτικό σύστημα, μια πανίσχυρη οικονομία και στρατό υπερείχαν των άλλων δυνάμεων και έβγαιναν εκτός από κάθε συναγωνισμό. Ωστόσο κατά τον 21^ο αιώνα η κατάσταση άρχισε να διαφοροποιείται κάπως όταν η Ρωσία και η Κίνα άρχισαν να μπαίνουν σε μια νέα τροχιά ανταγωνισμού με τις ΗΠΑ και η Ανατολική Μεσόγειος θα αποτελούσε μια χαρακτηριστική περίπτωση υποσυστήματος ανταγωνισμού μεταξύ ΗΠΑ και άλλων δυνάμεων (Δ.Ψαρούλης, 2017).

Το Δόγμα Τρούμαν, η οικονομική βοήθεια που δόθηκε σε διάφορες χώρες όπως η Ελλάδα και η Τουρκία προκειμένου να αποτραπεί η πτώση τους στη σφαίρα της Σοβιετικής Ένωσης αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας πολιτικής «ανάσχεσης» της ΕΣΣΔ στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή γενικότερα. Η υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ στηρίχθηκε σε πέντε βάσεις : η πρώτη αφορούσε την οικοδόμηση δημοκρατικής ειρήνης, η δεύτερη την υπεράσπιση της εθνικής ακεραιότητας από τους εχθρούς, η τρίτη τη διατήρηση μιας ευνοϊκής εξισορρόπησης, η τέταρτη την τιμωρία παραβάσεων και η πέμπτη την επένδυση σε μια καλή διακυβέρνηση στο εξωτερικό. Η υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ έχει πολλές ομοιότητες με την υψηλή στρατηγική του Βυζαντίου όπως αυτή περιγράφεται από τον Edward Luttwak. Έτσι, «αποτελεί Βυζαντινό πλεονέκτημα η μετατροπή ύπαρξης πολλών εχθρών εξαιτίας των οποίων ενεργοποιείται η χρησιμότητα της διπλωματίας, η δωροδοκία, η απάτη κ.α. κάνοντας τους εχθρούς να πολεμούν ο ένας τον άλλον και να μην πολεμούν την ίδια την αυτοκρατορία». Με τη στρατηγική συμμαχία ΗΠΑ-Ισραήλ επεδίωξε καλύτερο έλεγχο της περιοχής της Αν. Μεσογείου και της Μ. Ανατολής. Ακόμη απέκτησε στρατιωτικές βάσεις στην περιοχή προς επίτευξη της προβολής ισχύος της και τέλος απέτρεψε από τα Ανατολικά τον «κύνδινο» της Σοβιετικής Ένωσης με τον περιορισμό της Σοβιετικής επιρροής σε κράτη της περιοχής. Ο πυλώνας της διπλωματίας έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο στην Αμερικανική στρατηγική ιδίως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου όπου οι ΗΠΑ στην προσπάθεια τους να περιορίσουν το Ιράκ και το Ιράν για τη μη διάδοση των πυρηνικών προώθησαν στρατιωτικές δυνάμεις, σύναψαν αμυντικές συνεργασίες και επέβαλλαν οικονομικές κυρώσεις. Αποτελεί για τις ΗΠΑ η περιοχή της Αν. Μεσογείου μια περιοχή περισσότερο στρατηγικών στόχων παρά οικονομικών λόγων και εστιάζεται κυρίως στην περιφερειακή σταθερότητα, στον έλεγχο των θαλάσσιων οδών καθώς επίσης και στην οικονομική διείσδυση στην περιοχή με την εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων και εφόσον πρόκειται για μια περιοχή για την οποία πολλοί είναι οι ενδιαφερόμενοι δεν θα μπορούσε να απουσιάζει η Παγκόσμια ηγεμονική δύναμη από μια περιοχή όπου τα συμφέροντα είναι πολλά. Έτσι τα πιο σημαντικά από αυτά εστιάζουν κυρίως στην υποστήριξη της Ευρώπης για ενεργειακή απεξάρτηση από τη Ρωσία, στον έλεγχο των θαλάσσιων οδών για τη μεταφορά εμπορικών αγαθών αλλά και ενεργειακών αποθεμάτων.

Επιπλέον με την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της περιοχής σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό αποσκοπεί αφ'ενός σε οικονομικό ανταγωνισμό με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις και αφ'ετέρου στην απόκτηση ενός σημαντικού άλλοθι χάρη στο οποίο είναι σε θέση να νομιμοποιεί την παρουσία της στην περιοχή. Το κέρδος που εξασφαλίζεται από τα ενεργειακά κοιτάσματα και την εκμετάλλευση αυτών ορίζεται σαν ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος.

Ήδη πριν από την έναρξη του Συριακού εμφύλιου πολέμου τον Μάρτιο του 2011 η κατασκευή αγωγών και η μάχη για ενέργεια είχε δημιουργήσει πριν από τον πόλεμο δύο μεγάλα περιφερειακά πολιτικά σχέδια. Από την πλευρά της υποστήριξης των ΗΠΑ ήταν η Τουρκία και οι σουνιτικές μοναρχίες του Κόλπου και από την άλλη το Ιράν, το Ιράκ και η Συρία υπό το καθεστώς Άσαντ οι οποίες βρίσκονταν υπό την υποστήριξη της Ρωσίας (News, 2016). Σύμφωνα με τον ειδικό Αμερικανό Μίτσελ Ορενσταϊν το πλήθος των εμπόλεμων χωρών στη Συρία εξάγουν φυσικό αέριο ενώ τα συμφεροντά τους συνδέονται με το σύστημα αγωγών που θα διασχίσει τη χώρα για να διοχετεύσει αέριο παραπέρα. Έτσι είναι η γεωγραφικά στρατηγική της θέση που παίζει ρόλο στην ενεργειακή μάχη και όχι οι δικοί της φυσικοί πόροι. Σκοπός των ΗΠΑ στην προσπάθεια ανατροπής του Άσαντ ήταν να ανακοπεί η Ιρανική και Ρωσική επιρροή ενώ κίνητρο της Τουρκίας είναι η διεύρυνση της επιρροής της σε πρώην Οθωμανικά εδάφη και η αντιμετώπιση των Κουρδικών φιλοδοξιών για εδαφική αυτονομία ενώ το Ισραήλ επιδιώκε να αντιμετωπίσει το Ιράν μέσω της Χεζμπολάχ στο Λίβανο. Ωστόσο παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ διαμαρτυρήθηκαν για την Ρωσική και την Περσική επιρροή στη Συρία, οι ίδιες μαζί με τους συμμάχους είναι που έχουν παραβιάσει την εθνική κυριαρχία. Ενώ η Αμερικανική κυβέρνηση χαρακτηρίζει ακόμη παραπλανητικά τον πόλεμο στη Συρία ως «εμφύλιο πόλεμο» αντί για έναν «πόλεμο δ' αντιπροσώπων» στον οποίο εμπλέκονται ΗΠΑ, Ρωσία, Ισραήλ, Ιράν κ.α.

4.4.3 ΚΙΝΑ

Η ανάπτυξη της Κίνας σε ετήσιο επίπεδο όπως και η αύξηση της κατανάλωσης της ενέργειας παρουσίασαν επιβράδυνση κατά τους τελευταίους χρόνους . Η Κίνα έδωσε ιδιαίτερη προσοχή σε περιοχές κυρίως του εξωτερικού στην προσπάθεια της να αυξήσει τις διαθέσιμες πηγές ενέργειας και να διαφοροποιήσει τον κύνδυνο εφοδιασμού.Επιπλέον έγινε μια σημαντική προσπάθεια ενίσχυσης της ναυτική της δύναμης προς υποστήριξη των στόχων της για καλύτερες αγορές (F.Flouros, 2022, 42).Όπλα της Κινεζικής κυβέρνησης θεωρήθηκαν οι εθνικές εταιρείες πετρελαίου (NOC) οι οποίες άρπαξαν περιουσιακά στοιχεία παραγωγής και εξερεύνησης σε ολόκληρη την υφήλιο προκειμένου να ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας σε βάρος άλλων καταναλωτών.Έτσι κατά περιόδους και ανά τους ηγέτες της, η εξωτερική της πολιτική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παθητική και όχι ως συγκρουσιακή ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την οικονομία της στο εξωτερικό και κυρίως μέσω της ανάπτυξης εμπορικών σχέσεων με άλλες χώρες. Επιπλέον παρουσίασε η Κίνα σημαντική οικονομική ανάπτυξη σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια Παγκόσμια δύναμη. Με στόχο την ήπια ισχύ στο πεδίο των διεθνών σχέσεων υποστήριξε μια ειρηνική ανάπτυξη όπως και μια εταιρική προσέγγιση σε διπλωματικό επίπεδο.Αυξήθηκε επίσης η επιρροή της στη Λατινική Αμερική, την Αφρική και σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.Το σχέδιο για την κατασκευή του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού» από την Κίνα στην Ευρώπη συνέβαλλε σημαντικά στα σχέδια επέκτασης της χώρας μέσω της δημιουργίας υποδομών νέων δρόμων, λιμανιών και αγωγών υποστηρίζοντας με αυτό τον τρόπο την αύξηση των αναγκών της Κίνας σε εισαγωγή και εξαγωγή αγαθών και ενεργειακών πόρων.Σημειώνοντας έτσι επιτυχία σε ευκολα προσβάσιμες χώρες, καλύτερες μεταφορές και υψηλότερα επίπεδα πρόσβασης σε πηγές ενέργειας (F.Flouros, 2022).

Στη Μέση Ανατολή , παρόλο που η παρουσία της Ρωσίας έχει συγκεντρώσει σημαντικά την προσοχή των αναλυτών, η όλο και αυξανόμενη δραστηριότητα της Κίνας στην περιοχή δύναται να μεταμορφωθεί λόγω των οικονομικών πόρων και των στρατιωτικών προόδων της Κίνας σε όλους τους τομείς.Η μειωμένη παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή αυξάνει επίσης το ενδεχόμενο να πάρει η Κίνα τη σκυτάλη

και να καταστεί η επόμενη μεγάλη δύναμη σε ρόλο περιφερειακού σταθεροποιητή (S.Cook, 2021). Έτσι σύμφωνα με ορισμένους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, η Κίνα αποσκοπεί είτε στο να υποκαταστήσει τις ΗΠΑ στη Μ.Ανατολή σαν μέρος μια συνολικής προσπάθειας κυριαρχίας στην παγκόσμια διακυβέρνηση, είτε διαθέτει οικονομικές φιλοδοξίες στην συγκεκριμένη περιοχή και είναι ανταγωνιστής των ΗΠΑ. Παρόλα αυτά όμως φαίνεται πως η Κίνα δεν είναι σε θέση να αμφισβητήσει την Αμερικανική κυριαρχία στην περιοχή (S.A.Cook, 2021). Η επέκταση της Κίνας στην ευρύτερη περιοχή της Μ.Ανατολής συνοδεύεται από ένα ασφαλές ενεργειακό δίκτυο με τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν κ.α κράτη ζωτικής σημασίας (Η.Γκουτζαμάνης, 2021). Οι σχέσεις Κίνας -Ινδίας επισφραγίστηκαν με ενεργειακές συμφωνίες με το Ιράν ενώ στον οικονομικό κλάδο σαν διάδοχος της Αμερικανική υπερδύναμης σημειώσε σημαντικές εισπράξεις ξένων επενδυτικών κεφαλαίων και κατάφερε την ένταξη και τη θέση της στην οικονομία του παγκόσμιου χάρτη με την εισοδό της στον παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου επηρεάζοντας ταυτόχρονα σε μεγάλο βαθμό και τις οικονομίες άλλων χωρών του ειρηνικού και της Ασίας (Η.Γκουτζαμάνης, 2021,13).

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η αύξηση των καταναλωτικών αναγκών της Κίνας οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της πετρελαϊκής ζήτησης επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο τη διεθνή ισορροπία των τιμών. Η Κίνα και η Ινδία έχουν αρχίσει να λαμβάνουν πρωταγωνιστικούς ρόλους στην αναπτυξιακή πορεία της Δύσης αφού φαίνεται πως αυτές καθορίζουν πλέον το βαρόμετρο ενεργειακής ισοστάθμισης και δημιουργούν διαύλους επικοινωνίας μέσω του πετρελαίου ως κοινού παρανομαστή με τις χώρες του ΟΠΕΚ (Η.Γκουτζαμάνης, 2021).

Στην Ανατολική Μεσόγειο η εμφάνιση της Κίνας γίνεται αισθητή κυρίως μέσω επενδυτικών υποδομών συμπεριλαμβανομένου του οικονομικού διαδρόμου Κίνας - κεντρικής Ασίας- Δυτικής Ασίας και του θαλάσσιου Δρόμου του Μεταξιού μέσω του λιμανιού του Πειραιά στην Ελλάδα του Κιμροτ στην Τουρκία αλλά και μέσω των λιμανιών El Dekheila και Αλεξάνδρεια στην Αίγυπτο ι Χάιφα και Άσντοτ στο Ισραήλ (Global voices, 2021) Η Πρωτοβουλία “Belt and Road” αποτελούσε μια επεδίωξη της Κίνας να επεκτείνει και να προωθήσει τα συμφεροντά της ως μια Παγκόσμια πλέον δύναμη. Η στρατηγική αυτή δημιουργία αποτελούσε βασική στροφή της κινεζικής διπλωματίας και τον ακρογωνιαίο λίθο της εξωτερικής της πολιτικής μέσω των οποίων επεδίωκε την ανάπτυξη υποδομών συμπεριλαμβανομένου και ενός σημαντικού στοιχείου ήπιας ισχύος. Οι επενδύσεις αυτές αφορούσαν στην Αίγυπτο και στη βιομηχανική ζώνη της Διώρυγας του Σουέζ αλλά και στην Ελλάδα σε έργα καθαρής ενέργειας ενώ στο Ισραήλ επικεντρώθηκε σε μεταφορές, βιομηχανίες και τεχνολογίες

.Η μεγαλύτερη ωστόσο επένδυση ήταν ο σταθμός παραγωγής ενέργειας Emba Hunutlu στην Τουρκία μέρος επίσης της πρωτοβουλίας Belt and Road.

Η παρουσία της Κίνας όμως στην Ανατολική Μεσόγειο δεν είναι μόνο αισθητή μέσω των υποδομών της αλλά και μέσω της στρατιωτικής της παρουσίας, η οποία κατά τα τελευταία χρόνια τείνει να αυξάνεται σημαντικά. Το 2015 η Κίνα και η Ρωσία πραγματοποίησαν μαζί την πρώτη στρατιωτική άσκηση στη Μεσόγειο η οποία αν και μικρής κλίμακας απέδειξε ότι οι αμυντικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών αυξάνονται και ότι οι θαλάσσιοι ορίζοντες της Κίνας διευρύνονται (J.Marcus, 2015). Η σημασία της περιοχής της Αν. Μεσογείου έχει αυξηθεί σημαντικά για το Πεκίνο κάτι το οποίο οφείλεται στον ολοένα και αυξανόμενο οικονομικό ρόλο της Κίνας στην περιοχή αλλά και στη σημασία της διασφάλισης των ναυτιλιακών δεσμών για το εμπόριο, επιπλέον η κοινή άσκηση των δύο χωρών επιδείκνυε ξεκάθαρα την αναπτυσσόμενη Σινο-Ρωσική αμυντική σχέση. Το γεγονός ότι η Κίνα δεν επέκρινε κατηγορηματικά την Ρωσία κατά τον Ρωσοουκρανικό πόλεμο και απέτρεψε την αντίστοιχη καταδίκη της με το βέτο της στο συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ δείχνει καθαρά την προσέγγιση των δύο δυνάμεων. Η Κίνα θεώρησε επίσης ως αιτία πολέμου την επέκταση του NATO προς τα Ανατολικά, σύμφωνα με την αφήγηση της Μόσχας (Axt, 2022).

ΙΝΔΙΑ

Σύμφωνα με το διάσημο ρητό του Spykman: «Όποιος κυβερνά το Rimland, κυβερνά την Ευρασία και όποιος κυβερνά την Ευρασία κυβερνά τον κόσμο.» Η ταυτόχρονη άνοδος δύο μεγάλων δυνάμεων, της Κίνας και της Ινδίας είναι ένας σημαντικός παράγοντας για να κατανοήσει κάποιος τι εξέλιξη θα μπορούσε να έχει ο 21^{ος} αιώνας (D.Scoot, 2008). Τα δύο αυτά ισχυρά γειτονικά κράτη επιδιώκουν διαρκώς να ανεβαίνουν και να περιορίζουν το άλλο μέσω αμοιβαίας περικύκλωσης και συμμαχιών. Ο τύπος αυτός του «Μεγάλου Παιχνιδιού» είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στους τομείς της διπλωματίας, της στρατιωτικής ασφάλειας και της οικονομίας. Ο περιφερειακισμός δεν αντικαταστάθηκε από την παγκοσμιοποίηση ούτε και η γεωπολιτική αντικαταστάθηκε από την γεωοικονομία. Το ρίσκο είναι μεγάλο όπως μεγάλη είναι και η ανάγκη για διασφάλιση πρόσβασης ενεργειακών πόρων. Τόσο η Κίνα όσο και η Ινδία είναι δύο σημαντικές δυνάμεις με μεγάλη άνοδο κατά τα τελευταία έτη. Αποτελεί η Ινδία σήμερα την πολυπληθέστερη Δημοκρατία του πλανήτη με πληθυσμό να ξεπερνάει αυτόν της Κίνας και να αγγίζει τα 1,43 δισεκατομμύρια άτομα, την ίδια στιγμή που η οικονομία της είναι η 5^η μεγαλύτερη του κόσμου με τάση

ανοδική έως το 2030. Διαθέτει επιπλέον ηγετικό ρόλο μεταξύ των χωρών BRICS και ασκεί την προεδρία των G 20 ακόμη σαν ανερχόμενη δύναμη έχει αυξήσει σημαντικά την στρατιωτική της ισχύ. Σαν μεγάλα γειτονικά κράτη με την Κίνα προσπαθούν και οι δύο να σφραγίσουν στην ίδια περιοχή την εξουσία τους και να διευρύνουν τους γεωπολιτικούς τους ορίζοντες. Η γεωπολιτική ως μία έννοια μεταξύ πολιτικής εξουσίας και γεωγραφικού χώρου, είναι ιδιαίτερα σημαντική να κατανοηθεί η Σινο-ινδική δυναμική (D.Scoot, 2008). Η έννοια του «χώρου» γιάυτες τις δύο χώρες έχει μεγάλη σημασία σαν κάτι «αναγκαστικό» και όχι σαν «κατα περίπτωση». Η χωρική οντολογίας είναι αυτή που καθορίζει το παιχνίδι καθώς και οι δύο προσπαθούν να διασφαλίσουν επαρκή στρατηγικό χώρο. Αντιμετωπίζουν η μία την άλλη τόσο χωροταξικά όσο και εξουσιαστικά. Ωστόσο ο Ch'ien -Peng υποστηρίζει ότι έστω και αν επιλυόταν η εδαφική διαμάχη η Κίνα και η Ινδία θα εξακολουθούσαν να διατηρούν μια ανταγωνιστική σχέση αφού προσπαθούν και οι δύο να αποκτήσουν το καθεστώς της Μεγάλης Δύναμης.

Αποτελεί μέρος της γεωπολιτικής η δημιουργία συμμαχιών και συνεργασιών μεταξύ των εθνών προκειμένου να εξασφαλιστούν κοινά συμφέροντα και σταθερότητα στην περιοχή. Έτσι και στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου η σύναψη τριμερούς ενεργειακής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ ήρθε να ενισχύσει και να αναπτύξει τις σχέσεις των κρατών σε μια στρατηγική σχέση (Kashif Ansvar, 2023). Η ανάγκη για αυξανόμενη ενεργειακή ασφάλεια, οι διεθνείς και ολοένα αυξανόμενες συγκρούσεις αλλά και οι τεχνολογικές εξελίξεις φαίνεται πως έχουν επηρεάσει την παγκόσμια τάξη γι' αυτό και η 3+1 συμμαχία δημιουργήθηκε για την αντιμετώπιση αυτών των ανησυχιών στην περιοχή της Αν. Μεσογείου. Η ειρήνη, η σταθερότητα, και η ευημερία στην Αν. Μεσόγειο θα μπορούσαν να εξασφαλιστούν μόνο μέσα από μία μεγάλη συνεργασία την οποία ήρθε να ενισχύσει με τη συμμετοχή της και η Ινδία. Η πρόσκληση της οποίας για συμμετοχή στην ομάδα 3+1 θα μπορούσε να θεωρηθεί μεγάλης στρατηγικής σημασίας για όλα τα μέρη. Η σχέση της Ινδίας με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ έχει επίσης βελτιωθεί σημαντικά κατά τα τελευταία έτη όπως επίσης και οι σχέσεις της Αθήνας με το Νέο Δελχί όπου υπέγραψαν για πρώτη φορά στην ιστορία μνημόνιο στρατιωτικής συνεργασίας (Σ. Ιωαννίδης, 2024). Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι δύο χώρες μαζί με άλλες συμμετείχαν σε κοινές στρατιωτικές ασκήσεις στην Ινδία και στην Ελλάδα. Οι σχέσεις των δύο χωρών συνδέονται επίσης και με κοινές αρχαίες πολιτισμικές κληρονομίες αλλά και σύγχρονους εμπορικούς και εκπαιδευτικούς δεσμούς (ΕΛΙΑΜΕΠ). Επίσης οι δεσμοί τους ενισχύθηκαν και στους τομείς των υποδομών και των αναδυόμενων τεχνολογιών. Συχνά οι δύο χώρες επιχειρούν σε εχθρικές περιοχές και συνδιάζουν πολλές φορές την εμπειρία και την τεχνογνωσία σε ανταλλαγή γνώσεων και πρακτικών τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε διπλωματικό επίπεδο. Φαίνεται ακόμη η Ινδία να επιδεικνύει μεγάλο ενδιαφέρον και για τη διασφάλιση των κρίσιμων θαλάσσιων Διαδρόμων στον Ινδο ειρηνικό ωκεανό, κάτι αντίστοιχο με το One Belt One Road της Κίνας. Ένα πρόγραμμα με φανερά οφέλη και για την Ελληνική ναυσιπλοία. Η διασφάλιση ενός ασφαλούς εφοδιασμού για την κάλυψη της ενεργειακής ζήτησης της Ινδίας θα προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη, θα βελτιώσει το παγκόσμιο κύρος της Ινδίας και θα ενισχύσει την εξωτερική της πολιτική. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι

υπογράφηκε το 2022 η κοινή οικονομική επιτροπή Ελλάδας-Ινδίας, ένα πρωτόκολλο το οποίο σχετίζεται με το εμπόριο, την ενέργεια, τη θαλάσσια συνεργασία και τον τουρισμό. Στον τομέα της άμυνας όπου τα ζητήματα ασφάλειας αποτελούν ένα μεγάλο αντίβαρο στις αυστηρές απαιτήσεις της Αν. Μεσογείου η παρουσία της Ινδίας ήταν έντονη τόσο με τη διέλευση Ινδικών φρεγατών στον Κόλπο της Σούδας στην Κρήτη όσο και με κοινές συνεκπαιδεύσεις Ελλήνων συναδέλφων. Στον τομέα της πολεμικής αεροπορίας πραγματοποιήθηκαν επίσης ασκήσεις μαχητικών αεροσκαφών, εναέριες μάχες κ.α. Μέσα στο πλαίσιο της άσκησης 'Tarang shakti' εκτός από την Ινδία συμμετείχαν και άλλες χώρες (Αυστραλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Μπαγκλαντές, ΗΠΑ κ.α) Επιπλέον στην Ελλάδα είχε προγραμματιστεί να γίνει το Σεπτέμβριο του 2024 και μια μεγάλη Νατόϊκή άσκηση της πολεμικής αεροπορίας στην οποία είχαν προσκληθεί για συμμετοχή 14 χώρες μεταξύ των οποίων και η Τουρκία. Ωστόσο η άρνηση της Τουρκίας να καταθέσει σχέδιο πτήσης στις Ελληνικές αρχές οδήγησε τη συμμετοχή της στο «αέρα» (Σ. Ιωαννίδης 2024).

Η περιοχή της Αν. Μεσογείου αποτελεί κατά τα τελευταία έτη εστία μεγάλης γεωπολιτικής δραστηριότητας εξαιτίας του πλούτου της σε φυσικό αέριο. Συχνό φαινόμενο αποτελούν και οι θαλάσσιες εδαφικές διαμάχες, κάτι το οποίο ξεκίνησε πρωτίστως από την Τουρκία. Η παρουσία της Ινδίας στην περιοχή πιθανότατα να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο σε βασικά θέματα όπως η διαφοροποίηση των πηγών των ενεργειακών απαιτήσεων αλλά και μέσω των διμερών σχέσεων με την Ελλάδα η οποία θα παίξει το ρόλο της «πύλης» ώστε να γίνει εφικτή η ροή φυσικού αερίου προς την Ευρώπη και την Ινδία. Ένας ακόμη σημαντικός λόγος ένταξης της Ινδίας στην 3+1 συμμαχία είναι και ότι με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να αμφισβητηθεί και η επιρροή της Τουρκίας φέρνοντας έτσι ανησυχία και αναστάτωση στην Άγκυρα (K. Anwar, 2023).

Τέλος, με την αυξανόμενη ενεργειακή ζήτηση επιδιώκεται ταυτόχρονα και η εξασφάλιση της ανάγκης για ενεργειακή διαφοροποίηση, διασύνδεση καθώς επίσης και τη δημιουργία ενός αξιόπιστου ενεργειακού διαδρόμου προς την υπόλοιπη Ευρώπη. Η «συμφωνία του Αβραάμ» η οποία επιτεύχθηκε μεταξύ του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας αλλά και μία άλλη συμφωνία να βρίσκεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων δείχνουν ότι η ενεργειακή ασφάλεια αυξάνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Εάν οι παραπάνω εξελίξεις σημειώσουν επιτυχία τότε το φυσικό αέριο θα διοχετεύεται από την Ελλάδα στην Ινδία μέσω του Ισραήλ και της Αραβικής Χερσονήσου παρέχοντας μια ασφαλή, σταθερή εμπορική οδό. Το όραμα για ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας δημιουργώντας διάφορους δεσμούς σε διαφορετικά επίπεδα και προσκαλώντας την Ινδία να συμμετέχει σε αυτό είναι κάτι που θα φέρει μια win-win κατάσταση για όλα τα μέλη της. Η εξωτερική και αμυντική πολιτική της Ινδίας εργάζεται σκληρά για την εξασφάλιση στρατηγικής συνεργασίας με έθνη που έχουν τις ίδιες ιδέες σε όλο τον κόσμο, στοιχείο απαραίτητο στη σύγχρονη γεωπολιτική.

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο και όπως αυτο διαμορφώθηκε μέσα απο την ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών, παρουσιάστηκε με σύντομο και περιεκτικό τρόπο η συμμετοχή και η δράση όλων των εμπλεκομένων στην περιοχή της Αν. Μεσογείου παραγόντων και μέσα απο την επίδραση του ανταγωνισμού των Μ.Δυνάμεων.Το κεφάλαιο της Ανάλυσης ξεκινά με μια σύντομη αναφορά στη θεωρία των ενδιαφερομένων (stakeholder's analysis) και στη συνέχεια γίνεται παράθεση όλων των χωρών που εμπλέκονται έμμεσα ή άμεσα στην περιοχή.Η Ρωσία ως Μεγάλη Δύναμη και ως ένας άλλος σημαντικός παράγοντας του διπολικού τότε συστήματος έφτασε στο απώγειο της κατά την εποχή του Ψυχρού πολέμου και στη συνέχεια μετα την κατάρρευση της Σοβιετική ένωσης αποχώρησε..για να κάνει την επανεμφάνισή της κατα τη δεκαετία του 2000 επι Β.Πούτιν προσπαθώντας να ανακτήσει μέσω των γεγονότων και πάλι τον ηγετικό της ρόλο.Η εντυπωσιακή επεμβασή της στη Συρία συνέβαλλε σημαντικά στην άνοδο της χώρας στην περιοχή και στη δημιουργία συμμαχιών με τα κράτη του Κόλπου.Πλέον ο ρόλος της στην περιοχή είναι αυτός του παρατηρητή.Η Τουρκία και η θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο φαίνεται πως έχει καθοριστεί απο τα δικά της συμφέροντα στην περιοχή καθώς και απο τις σχέσεις με τις Μ.Δυνάμεις αλλα και τις οικονομικές και στρατιωτικές της δυνατότητες όπως επίσης και απο την ιδεολογία της θαλάσσιας εξωτερικής πολιτικής της (Mavi vatan).Η ίδια επιθυμεί να έχει στο πλευρό της συμμάχους όπως η Ρωσία και η Κίνα ενώ αντίθετα οι ΗΠΑ δείχνουν να υποστηρίζουν περισσότερο την Ελληνοκυπριακή πλευρά.Ωστόσο φαίνεται πως αποτελεί η Τουρκία ένα καλο συνομιλητή ο οποίος αποδείχθηκε και σημαντικός σύμμαχος του NATO κατα το Ρωσοουκρανικό πόλεμο,τονίζοντας με αυτό τον τρόπο την αξία της ως μια αναδυόμενη περιφερειακή δύναμη.Σε ότι αφορά το κράτος του

Ισραήλ , η εγκατάσταση του στην περιοχή της Αν.Μεσογείου αλλά και η συνύπαρξη του με τον υπόλοιπο Αραβικό κόσμο δεν ήταν εύκολη υπόθεση, αντιθέτως δημιουργήθηκε εξ'αρχής αστάθεια και ταραχή στην περιοχή.Αποτέλεσε και αποτελεί ακόμη ένα πιστό συνεργάτη των ΗΠΑ αλλά και ένα παράγοντα σταθερότητας στην Αν.Μεσόγειο.Οι πρόσφατες εξελίξεις και ο πόλεμος στη Λωρίδα της Γάζας ο οποίος προσωρινά τουλάχιστον επέφερε εκεχειρία μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς φανερώνει ξεκάθαρα τον συνεχή αγώνα του για επιβίωση μέσα μια άκρως εχθρική γειτονιά.Η Κύπρος όπως και το Ισραήλ αποτελεί μια σημαντική χώρα της Αν.Μεσογείου εξαιτίας της γεωστρατηγική της θέσης.Εκεί βρίσκεται άλλωστε και το πλεονεκτημά της το οποίο κάθε Μεγάλη η περιφερειακή δύναμη θέλει να αποκτήσει.Για τις ΗΠΑ αποτελεί ένα μέσο στην προσπάθειά της να ενισχύσει το Ισραήλ ενώ οι σχέσεις με τη Ρωσία είναι εξίσου καλές.Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Κύπρος εδώ και αρκετές δεκαετίες και το οποίο χρήζει επίλυσης είναι το Κυπριακό, ένα ζήτημα διεθνούς δικαίου εξαιτίας της παράνομης στρατιωτικής Τουρκικής εισβολής και τη διχοτόμησης του νησιού σε δύο μέρη. Η Ελλάδα είναι ένας πυλώνας γεωπολιτικής σταθερότητας στην περιοχή της Αν.Μεσογείου αλλά και ένας σημαντικός σύμμαχος των ΗΠΑ.Όπως άλλωστε συμβαίνει και με την Κύπρο το πρόβλημα που αντιμετωπίζει είναι το Ελληνο-Τουρκικό σε κάθε παλιά και νέα «εκδοχή» του .Η Τουρκία αποτελεί μια όλο και διαρκώς αυξανόμενη απειλή η οποία «αμφισβητεί» διαρκώς το καθεστώς κυριαρχίας της.Μετά το Τουρκολυβικό μνημόνιο ανησυχία προκαλεί και το ενδεχόμενο δημιουργίας ενός Τουρκοσυριακού μνημονίου ανάλογο του πρώτου όπου με βάση αυτό η Τουρκία θα είναι σε θέση να πάρει «ΑΟΖ» και υφαλοκρηπίδα ανάμεσα στην Κύπρο και τη Συρία .Τέλος σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν στην περιοχή της Αν.

Μεσογείου και οι δυο μεγάλες δυνάμεις της Ασίας, οι οποίες λόγω του «υπερπληθυσμού» τους φαίνεται να έχουν ανάγκη απο όλο και ευρύτερο ζωτικό χώρο.Επιπλέον αποτελεί η Κίνα μια μεγάλη οικονομική δύναμη με διαρκώς και πιο ανοδική πορεία στο μέλλον με επενδύσεις στα περισσότερα μέρη του πλανήτη.Οι συμμαχικές της σχέσεις με τη Ρωσία και την Τουρκία δημιουργουν ένα ισχυρο «τριγωνο» στην περιοχή και αυξάνουν ολοένα και περισσότερο τον ανταγωνισμό .Στην ίδια ευθεία βρίσκεται και η Ινδία η οποία πλέον υπερέχει πληθυσμιακά στον κόσμο.Η παρουσία της στην Ανατολική Μεσόγειο και οι κοινές στρατιωτικές και πολεμικές ασκήσεις με χώρες του ΝΑΤΟ μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα δημιουργούν ισχυρές συμμαχικές σχέσεις και αυξάνουν τη σταθερότητα στην περιοχή ανοίγοντας ταυτόχρονα και ένα νέο δρόμο που θα συνδέει με ασφάλεια την Ευρώπη με την Ασία ενεργειακά, οικονομικά, και πολιτισμικά.

5.2 Συμπεράσματα

Με γνώμονα τα κύριο ερευνητικό ερώτημα της διατριβής στο οποίο αφορά την μετεξέλιξη του γεωπολιτικού σκηνικού της Αν.Μεσογείου υπο την επίδραση του ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων,διαμορφώθηκε η περιοχή απο το τέλος του Ψυχρού πολέμου εως και σήμερα μέσα απο ανταγωνισμούς,συμφέροντα συγκρούσεις, συμμαχίες και πολεμούςΌταν ο Α.Mahan προέτρεπε τις ΗΠΑ να αφήσουν τον απομονωτισμό τους και να επεκταθούν παγκοσμίως δημιουργώντας ένα πανίσχυρο ναυτικό ικανό να κατέχει τον έλεγχο των θαλασσών και όλων των κομβικών σημείων του πλανήτη δεν μπορούσε να προβλέψει πιθανόν το τι επρόκειτο να ακολουθήσει στη συνέχεια.Η εγκατάσταση του αμερικανικού στόλου στην περιοχή της Αν.Μεσογείου το 1946 ήρθε να εγκαινιάσει ένα νέο κεφάλαιο στην παγκόσμια πολιτική ιστορία.Ένα κεφάλαιο ταραχών ,συγκρούσεων ,ανταγωνισμών και κυρίως συμφερόντων.Ωστόσο δεν ήταν τόσο οι πολέμοι και οι συγκρούσεις που άλλαξαν το γεωπολιτικό σκηνικό και διαμόρφωσαν την περιοχή όσο η Αμερικανική

«κουλτούρα» που ήρθε να «αποικήσει» εκεί. Βασική προτεραιότητα των ΗΠΑ ήταν εξ'αρχής και μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου να μπει ο κόσμος στο Αμερικανικό καλούπι, έτσι και σύμφωνα με τον Kissinger μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου το διεθνές περιβάλλον είχε αρχίσει να αναπλάθεται κατ'είκόνα και καθ'ομοίωσιν της Αμερικής. Οι ΗΠΑ μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ήρθαν αντιμέτωπες μ'έναν κόσμο όπου το συμφέρον επικρατούσε του διεθνούς δικαίου και τότε πήραν την ευκαιρία να διαμορφώσουν το διεθνές σύστημα βάσει των δικών τους αξιών, συμφερόντων και προτεραιοτήτων πετυχαίνοντας μια κυριαρχία η οποία δεν ακολουθούσε παλιότερους τρόπους κατοχής εδαφών αλλά βασιζόταν στην ανάπτυξη θεσμών όπου η πρωτοκαθεδρία βρισκόταν στις ΗΠΑ κανοντάς την έτσι να αναμειγνύεται στις υποθέσεις των άλλων. Ωστόσο η παγίδα στην οποία υπέπεσαν ήταν ότι ενώ βρίσκονταν στο απώγειο της δυναμής τους τόσο οικονομικά όσο και στρατιωτικά με την αντίθετη προς το διεθνές Δίκαιο εισβολή τους στο Ιράκ πέτυχαν πρωτίστως την κατάρρευση του Αμερικανικού ιδεώδους και προτύπου που είχε δημιουργηθεί μέχρι τότε αλλά αποτέλεσαν και ένα «επικύνδινο» παράδειγμα για τις μελλοντικές δυνάμεις και υπερδυνάμεις αργότερα. Όπως συνέβη με την Τουρκία, το Ισραήλ αλλά και τη Ρωσία πρόσφατα με τον πόλεμο στην Ουκρανία όπου έδειξαν πως η χρήση στρατιωτικής ισχύος μπορεί να παραβιάζει τις αρχές του διεθνούς Δικαίου. Για την Τουρκία η καταπάτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων αποτελεί συχνό φαινόμενο για την Ελλάδα και την Κύπρο. Είναι άλλωστε η στρατηγική των ΗΠΑ που κινεί τα νήματα του κόσμου και διαμορφώνει συμμαχίες και συμφωνίες όπου αυτό είναι εφικτό. Η υψηλή στρατηγική τους η οποία βασίζεται στο λεγόμενο «Βυζαντινό πλεονέκτημα» μέσω του οποίου επιτυγχάνεται να ξεσπάει πόλεμος κάνοντας τους εχθρούς να πολεμούν ο ένας τον άλλον χωρίς να πολεμούν την ίδια την αυτοκρατορία όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Edward Luttwak υπερασπίζοντας με αυτό τον τρόπο την εθνική της ακεραιότητα, η οποία αποτελεί τον δεύτερο βασικό πυλώνα στον οποίο στηρίζεται η υψηλή αυτή στρατηγική.

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί για τις ΗΠΑ μια περιοχή περισσότερο στρατηγικών στόχων παρά οικονομικών συμφερόντων με την προσοχή να εστιάζεται περισσότερο προς την περιφερειακή σταθερότητα και τον έλεγχο των θαλάσσιων οδών για τη μεταφορά εμπορικών αγαθών και ενεργειακών αποθεμάτων. Η εκμετάλλευση

άλλωστε των κοιτασμάτων στην περιοχή οδηγεί μεν σε έναν οικονομικό ανταγωνισμό με τις άλλες Μεγάλες δυνάμεις αλλά αποτελεί πρωτίστως ένα πολύ σημαντικό άλλοθι για τις ΗΠΑ με το οποίο μπορούν να «νομιμοποιούν» την παρουσία τους στην περιοχή. Οι ΗΠΑ και η ηγεμονία αυτών αποτέλεσε μία χώρα πρότυπο παρά τις όποιες αδυναμίες του παρελθόντος. Η επιτυχία της να καθίσταται μια παγκόσμια ηγεμονική δύναμη με πανίσχυρη οικονομία και στρατό πιθανότατα να είναι για πολλά έτη ακόμα. Ωστόσο οι σύγχρονες τεχνολογίες και η χρήση κρίσιμων για αυτές μετάλλων οδηγούν σε άλλες κατευθύνσεις αναζήτησης αγαθών και προμηγύουν έναν άγνωστο για τα σημερινά δεδομένα οικονομικό ανταγωνισμό. Το πότε και πού θα ξεσπάσει δεν το γνωρίζει ακόμα κανείς...

5.3 Προτάσεις

Σύμφωνα με τις τελευταίες εξελίξεις το ενδιαφέρον και η προσοχή των ΗΠΑ φαίνεται πως στρέφεται μελλοντικά όχι στην περιοχή της Αν Μεσογείου αφού εκεί ενδέχεται να αφήσει ισχυρούς τοποτηρητές όπως η Τουρκία ή το Ισραήλ, αλλά προς τον Αρκτικό κύκλο και τη Γροιλανδία. Μια περιοχή ιδιαίτερα σημαντική από πλευράς κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου αλλά και σπάνιων γαιών κάτω από τους παγετώνες. Κάτι που πιθανότατα να δημιουργήσει ανταγωνισμό με την Κίνα η οποία δεν φαίνεται να μένει αδιάφορη σε ότι αφορά την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών μετατοπίζοντας με αυτό τον τρόπο το παιχνίδι από τη Σινική θάλασσα στην «επάνω αυλή» των ΗΠΑ. Ακόμη αποτελεί Το Greenland για τις ΗΠΑ μια περιοχή με μεγάλη γεωστρατηγική σημασία αφού είναι ο συντομότερος δρόμος από την Ευρώπη προς τη Βόρειο Αμερική. Τέλος προβλέπεται στο Εγγύς μέλλον και στην περιοχή της Αν. Μεσογείου πιο συγκεκριμένα στη Συρία μετά την πτώση του Άσαντ ο ρόλος της Τουρκίας να αναβαθμιστεί σημαντικά και πιθανότατα χωρίς την παρουσία του αμερικανικού στρατού. Για την Ελλάδα κάτι τέτοιό ενδέχεται να μην επιφέρει καμία βελτίωση στον ελληνοτουρκικό διάλογο ούτε επίλυση των Ελληνοτουρκικών ζητημάτων. Η δημιουργία ωστόσο ενός πιθανού Τουρκοσυριακού μνημονίου ίσως να επηρεάσει την Κυπριακή

Δημοκρατία αφού κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιφέρει ένα σημαντικό μέρος ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα ανάμεσα στην Κύπρο και τη Συρία ενώ αντίθετα να μειώσει σημαντικά μέρος της Κύπρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αραβική Άνοιξη; Τι ήταν εν τέλει και ποια τα αποτελέσματα της. 2020. ΟΔΕΘ. Odeth.eu

Ανασκόπηση 2003:Ιράκ.BBC GREEK.COM <https://www.bbc.co.uk>

Αντωνιάδης, Ι. 2020. Διακρατικός ανταγωνισμός και ενεργειακός πόλεμος. ΟΔΕΘ. Odeth.eu

Αϊβαλιώτης,Γ. 2024. Πως είδαν την επικράτηση Τράμπ σε Ισραήλ και Παλαιστινιακά Εδάφη. Euronews. Gr. Euronews.com

Αλατζάς,Γεώργιος. 2020. Διπλωματική Εργασία. Η Ανατολική Μεσόγειος ως περιφερειακό υποσύστημα και η διαμόρφωση της Ελληνικής Στρατηγικής.(επιβλ. Καθηγητής Σπυρίδων Λίτσας)

Βενιζέλος, Κ.2024. Μήλον της Έριδος η Κύπρος στην Ανατολική Μεσόγειο. SL Press Slpress.gr

Γαβουνέλη, Μ. Ελλάδα και Ινδία: Μια συμμαχία με κοινούς στόχους. ΕΛΙΑΜΕΠ

Ευαγόρου, Ευαγόρας. 2018. Αμερικανικός ηγεμονισμός και ανάδυση νέων περιφερειακών δυνάμεων. Ανακατατάξεις στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. <https://doi.org/10.12681/hpsa.16366>

Είκοσι χρόνια απο την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ.2023. Reporter.gr

Ηρακλείδης, Αλέξης. 2015. Σύγχρονες Σχολές των Διεθνών Σχέσεων. Κάλλιπος.Ανοιχτές Ακαδημαϊκές εκδόσεις. <http://beta.kallipos.gr>

Ηρακλείδης, Αλέξης. 2015. Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. <https://eclass.uth.gr>

Ήφαιστος, Παναγιώτης .Ο ηγεμονικός ανταγωνισμός και ο εγγενής χαρακτήρας των αιτιών πολέμου. [https:// ifestos.edu.gr](https://ifestos.edu.gr)

Η γεωπολιτική της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή και ο πόλεμος τιμών του πετρελαίου. 2020.ΟΔΕΘ.

Ζαφειρόπουλος, Κ. 2015. Πως γίνεται Μια Επιστημονική Εργασία, Επιστημονική Έρευνα και Συγγραφή Εργασιών.Αθήνα : Κριτική

Ζανίδης, Θεμιστοκλής . 2019. ΗΠΑ -ΚΙΝΑ. Ο ανταγωνισμός για την παγκόσμια ηγεμονία και η παράμετρος της θαλάσσιας ισχύος. Διπλωματική Εργασία για το τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
<https://dione.lib.unipi.gr>.

Ιωαννίδης, Σ. 2024. Ένοπλες Δυνάμεις :Παρουσία σε Ινδία, Αμερική και Ανατολική Μεσόγειο. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Κουγιού,Σ. Διδακτορική διατριβή. «Φιλοσοφία διεθνών σχέσεων και διεθνής κοινωνία. Ηγεμονικές δομές συνεργασίας και ανταγωνισμού.ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ.

Κουτσομύτης, Γ. 2024. Πυλώνες σταθερότητας η Ελλάδα στην Ανατολική Μεσόγειο. lefimerida.gr

Κοφιδά,Α.2018. Ασφάλεια και ενεργειακές εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο.

Λάζος, Π. 2024. Ισραήλ και Ιράν φέρνουν τη Μέση Ανατολή στα πρόθυρα της καταστροφής. Capital.gr www.capital.gr

Λάσπα, Χ. 2024. Το ζήτημα της Κριμαίας απο την πτώση της Σοβιετικής ένωσης εως σήμερα.ΟΔΕΘ. odeth.eu

Λιανός, Β. 2019. Ο Ρεαλισμός και ο Φιλελευθερισμός στις Διεθνείς σχέσεις. SOCIAL POLICY. <https://socialpolicy.gr>

Λιβύη: Ακύρωσε το Τουρκολιβυκό μνημόνιο του 2022 το εφετείο της Τρίπολης.Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ.

Μικέλης, Κ.,Τρούλης, Μ. 2015. Τα κράτη, η Επιθετικότητα και ο Mearsheimer: Μια συμπληρωματική ανάγνωση. Το βήμα των Κοινωνικών Επιστημών.Τομος 12.Τεύχος 65.

Μαϊνάρντους,Ρ. 2024.Η σιωπηλή αγωνία της Ελλάδας: Η Τουρκία στη Συρία.ΠΟΛΙΤΙΚΗ/ ΕΛΛΑΔΑ. Dw.com

Μαϊνάρους ,Ρ. 2024.Συρία :Ο ρόλος της Τουρκίας στη νέα φάση του πολέμου.ΠΟΛΙΤΙΚΗ /ΣΥΡΙΑ DW amp.dw.com

Μπισιώτης,Ε.Η ενεργειακή Ασφάλεια της Ρωσίας στην Αν.Μεσόγειο ως μέσο ενίσχυσης της Γεωπολιτικής της ισχύος.Μεταπτυχιακό πρόγραμμα διεθνών σχέσεων.

Νταβούτογλου, Α. 2010.Το στρατηγικό βάθος.Η Διεθνής θέση της Τουρκίας.(μτφρ) Ραπτόπουλος, Ν. Αθήνα:Ποιότητα

Ο Νετανιάχου συνεχάρη τον Τράμπ και προβλέπει «καλύτερες μέρες» στις σχέσεις ΗΠΑ-ΙΣΡΑΗΛ.2025. Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ. Naftemporiki.gr

Πλατιάς, Αθανάσιος. Γεωπολιτική, Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός . Πανεπιστήμιο Πειραιώς. <https://eclass.unipi.gr>

Πλατιάς, Αθανάσιος. 2006. Η Συνεισφορά του Θουκυδίδη στις Διεθνείς Σχέσεις και στις Στρατηγικές Σπουδές. ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
<http://www.ekivolos.gr>

Πλατιάς, Αθανάσιος. Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°. Athanasiosplatias.academia.edu

Παπαβίτσας, Κώστας. 2024. Ηγεμονικός Ανταγωνισμός Μεγάλων Δυνάμεων. Brave new Europe. braveneweuropa.com

Ράπτης, Κ.2024.Μετά την πτώση Άσαντ τι σημαίνει η προοπτική ενός Τουρκοσυριακού μνημονίου.Capital.gr

Ραφτοπούλου,Ι. 2024.Διπλωματική Εργασία. Η στρατηγική της Τουρκίας σε ένα πολυπλοκό Διεθνές σύστημα και ο ρόλος της στην Ανατολική Μεσόγειο.Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Σχέσεις Κύπρου- Ρωσίας. 2024. Προξενείο της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Κρασνοντάρ. Mfa.gov.cy

Τάσιος, Π. 20 χρόνια απο τον πόλεμο στο Ιράκ: Αποτιμώντας τη μεγαλύτερη τραγωδία στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Μέρος Β. Άμυνα και Διπλωματία . amynanet.gr

Το φυσικό αέριο πίσω απο τον πόλεμο της Συρίας. 2016. News.gr

Χουλιάρα, Γ. 2019. Το ενδιαφέρον Τράμπ για τη Γροιλανδία. Geopolitics & Daily news geopolitics.lisca.eu

Ψαρούλης, Δ. 2017. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑ: Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ .Διπλωματική Εργασία.ΔΙΑΤΜΗΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

Fix, L., Kimmage, M. 2023. Η τελευταία στάση του Πούτιν. Η υπόσχεση και ο κίνδυνος της Ρωσικής ήττας. Foreignaffairs.gr

Fontaine, R. 2019.Ο ανταγωνισμός των Μεγάλων δυνάμεων είναι κορυφαία προτεραιότητα της Ουάσιγκτον. Foreign Affairs the Hellenic edition. Foreignaffairs.gr

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anwar, Kashif. “India in The Eastern Mediterranean: The 3+1 Trilateral Agreement”. *Europinion* (blog), 23 mei 2024. <https://www.europinion.uk/post/india-in-the-eastern-mediterranean-the-3-1-trilateral-agreement>.

Axt, Heinz-Jürgen. “Conflicts And Global Powers in The Eastern Mediterranean. An Introduction”. *Comparative Southeast European Studies* 70, nr. 3 (1 september 2022): 393–413. <https://doi.org/10.1515/soeu-2022-0052>.

Bardakçı, Mehmet. “Turkey And The Major Powers in The Eastern Mediterranean Crisis From The 2010s To The 2020s”. *Comparative Southeast European Studies* 70, nr. 3 (1 september 2022): 516–39. <https://doi.org/10.1515/soeu-2021-0071>.

Cook, Steven A., Jacob Stokes, Alexander J. Brock, Council on Foreign Relations, Center for a New American Security, en Carnegie Corporation of New York. “The Contest For Regional Leadership in The New Middle East”, juni 2014. https://www.files.ethz.ch/isn/180918/CNAS_RegionalLeadership_CookStokesBrock_0.pdf.

Harvard Kennedy School. “Destined For War: Can America And China Escape Thucydides’s Trap?”, z.d. <https://www.hks.harvard.edu/publications/destined-war-can-america-and-china-escape-thucydides-trap>.

Eiran, Ehud. “PEACE AND SECURITY FES SOUTHERN PERSPECTIVE: ISRAEL’S STRATEGIC INTERESTS IN THE EASTERN MEDITERRANEAN”, 2021. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/israel/17835.pdf>.

English, Amwal Al Ghad, en Amwal Al Ghad English. “Cyprus Sees First Gas Output From Aphrodite Field in 2025”. Amwal Al Ghad, 4 mei 2019.

<https://en.amwalalghad.com/cyprus-sees-first-gas-output-from-aphrodite-field-in-2025/>.

Flouros, Floros. "Flouros, F. (2022). Energy Security in The Eastern Mediterranean Region. Palgrave Macmillan Cham". *ResearchGate*, 25 augustus 2022.

https://www.researchgate.net/publication/363016087_Flouros_F_2022_Energy_Security_in_the_Eastern_Mediterranean_region_Palgrave_Macmillan_Cham.

———. "The Political Economy Of Energy And National Security: The Case Of Israel". *Www.Academia.Edu*, 9 januari 2025.

https://www.academia.edu/78303406/The_Political_Economy_of_Energy_and_National_Security_The_Case_of_Israel.

Institute for National Strategic Studies, National Defense University, en National Defense University Press. *STRATEGIC ASSESSMENT 2020 Into A New Era Of Great Power Competition*. Onder redactie van Thomas F. Lynch III. *STRATEGIC ASSESSMENT 2020 Into a New Era of Great Power Competition*. NDU Press, 2020.

<https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/SA2020/Strategic-Assessment-2020.pdf?ver=-NTckVdG56-CfFYJ73PTgg%3d%3d>.

Keohane, Robert O., en Joseph S. Nye. "Power And Interdependence". In *International Organization*, 2013. <https://doi.org/10.1057/9781137356734.0006>.

Mazis, Ioannis, Georgios A. Sgouros, Markos Troulis, en Xanthippi Domatioti. "Greece As A Central Actor Amid Geostrategic Antagonisms in The South-Eastern Mediterranean Complex". In *World regional geography book series*, 497–514, 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-29819-6_29.

Scott, David. "The Great Power 'Great Game' Between India And China: 'The Logic Of Geography'". *Geopolitics* 13, nr. 1 (15 februari 2008): 1–26.

<https://doi.org/10.1080/14650040701783243>.

Yilmaz, Sait. "State, Power, And Hegemony". *Esenyurt*, 3 april 2022.
https://www.academia.edu/75347987/State_Power_and_Hegemony..

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -ΜΤΦΡ

- Carpentier, J. Lebrun ,F. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ.(επιμ)
Μ.Λεβεντοπούλου, Ν,Γιαντσκ. Μ.Κοκολάκης.ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ.
Creswell, J. Creswell, J. 2019. Σχεδιασμός Έρευνας προσεγγίσεις
ποιοτικών,ποσοτικών και Μεικτών μεθόδων.Εκδόσεις ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ.
Mearsheimer, J. 2007.Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων.Εκδόσεις
Ποιότητα.
Fortune Greece.2017. Νέα λίστα: Ποιοί είναι οι ισχυρότεροι στρατοί στον κόσμο.
<https://www.fortunegreece.com>
Halliday,F.2010. Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΙΣΧΥΣ,ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ.ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ξιφαράς.
Heywood,A.2013. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΟΧΗ
(μτφρ) Φρανγκονικολόπουλος ,Χ. ,Προέδρου,Φ..Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.
Waltz, Kenneth.2011.ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.(ΜΤΦΡ)
Κολιόπουλος,Κ. Εκδόσεις ποιότητα.
Kissinger, Henry.1995.Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ.(ΜΤΦΡ) Κοβαλένκο Γ. Εκδόσεις
Λιβάνη

....», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

